

สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย
กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง

นางอังศุมลีน มั่งคั่ง

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาสาธารณสุขศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2551

**Situation and Management Process of an Exercise Group.
A Case Study of Banchang Municipality, Rayong Province**

Mrs. Aungsumalin Mungkung

**An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Public Health in Public Health Administration**

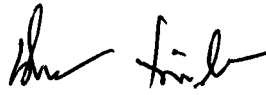
School of Health Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2008

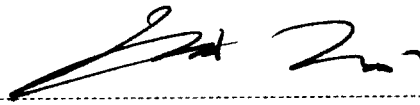
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ : สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย :
กรณีศึกษา เทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง
ชื่อและนามสกุล : นางอังศุมาลิน มั่งคั่ง
แขนงวิชา : สาธารณสุขศาสตร์
สาขาวิชา : วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา เพ็ญศิริินภา

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ ได้ให้ความเห็นชอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ฉบับนี้แล้ว

ประธานกรรมการ

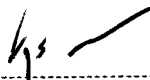
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา เพ็ญศิริินภา)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษม นครเขตต์)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ อนุมัติให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาสาธารณสุขศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

(รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ ศิวะเดชาเทพ)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ

วันที่ ...30... เดือน ...ธันวาคม... พ.ศ. 2552.....

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย :

กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง

ผู้ศึกษา นางอังศุมาลิน มั่งกั้ง ปริญญา สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารสาธารณสุข)

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา เพ็ญศิริรักษา ปีการศึกษา 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพ นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา (1) สถานการณ์และกระบวนการจัดการของกลุ่มออกกำลังกาย (2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัญหาอุปสรรค ในมุมมองของกลุ่มออกกำลังกาย ที่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มออกกำลังกายที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ ชมรมแอโรบิก 2 กลุ่ม และชมรมกีฬาบ้านฉาง 1 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 3 กลุ่ม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง และมีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่องและเป็นที่ยอมรับ ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารของเทศบาลเมืองบ้านฉาง ประธานคณะกรรมการ ตัวแทนสมาชิก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 23 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่ม ตามแนวทางการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ทำการศึกษาระหว่างเดือนมกราคม ถึง เมษายน 2552

ผลการวิจัย พบว่า (1) กลุ่มออกกำลังกายทั้ง 3 กลุ่มเริ่มก่อตั้งจากการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจของสมาชิกที่ต้องการออกกำลังกาย จุดประสงค์ของกลุ่ม คือ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ สมาชิกมีทั้งผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ และผู้ที่ต้องการมีสุขภาพดี โดยแต่ละกลุ่มมีการกำหนดรูปแบบในการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสมาชิกของกลุ่ม แตกต่างกันไป สำหรับกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มออกกำลังกาย พบว่า กลุ่มที่ก่อตั้งจากความต้องการของสมาชิก มีผลการดำเนินการที่ต่อเนื่อง เข้มแข็ง ในขณะที่กลุ่มที่ระบบราชการส่งเสริมให้เกิดโดยการรวมตัวกันของกลุ่มกีฬาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในลักษณะของชมรมกีฬาบ้านฉาง มีผลการดำเนินงานไม่ชัดเจน ผลที่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มออกกำลังกายทุกกลุ่มคือมีร่างกายที่แข็งแรง หายจากการเจ็บป่วย และมีความสุขจากการได้ออกกำลังกาย (2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือการมีผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถ สมาชิกมีความตั้งใจ ภายใต้อำนวยการบริหารจัดการที่ไม่เป็นทางการ ในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ตรงความต้องการของสมาชิก ภายใต้อานิยม วัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดมายาวนาน พบปัญหาอุปสรรคในด้านการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรหน่วยงานอื่นๆ ด้านอาคารสถานที่ และด้านบุคลากร บทเรียนสำคัญพบว่า แนวคิดในการดูแลสุขภาพตนเอง รักสุขภาพ ทำด้วยศรัทธาจึงเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง รวมถึงสมาชิกมีจุดมุ่งหมายที่ตรงกัน จะส่งผลให้การดำเนินการของกลุ่มประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

คำสำคัญ กลุ่มออกกำลังกาย สถานการณ์ กระบวนการจัดการ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. นิตยา เพ็ญศิริินภา อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา และความรู้ที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนตรวจสอบ ช้อบกรร่งต่าง ๆ ด้วยดี นับตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษม นครเขตต์ กรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ดร. อติเทพ จริยเวชช์วัฒนา นายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองบ้านฉาง ที่กรุณาอนุญาตให้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในพื้นที่รับผิดชอบ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงาน สาธารณสุขอำเภอบ้านฉาง และเจ้าหน้าที่กองการศึกษา เทศบาลเมืองบ้านฉาง ที่อำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีในการจัดเก็บข้อมูล ขอขอบคุณคุณคุณประภัสสร โรตมมันท์ทกฤต ผู้นำเดินชมรมรวมใจเป็นหนึ่ง เทศบาลบ้านฉาง คุณนามโก้ อ้นมัน ประธานชมรมแอโรบิคสาลหลวงเตี้ย คุณรุ่งรชต ธิติวรดา ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองบ้านฉาง ผู้ประสานชมรมกีฬาบ้านฉาง และสมาชิกกลุ่มออกกำลังกายทั้งสามแห่ง รวมทั้งผู้ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลทุกคนที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้

ท้ายนี้ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ คณาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนักศึกษาทุกท่าน รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ ที่ให้ความห่วงใย ช่วยเหลือ และให้กำลังใจ จนการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อังศุมาลิน มั่งคั่ง

กรกฎาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดของการสร้างสุขภาพและการออกกำลังกาย	6
แนวคิดของการสร้างสุขภาพ	7
แนวคิดเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ	9
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม	15
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม	15
แนวคิดทฤษฎีการบริหารกลุ่ม	30
แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	36
แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับเทศบาล	44
การวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ	51
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	60
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	79
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	69
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	69
การเก็บรวบรวมข้อมูล	71
การวิเคราะห์ข้อมูล	74

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	74
ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเทศบาลเมืองบ้านฉางที่สนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย	74
ประวัติความเป็นมา	74
วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบาย	75
สภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองบ้านฉาง	76
โครงสร้างและหน้าที่องค์กร	78
การดำเนินงานของเทศบาลเมืองบ้านฉางที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการออกกำลังกาย	82
ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล	83
ข้อมูลเชิงคุณภาพ	85
ชมรมกีฬาบ้านฉาง	85
ชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งเทศบาลเมืองบ้านฉาง	90
ชมรมแอโรบิคศาลหลวงเตี้ย	95
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	99
สรุปผลการวิจัย	100
อภิปรายผล	106
ข้อจำกัดในการวิจัย	113
ข้อเสนอแนะ	113
บรรณานุกรม	115
ภาคผนวก	123
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ	124
ข แบบสัมภาษณ์	125
ประวัติผู้ศึกษา	131

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	เปรียบเทียบความแตกต่างของการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ 59
ตารางที่ 4.1	อาณาเขตติดต่อเทศบาลเมืองบ้านฉาง 74
ตารางที่ 4.2	จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล 83

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดพัฒนาการของกลุ่ม	19
ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบและขั้นตอนในการวางแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ	60
ภาพที่ 4.1 แผนผังโครงสร้างองค์กรเทศบาลเมืองบ้านฉาง	81
ภาพที่ 5.1 กรอบแนวคิด (Conception Framework) สรุปจากผลการศึกษา	112

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ให้ความสำคัญกับการสร้างสุขภาพมากกว่าการซ่อมสุขภาพ โดยปี 2545-2547 ได้ถูกประกาศให้เป็น “ปีแห่งการรณรงค์สร้างสุขภาพ” ทั่วไทยภายใต้กลยุทธ์ร่วมพลังสร้างสุขภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชน องค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ได้รับรู้ ตระหนักและใส่ใจสุขภาพ ร่วมกับการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชน เพื่อการมีสุขภาพดี โดยเน้นการออกกำลังกาย การบริโภคอาหารที่สะอาดและปลอดภัย อนามัย ชุมชน อารมณ์ และการลดโรคที่สำคัญ ๆ ได้แก่ โรคหลอดเลือดและหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และมะเร็ง เป็นต้น และในปี 2546 กระทรวงสาธารณสุขได้มีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมสร้างสุขภาพในรูปของกลุ่มหรือชมรมสร้างสุขภาพ รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ที่จะเป็นการสร้างสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยภาครัฐให้การสนับสนุนพัฒนาในด้านองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นด้านสุขภาพและทรัพยากรอื่น ๆ ที่เห็นว่าจำเป็นในการพัฒนาความเข้มแข็งของชมรมสร้างสุขภาพ สำหรับในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) มียุทธศาสตร์ที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมสุขภาพพอเพียง เพื่อสังคมแห่งสุขภาพ โดยส่งเสริมภาคประชาสังคม และการรวมตัวกันทำงาน เสริมสร้างระบบสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็งพอเพียง พึ่งตนเองและพึ่งพากันได้อย่างเกื้อกูล รวมถึงเร่งรัดเชิงรุกด้านอาหาร ออกกำลังกาย สุขภาพจิต และสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพ

ในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกาย นอกจากกระทรวงสาธารณสุขแล้ว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ก็มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกีฬา การออกกำลังกาย และนันทนาการ โดยมองว่าการกีฬาและการออกกำลังกาย เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาระบบสุขภาพเชิงป้องกัน เพื่อนำไปสู่สังคมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2550-2554) มีวิสัยทัศน์ให้ “เด็ก เยาวชน และประชาชนเล่นกีฬาและออกกำลังกายอย่างถูกต้องจนเป็นวิถีชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม น้ำใจนักกีฬา...” สำหรับพันธกิจที่จะนำไปสู่วิสัยทัศน์ดังกล่าว คือ การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการกีฬา การออกกำลังกายและนันทนาการ การพัฒนาการบริหารจัดการการกีฬาอย่างเป็นระบบ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดและดำเนินการศูนย์ส่งเสริมกีฬาในเขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ บุคลากร งบประมาณ การจัดการ และวัสดุอุปกรณ์ พบว่าการจัดการและการดำเนินการ

ของศูนย์ฯ เป็นปัญหามากที่สุดในเรื่องความล่าช้าในการพิจารณางบประมาณ การเบิกจ่ายงบประมาณมีขั้นตอนยุ่งยากมากเกินไป รองลงมาคืออุปกรณ์กีฬาไม่เพียงพอกับจำนวนสมาชิกที่มาใช้บริการ ไม่มีงบประมาณซ่อมแซมอุปกรณ์ และงบประมาณดำเนินการมีไม่เพียงพอ ส่วนศูนย์ส่งเสริมกีฬาในอีก 72 จังหวัด พบปัญหาขาดแคลนเจ้าหน้าที่กีฬาจังหวัด อุปกรณ์ และสนาม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2550) ซึ่งประเด็นค้นพบเหล่านี้เป็นเพียงการสะท้อนปัญหาการจัดการขององค์กีฬาภาครัฐเท่านั้น

จากการที่ปัญหาโรคไร้เชื้อเรื้อรังมีแนวโน้มสูงขึ้นและกลายเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจและหลอดเลือด เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมการออกกำลังกาย จากการสำรวจประชากรไทยอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไปในปี 2550 พบว่ามีผู้ออกกำลังกาย 16.3 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 29.6 ซึ่งในจำนวนนี้เป็นผู้ชายร้อยละ 54 และผู้หญิงร้อยละ 46 เป็นผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาลประมาณ 2 เท่า อยู่ในวัยทำงานมากที่สุดร้อยละ 40.3 และสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาสูงสุดคิดเป็นอัตราร้อยละ 39 ในจำนวนผู้ออกกำลังกาย 16.3 ล้านคน ส่วนใหญ่นิยมออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬา ร้อยละ 47.9 รองลงมา คือ เดิน วิ่ง เต้นแอโรบิก ตามลำดับ ร้อยละ 32.9 นิยมออกกำลังกายในบริเวณบ้าน รองลงมาคือสนามกีฬาของสถานศึกษา ร้อยละ 25.7 สวนสาธารณะ ลานเอนกประสงค์ประมาณ ร้อยละ 8.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2551) แต่จากปัญหาของหน่วยงานในระบบราชการที่มักมีความล่าช้า ไม่กระจายอำนาจ ขาดแคลนงบประมาณและบุคลากร ส่งผลให้การส่งเสริมการออกกำลังกายและการกีฬาในประชาชนกลุ่มวัยต่าง ๆ โดยภาครัฐไม่สามารถทำงานแบบเชิงรุกให้ครอบคลุมได้ตามเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพบว่านอกจากกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่มีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนทุกกลุ่มวัย มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาจนเป็นวิถีชีวิตแล้ว ยังมีภาคส่วนอื่น ซึ่งเป็นองค์กรนอกภาคการกีฬาของรัฐ ที่แสดงบทบาทดังกล่าวโดยมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และ เป็นที่ยอมรับของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ในบางจังหวัด หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน หน่วยงานทหาร แม้แต่ธุรกิจเอกชนที่จัดสนามให้เช่าเล่นกีฬาเป็นกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งองค์กรเหล่านี้นับเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนงานส่งเสริมการออกกำลังกาย และเล่นกีฬา ในประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เกิดการระดมทรัพยากรของภาคส่วนต่าง ๆ เกิดความยั่งยืน และพึ่งพาตนเองได้ เป็นไปตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10

เทศบาลเมืองบ้านฉาง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกแห่งหนึ่งที่มีการจัดการด้านการกีฬาและการออกกำลังกาย ที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่ได้มีภารกิจหลักในการส่งเสริมการออกกำลังกายและการกีฬา จากพระราชบัญญัติเทศบาล ปี 2496 ระบุว่าภารกิจหลักสำหรับการกีฬาและพล

ศึกษา เป็นกิจที่อาจจัดทำ ซึ่งเทศบาลอาจจัดทำ หรือไม่จัดทำก็ได้ ขึ้นอยู่กับรายได้ ทรัพย์สิน และความสามารถของเทศบาลนั้น ๆ ซึ่งเทศบาลบ้านฉาง เป็นเทศบาลเมืองที่มีประชากร มากกว่า 10,000 คน มีรายได้หมุนเวียน เพียงพอ เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ อันต้องทำตามกฎหมายกำหนด จึงมีการกำหนดนโยบายในการสนับสนุนการออกกำลังกายและการกีฬาที่ชัดเจน เห็น ได้จากการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการด้านการสนับสนุนการกีฬา ในปี 2552 เป็นจำนวน 10,130,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.53 ของงบประมาณทั้งหมด ทำให้เกิดผลงานที่ชัดเจนเป็นที่รู้จักของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น มหกรรมกีฬามหาวิทยาลัย และงานประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่งบ้านฉาง เป็นต้น

จากปัจจัยดังกล่าว เทศบาลเมืองบ้านฉาง จึงเป็นพื้นที่กรณีศึกษา ที่สนใจศึกษาในเรื่องของสถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขององค์กรต่าง ๆ ที่มีความสำเร็จในการส่งเสริมการออกกำลังกายและการกีฬาในประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงสถานการณ์การรวมกลุ่มตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการรวมตัวกัน การดำเนินงานระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการ ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข รวมทั้งปัจจัยแห่งความสำเร็จ ที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในทุกกลุ่มและในพื้นที่ต่าง ๆ ให้ส่งผลดีต่อการปลูกฝังและสร้างเสริมพฤติกรรมการออกกำลังกายในวิถีชีวิต และมีสุขภาพที่ดีต่อไป

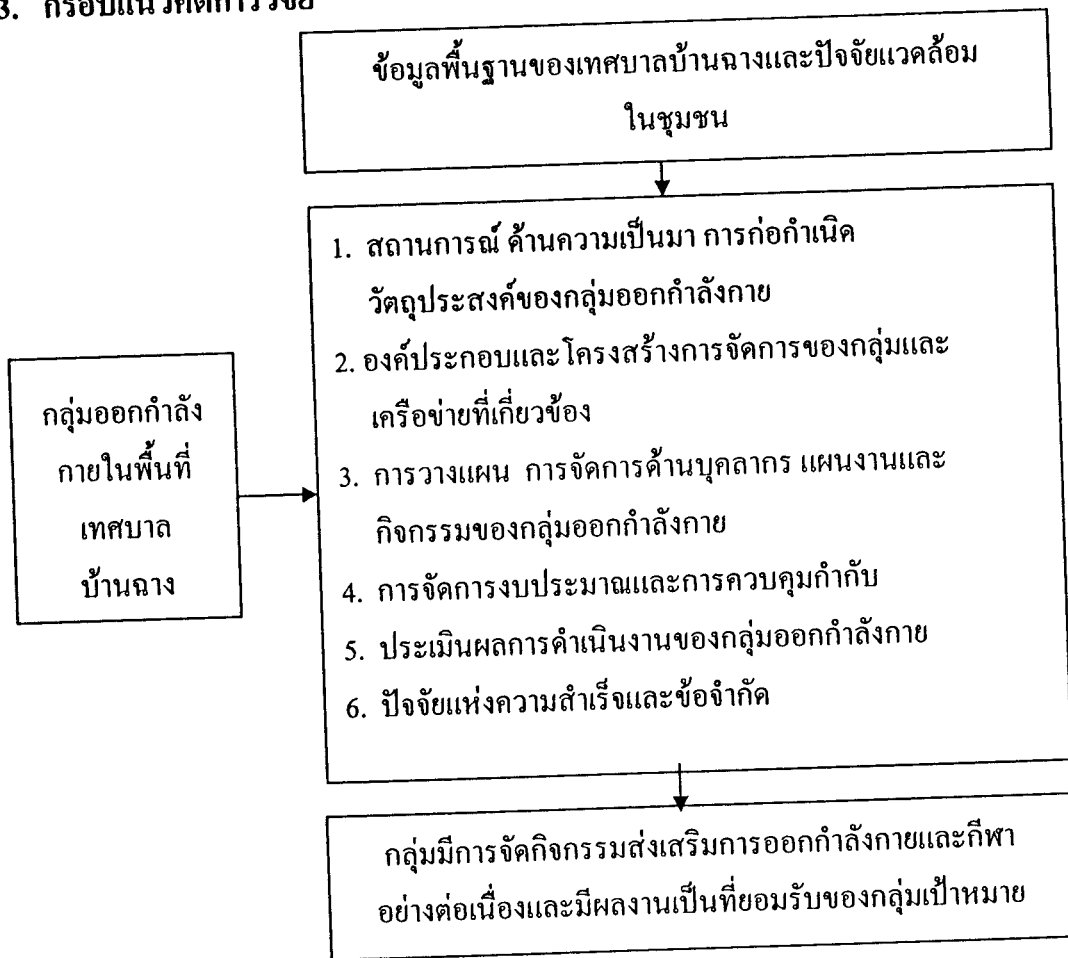
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับกลุ่มออกกำลังกาย ของเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง ได้แก่ ความเป็นมา การก่อกำเนิด วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย กิจกรรม และผลการดำเนินงาน

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการจัดการของกลุ่มออกกำลังกาย ของของเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง ได้แก่ องค์กรประกอบและโครงสร้างของกลุ่มและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผน การจัดการด้านบุคลากร การนำ การจัดการงบประมาณและการควบคุมกำกับประเมินผลการดำเนินงาน

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานและแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมทั้งปัจจัยแห่งความสำเร็จ และสิ่งท้าทายที่จะพัฒนาต่อไปในมุมมองของกลุ่มออกกำลังกาย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเนื้อหา

4.1.1 ทำการศึกษา สถานการณ์ของกลุ่มออกกำลังกายเทศบาลบ้านฉาง การก่อกำเนิด วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย กิจกรรม และผลการดำเนินงานของกลุ่ม รวมทั้งกระบวนการจัดการของกลุ่ม ได้แก่ องค์ประกอบและโครงสร้างของกลุ่มและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผน การจัดการด้านบุคลากร การนำ การจัดการงบประมาณและการควบคุมกำกับ ประเมินผลการดำเนินงาน

4.1.2 ปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานและแนวทางการแก้ไขปัญหา และปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จ/ล้มเหลว และสิ่งท้าทายที่จะพัฒนาต่อไปในอนาคตของกลุ่มออกกำลังกายเทศบาลบ้านฉาง

4.2 ขอบเขตพื้นที่/องค์กรเป้าหมาย

ศึกษากลุ่มออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ของเทศบาลเมืองบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

5.1 กลุ่มออกกำลังกาย หมายถึง กลุ่มบุคคลในพื้นที่เทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง ที่มีการทำกิจกรรมออกกำลังกายหรือการกีฬาในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีผลงานเป็นที่ยอมรับจากประชาชนกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยที่กิจกรรมดังกล่าวได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากเทศบาลเมืองบ้านฉางได้แก่ชมรมกีฬาเทศบาลบ้านฉาง ชมรมแอโรบิครวมใจ เป็นหนึ่งเทศบาลเมืองบ้านฉาง และชมรมแอโรบิคศาลหลวงเตี้ย

5.2 สถานการณ์ หมายถึง ความเป็นมา การก่อกำเนิด วัตถุประสงค์ กลุ่มผู้รับประโยชน์ กิจกรรม และผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกายของเทศบาลเมืองบ้านฉาง ซึ่งได้จากการศึกษา เอกสาร การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) กับการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกายของเทศบาลเมืองบ้านฉาง

5.3 กระบวนการจัดการ หมายถึง องค์ประกอบและโครงสร้างการจัดการของกลุ่มและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผน การจัดการด้านบุคลากร การนำ การจัดการงบประมาณและการควบคุมกำกับ ประเมินผล การดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย ของเทศบาลเมืองบ้านฉาง

5.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งสำคัญที่ช่วยเกื้อหนุนให้กลุ่มออกกำลังกาย ของเทศบาลเมืองบ้านฉาง สามารถดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง พึ่งพาตนเองได้ และมีผลงานเป็นที่ยอมรับจากประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มออกกำลังกาย องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มออกกำลังกายระดับพื้นที่ ชุมชน และองค์กร และปัจจัยแห่งความสำเร็จ และความล้มเหลว

6.2 นำองค์ความรู้ที่ได้รับมาเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร ที่ทำกิจกรรมออกกำลังกาย/กีฬา ให้ขยายในวงกว้างมากขึ้น

6.3 ได้ตัวอย่างการบริหารจัดการของกลุ่มหรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริม การออกกำลังกายและกีฬา เพื่อเป็นต้นแบบให้กับกลุ่มหรือองค์กรอื่น ๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ ขยายผลต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง “สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง” นี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาและทบทวนเอกสาร ทั้งด้านทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมด 6 หัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดของการสร้างสุขภาพและการออกกำลังกาย
2. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม
3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. แนวคิด และความรู้ที่เกี่ยวกับเทศบาล
5. การวิจัยเชิงคุณภาพ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดของการสร้างสุขภาพและการออกกำลังกาย

1.1 แนวคิดของการสร้างสุขภาพ

การสร้างสุขภาพ เป็นกระบวนการเพิ่มความสามารถของคนในการควบคุมดูแลและพัฒนาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น ในการที่จะบรรลุสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคมปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน จะต้องสามารถที่จะปกป้องและตระหนักถึงความมุ่งมาดปรารถนาของตนเองที่จะสนองความต้องการต่างๆ และสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยมีความเชื่อมโยงถึงบุคคล ครอบครัว บ้าน ชุมชน โรงเรียน โรงพยาบาล สถานที่ทำงาน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมายและระบบบริการสังคม อันจะนำไปสู่การบริการเพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกกลุ่มอายุ มีสุขภาพดี (กองสุขศึกษา 2546: 12-13)

การสร้างสุขภาพ เป็นหัวใจสำคัญของนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า รัฐบาลจึงได้ประกาศเป็นแผนการสร้างสุขภาพขึ้น ซึ่งเป็นแผนที่มีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนมีการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ส่งเสริมสุขภาพจิต พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด พฤติกรรมความปลอดภัยทางเพศและอุบัติเหตุ และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพอนามัยชุมชน เป็นต้น โดยส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละชุมชนรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมด้านสุขภาพในรูปของชมรมสร้างสุขภาพ มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ด้านสุขภาพ และมีเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ด้าน

สุขภาพในชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างสุขภาพของประชาชนที่คงทนถาวรต่อไป

กองสุขภาพศึกษา (2549 : 61-66) ได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างสุขภาพโดยใช้หลัก 6 อ. ดังนี้

1.1.1 การออกกำลังกาย (อ.1)

มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายเต็มรูปแบบ ได้แก่ แอโรบิก รำไม้พลอง ไทเก๊ก ฯลฯ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วันๆละ 30 นาที มีการส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายโดยการเคลื่อนไหวร่างกายไม่เต็มรูปแบบ ได้แก่ เดินขึ้นบันไดแทนลิฟท์ การเดินทางโดยปั่นจักรยาน ส่งเสริมการทำงานบ้านเช่น ถูบ้าน ล้างรถ พรวนดิน ฯลฯ และจัดกิจกรรมทดสอบสมรรถภาพทางกายและตรวจสุขภาพประจำปีแก่สมาชิก

1.1.2 การบริโภคอาหาร (อ.2)

มีการเสริมสร้างความรู้และทักษะในด้านอาหาร (สะอาด ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ) ให้แก่สมาชิกอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ส่งเสริมให้สมาชิกล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และหลังการขับถ่ายทุกครั้ง และมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจัดกิจกรรมตรวจอาหารหาสารปนเปื้อน 6 ชนิด อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

1.1.3 อารมณ์ (อ.3)

มีการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการดูแลจิตใจตนเองและครอบครัวโดยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลในการอยู่ร่วมกัน ให้กำลังใจ สอบถามให้คำปรึกษา รู้จักพูดและปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชน อย่างต่อเนื่อง เหมาะสม และมีการคัดกรอง เฝ้าระวังพัฒนาการเด็ก และภาวะเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายในเด็กอายุ 15 ปีขึ้นไปด้วย

1.1.4 อโรคยา (อ.4)

มีการส่งเสริมให้ร่วมกันป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก โรคเอดส์ โรคอุจจาระร่วงในชุมชน ร่วมกับสถานบริการสาธารณสุข ตรวจสุขภาพประจำปีให้สมาชิก มีการวัดความดันโลหิตและตรวจน้ำตาลในเลือด มีการจัดกิจกรรมสาธิตการตรวจเต้านมด้วยตนเอง และจัดกิจกรรมรณรงค์ลดปัญหาสาธารณสุขในพื้นที่

1.1.5 ออนามัยชุมชน (อ.5)

มีการเสริมสร้างความรู้และทักษะด้านอนามัยชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยของครัวเรือน การกำจัดสัตว์และแมลงนำโรคในตลาดสด การดูแลสิ่งแวดล้อม ทำความสะอาด การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในโรงเรียน วัด สถานที่ราชการ และครัวเรือน

1.1.6 อบรมมุข (อ.6)

มีการชักชวนผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา และใช้เวลาว่างในการออกกำลังกาย จัดกิจกรรมลด ละ เลิกสิ่งเสพติดในชุมชน และเฝ้าระวังการจำหน่ายบุหรี่ สุรา ยาเสพติด และการพนันในหมู่บ้าน โดยไม่จำหน่ายสุรา บุหรี่ แก่เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี และในเวลาที่ยกเว้นจำหน่าย

1.2 หลักการสร้างเสริมสุขภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการสร้างเสริมสุขภาพตาม กฎบัตรออกตาวาสรูปได้ดังนี้ (เกษรา ชาวนาห้วยตะโก และ จิราพรธม ชื่นเจริญ 2550 :17-18)

1.2.1 การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ (Build healthy public policy) หลักสำคัญของนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ มีความมุ่งหมายให้ประชาชนมีทางเลือกที่ดี และง่ายที่จะเข้าถึงทางเลือกเพื่อสุขภาพที่ดีนั้น ๆ และต้องลดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการ หรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ

1.2.2 สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Creative supportive environment) ในการเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนมีความสามารถในการใช้ชีวิตอย่างมีสุขภาพดี การสร้างเสริมสุขภาพตระหนักถึงการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ ทางสังคม ให้ดีทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับโลก นับเป็นภารกิจที่ทุกคนต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม

1.2.3 เพิ่มความเข้มแข็งให้กับปฏิบัติการของชุมชน (Strengthen community action) การสร้างเสริมสุขภาพ ดำเนินการโดยอาศัย กิจกรรมชุมชนที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม การเพิ่มความเข้มแข็งให้กับปฏิบัติการชุมชน เป็นการเรียนรู้ระยะยาว หัวใจที่สำคัญคือ การที่ชุมชนมีอำนาจตัดสินใจ ริเริ่มสร้างสรรค์ วางแผนโครงการสร้างสุขภาพเอง นอกจากนี้ยังต้องอาศัยผู้นำชุมชน และองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีโครงสร้างและกลไกการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในกระบวนการเพิ่มความเข้มแข็งให้ชุมชน นักวิชาชีพ หรือบุคลากรสาธารณสุข จะต้องเรียนรู้การทำงานแบบใหม่ร่วมกับชุมชนและบุคคลเพื่อชุมชน โดยมีบทบาทในการสนับสนุนเพื่อเพิ่มศักยภาพ และการเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.2.4 พัฒนาทักษะของบุคคล (Develop personal skill) การสร้างเสริมสุขภาพมุ่งหมายเพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านสุขภาพระดับบุคคล ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อที่จะให้ตนเองพร้อมที่จะเข้าสู่วัยต่าง ๆ และมีศักยภาพในการสร้างสุขภาพ เชนิญโรคและภัยต่าง ๆ ได้ ทำได้โดยกิจกรรมการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและ พัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น

1.2.5 การปรับเปลี่ยนบริการด้านสาธารณสุข (Reorient health service) ความรับผิดชอบในการสร้างเสริมสุขภาพของการบูรณาการด้านสาธารณสุข จะต้องร่วมกันระหว่าง

บุคคล ชุมชน นักวิชาชีพ องค์กรราชการ และองค์กรเอกชน ทิศทางของการบริการมุ่งไปสู่การ
สร้างเสริมสุขภาพมากขึ้น ปรับบริการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล
และชุมชน ให้มีการใช้ชีวิตเพื่อการมีสุขภาพดี

ข้อมูลจากคำประกาศจาการ์ตา (The Jakarta Declaration :1997 อ้างถึงใน เกษรา
ชวานาห้วยตะโก และ จิราพรธม ชื่นเจริญ 2550: 23) แสดงให้เห็นว่า หลักฐานเชิงประจักษ์ทำให้เกิด
เกิดบทสรุปในการทำงาน ตามหลักปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพ ดังนี้

1) หลักปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพ 5 ด้าน ตามกฎบัตรออกดาดา มีความสัมพันธ์
และสนับสนุนซึ่งกันและกัน การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ จะช่วยเสริมสร้างสภาวะ
แวดล้อมที่เอื้ออำนวย ให้หลักปฏิบัติที่เหลือ 4 ด้าน ประสบผลสำเร็จตามมา การพัฒนาคุณภาพ จึง
ต้องปฏิบัติการแบบผสมผสาน จึงจะทำให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2) สถานที่ (Setting) เป็นโอกาสที่จะช่วยให้หลักปฏิบัติการของการสร้างเสริม
สุขภาพแบบผสมผสาน เป็นจริงในทางปฏิบัติ สถานที่ประกอบด้วย เมือง ชุมชน เทศบาล ระดับ
ท้องถิ่น ตลาด โรงเรียน ที่ทำงาน เป็นต้น

3) การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้เกิดผลที่ยั่งยืน
ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการสร้างเสริมสุขภาพ และพวกเขาจะต้องร่วมกัน ในกระบวนการ
ตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

4) การเรียนรู้ด้านสุขภาพที่จะช่วยสนับสนุนการมีส่วนร่วม (Health learning fosters
participation) การเข้าถึงการศึกษา และข้อมูลข่าวสาร เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้การมีส่วนร่วมมี
ประสิทธิภาพและสำเร็จได้ และช่วยเพิ่มพลังให้กับประชาชนและชุมชน

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

การออกกำลังกายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักส่งเสริมสุขภาพ
(2543:14-19) ได้กล่าวว่าการเคลื่อนไหว ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความสมบรูณ์ แข็งแรง
ของร่างกายในการป้องกันโรค ช่วยลดความเสี่ยงและปัจจัยที่ก่อให้เกิด โรคเรื้อรัง เช่น
โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ความอ้วน ฯลฯ ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงเล็งเห็นว่า
การเคลื่อนไหวออกกำลังกายเป็นเหมือนวัคซีนป้องกันโรคเรื้อรัง และยังเป็นวิธีหนึ่งในการ
ส่งเสริมสุขภาพ เกิดความสุขสบาย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอีกด้วย

1.3.1 ความหมายของการออกกำลังกาย

การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ คือ การทำให้ร่างกายมีการหดยืดกล้ามเนื้อและข้อต่อ
ต่างๆ มีการเคลื่อนไหว ทำให้เกิดการใช้อาหารและออกซิเจนในร่างกายเพิ่มขึ้นจากธรรมดา โดย

ปกติเมื่อมีอายุมากขึ้น ความสนใจในการออกกำลังกายจะช่วยให้ร่างกายกระฉับกระเฉง ว่องไว การออกกำลังกายเป็นกิจกรรมการรักษาสุขภาพที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง การออกกำลังกายจะต้องถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การเลือกวิธีการออกกำลังกายต้องเลือกให้เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจและไม่ต้องใช้อุปกรณ์ที่ยุ่งยากมาก การออกกำลังกายแต่ละครั้งควรใช้เวลา 15 นาที หรือมากกว่าและควรกระทำเป็นประจำ สัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง ทั้งนี้มีหลักการในการออกกำลังกายแต่ละวิธี (เกษม ดันติผลาชีวะ และกุลยา ดันติผลาชีวะ 2528) ดังนี้

1) ทำให้การออกกำลังกายเป็นการพักผ่อน คลายความตึงเครียดเมื่อยล้าและวิตกกังวล เช่น การกีฬาที่ให้ความเพลิดเพลิน ไม่มีการแข่งขัน การออกกำลังกายเป็นจังหวะ การออกกำลังกายด้วยการฝึกกลมหายใจเข้าออกลึก ๆ เป็นต้น

2) สร้างเสริมประสิทธิภาพและความสามารถในการทำงานให้ประสานกันของกล้ามเนื้อและการประสานความเคลื่อนไหวของข้อต่อ กระตุ้นการเผาผลาญอาหารและการย่อยอาหาร ลดอาการท้องผูก เพิ่มการทำงานของหัวใจและการกระตุ้นการไหลเวียนโลหิต

3) เพื่อให้เกิดความแข็งแรงและการตั้งตัวของกล้ามเนื้อ เช่น การเดิน เป็นต้น

1.3.2 พฤติกรรมการออกกำลังกาย

พฤติกรรมการออกกำลังกายเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมสุขภาพ เนื่องจากพฤติกรรมการออกกำลังกายเป็นการดูแลตนเอง ให้มีสุขภาพแข็งแรง สามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุข และหลีกเลี่ยงอันตรายต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสุขภาพ พฤติกรรมการออกกำลังกาย หมายถึง การกระทำใด ๆ ให้มีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เพื่อเสริมสร้างสุขภาพโดยใช้กิจกรรมง่าย ๆ หรือมีกติกาการแข่งขันง่าย ๆ เป็นการปฏิบัติตนในการออกกำลังกาย ทั้งในด้านรูปแบบ กิจกรรมการออกกำลังกาย โดยมีความบ่อย (จำนวนครั้งต่อสัปดาห์) ระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละครั้ง ช่วงเวลาการออกกำลังกายและสถานที่ที่ออกกำลังกาย รวมถึงกิจกรรมและระยะเวลาของการบริหารเพื่ออบอุ่นร่างกายและการผ่อนคลายร่างกาย

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณา ถึงพฤติกรรมออกกำลังกายให้ถูกต้องและมีประโยชน์ ต่อร่างกายไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ และร่างกายทุกส่วนได้ออกกำลังกายนั้น จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมออกกำลังกายที่ถูกต้อง ดังที่วิทยาลัยเวชศาสตร์การกีฬาแห่งสหรัฐอเมริกา (The American College of Sports Medicine < ACSM > 1995) ได้เสนอให้ใช้พฤติกรรมขั้นพื้นฐานในการออกกำลังกาย โดยมีองค์ประกอบของการออกกำลังกายตามหลักเกณฑ์ของ“ฟิตท์” (Frequency Intensity Time Type < FITT >) ดังนี้ (กันทิกา หลวงทิพย์และคาริณี สีนวล 2550:30)

1) **หลักของความถี่ของการออกกำลังกาย (Frequency of Exercise)** เป็นหลักของการกำหนดความถี่เป็นจำนวนครั้งของการออกกำลังกายในแต่ละสัปดาห์ โดยควรออกกำลังกาย 3-5 ครั้งต่อสัปดาห์ และต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ จึงจะมีผลในการเพิ่มสมรรถภาพทางร่างกาย ทำให้เกิดความทนทานของปอดหัวใจ สำหรับการออกกำลังกายในจำนวนครั้งนี้น้อยกว่านี้จะมีผลแค่การเผาผลาญพลังงานเท่านั้นแต่ไม่มีผลในการเพิ่มสมรรถภาพทางกาย

2) **หลักของความแรง หรือความหนักในการออกกำลังกาย (Intensity of exercise)** โดยแบ่งขนาดของการออกกำลังกายเป็น 3 ระดับ คือ

(1) **ระดับต่ำ (Low Intensity)** หมายถึงเมื่อออกกำลังกายแล้ว หัวใจเต้น ร้อยละ 50 – 60 ของอัตราเต้นของหัวใจสูงสุด

(2) **ระดับปานกลาง (Moderate Intensity)** หมายถึงเมื่อออกกำลังกายแล้ว หัวใจเต้น ร้อยละ 61 – 85 ของอัตราเต้นของหัวใจสูงสุด

(3) **ระดับสูง (High Intensity)** หมายถึงเมื่อออกกำลังกายแล้ว หัวใจเต้น มากกว่า ร้อยละ 85 ของอัตราเต้นของหัวใจสูงสุด

โดยการออกกำลังกายจะใช้ความแรงมาก น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถเดิมของแต่ละบุคคล อัตราการเต้นของหัวใจเป้าหมาย คำนวณได้จาก อัตราการเต้นสูงสุดของหัวใจเท่ากับ 220 ลบด้วย อายุ (ปี) เป็นการวัดอัตราการเต้นของหัวใจ ขณะออกกำลังกาย ที่สัมพันธ์กับการใช้ออกซิเจนของร่างกาย

3) **หลักของระยะเวลาหรือความนานของการออกกำลังกาย (Time or duration of exercise)** เป็นหลักของช่วงเวลาในการออกกำลังกาย ที่ต่อเนื่อง โดยทั่วไปประมาณ 20 – 60 นาที โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ

(1) **ระยะอบอุ่นร่างกาย (Warm up phase)** ระยะนี้ใช้เวลาประมาณ 5 – 10 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมของร่างกาย กล้ามเนื้อ ข้อต่อ ก่อนการออกกำลังกายจริง เพื่อให้เกิดความคล่องแคล่ว ยืดหยุ่น ได้ดีขึ้น เช่นการเดินช้าๆ หรือการยืดเหยียดกล้ามเนื้อต่าง ๆ

(2) **ระยะออกกำลังกาย (Exercise phase)** เป็นช่วงออกกำลังกายจริง หรือเต็มที่ หลังอบอุ่นร่างกาย การเลือกประเภทการออกกำลังกายขึ้นอยู่กับ อายุ สภาพร่างกาย และความเหมาะสมของสถานที่ เวลา ของแต่ละบุคคล ระยะนี้ใช้เวลา 20 -30 นาที

(3) **ระยะผ่อนคลาสร่างกาย (Cool down phase)** ระยะหลังออกกำลังกายเต็มที่ ต้องค่อย ๆ ผ่อนคลายการออกกำลังกายให้ลดลงเป็นลำดับ เพื่อปรับอุณหภูมิร่างกาย การหายใจ และการเต้นของหัวใจให้กลับสู่ภาวะปกติ โดยการเดิน และยืดเหยียดกล้ามเนื้อ โดยใช้เวลา 5 – 10 นาที

4) หลักของรูปแบบการออกกำลังกาย (Type of exercise) มีหลายรูปแบบที่ควรเลือกให้เหมาะสมกับความต้องการ ในการพัฒนาระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น

(1) การออกกำลังกายเพื่อพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ควรเลือกรูปแบบการออกกำลังกายพวก Weight Training

(2) การออกกำลังกายเพื่อพัฒนาระบบหายใจ ระบบไหลเวียน ควรใช้รูปแบบการออกกำลังกายแบบแอโรบิก เช่น การปั่นจักรยาน การว่ายน้ำ การเดินแอโรบิก

1.3.3 ข้อดีของการออกกำลังกายแบบแอโรบิกวิธีต่าง ๆ

1) ว่ายน้ำ เป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิกที่ดีที่สุด โอกาสที่จะเกิดการบาดเจ็บค่อนข้างน้อยเพราะน้ำช่วยพยุงร่างกายของเราเอาไว้ การที่ขาจะรับแรงกระแทกมากๆ จึงไม่มี เป็นการออกกำลังกายที่แนะนำสำหรับคนที่น้ำหนักมากๆ นอกจากนั้นว่ายน้ำยังถือเป็นกีฬาช่วยชีวิตอีกด้วย

2) วิ่ง เป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิก ที่ทำได้ง่ายที่สุด ประหยัดและได้รับความนิยมนมาก ใครๆ ก็สามารทำได้ แต่ข้อควรระวังเพื่อป้องกันและหลีกเลี่ยงการบาดเจ็บจากการวิ่ง คือ การวิ่งไม่ถูกวิธี วิ่งมากเกินไป การวิ่งจะไม่แนะนำสำหรับคนที่น้ำหนักตัวค่อนข้างมาก เนื่องจากแรงกระแทกจะมากอาจเกิดปัญหากับขาและข้อเข่าได้

3) จักรยาน สามารถทำได้ 2 วิธี

(1) ปั่นจักรยานไปตามถนน (Outdoor Cycling) ใช้อุปกรณ์ก็คือ จักรยาน การปั่นจักรยานในเมืองค่อนข้างอันตราย อากาศก็ไม่เหมาะสมกับการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ แต่ถ้าเป็นการปั่นจักรยานในชนบทที่การจราจรไม่หนาแน่นก็ค่อนข้างดี อากาศบริสุทธิ์ ทำให้การออกกำลังกายทำได้นาน ไม่น่าเบื่อ

(2) ปั่นจักรยานอยู่กับที่ (Ergometer Cycling) สามารถทำได้ในบ้าน ที่ทำงาน ออกกำลังกายได้ทุกวัน ตลอดเวลา ไม่มีปัญหาติดขัดเนื่องจากสภาพแวดล้อม ปั่นจักรยานอยู่ในห้องปรับอากาศ ไม่มีปัญหาเรื่องอากาศร้อน หรือฝนตก แต่มีข้อเสียคือ อาจเกิดความรู้สึกรู้เบื่อหน่าย อาจแก้ไขโดยการฟังเพลง หรือดูวิดีโอไปด้วย การปั่นจักรยานอยู่กับที่เหมาะสำหรับผู้ที่มีน้ำหนักตัวมาก เพราะเขาไม่ต้องรับแรงกระแทกและยังเหมาะสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากสามารถทำได้ง่าย คนที่ปั่นจักรยานไม่เป็นก็สามารถทำได้ และยังไม่เกิดอันตรายจากการจราจรในท้องถนนอีกด้วย แต่ข้อสำคัญควรกำหนดความหนักให้เหมาะสมและให้ได้เวลาและระยะทางพอสมควร

4) เดินเร็ว ๆ เป็นการออกกำลังกายที่ง่าย สามารถทำได้กับทุกคน ส่วนใหญ่จะแนะนำใน ผู้สูงอายุหรือผู้ที่หายป่วยใหม่ ๆ โดยวิธีการปฏิบัติดังนี้

(1) ต้องเดินให้เร็ว ก้าวขายาวๆ แกว่งแขนแรงๆ เพื่อให้ร่างกายได้ใช้พลังงานมากๆ จนหัวใจเต้นประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ของอัตราการเต้นสูงสุด

(2) ต้องเดินติดต่อกันไปอย่างน้อย 30-60 นาที

(3) ต้องเดินให้ได้ สัปดาห์ละ 3 - 5 ครั้ง

5) *เดินแอโรบิค* เป็นการออกกำลังกายที่ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะผู้หญิงใช้ในการลดความอ้วนหรือควบคุมน้ำหนัก เป็นการออกกำลังกายที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ประกอบเพียงเดินตามจังหวะดนตรี แต่ปัจจุบันอาจมีการใช้แทนประกอบเพื่อเพิ่มความหนักของการออกกำลังกายซึ่งเหมาะสมในคนหนุ่มสาวและผู้ที่มีน้ำหนักไม่มากนัก เนื่องจากอาจเกิดปัญหาจากการกระแทกของข้อเข่า ข้อสำคัญจะต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายตลอดเพื่อรักษาอัตราการเต้นของหัวใจในระดับที่ต้องการ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามช่วงอายุ

6) *การเขย่งเข่า* เป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิคที่ดีมาก จังหวะในการกรรเขย่งนั้นไม่ควรเร็วเกินไปให้อยู่ในระดับ 20 ครั้งต่อนาที ใช้เวลาประมาณ 45 นาที ซึ่งจะได้ผลพอๆ กับการว่ายน้ำ 1,000 เมตรในเวลา 30 นาที แต่อาจจะทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากปัญหาเรื่องอุปกรณ์และสถานที่ในการออกกำลังกาย อาจใช้กรรเขย่งบก หรือการกรรเขย่งอยู่กับที่ โดยมากสามารถปรับระดับความหนักของการออกกำลังกายได้และส่วนที่น่องกรรเขย่งสามารถเลื่อนไปมา ทำให้ออกกำลังกายไปในตัว

7) *ยกน้ำหนัก* แบบแอโรบิค เป็นการออกกำลังกายอีกวิธีที่กำลังได้รับความนิยม เป็นการออกกำลังกายที่นอกจากจะทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรงแล้วยังทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของปอดและหัวใจดีขึ้น แต่การออกกำลังกายดังกล่าวจะต้องยึดหลักที่ทำให้อัตราการเต้นของหัวใจถึงอัตราเป้าหมาย โดยทำติดต่อกันอย่างน้อย 20 นาที สัปดาห์ละ 3 - 5 ครั้ง แต่การออกกำลังกายแบบนี้หนักมากไม่เหมาะสำหรับผู้สูงอายุและคนที่มีความดันโลหิตสูง

8) *กระโดดเชือก* การกระโดดเชือกให้เป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิคนั้นทำได้ยากเพราะต้องกระโดดติดต่อกันเป็นเวลานาน หากไม่แข็งแรงเพียงพอแล้วจะทำไม่ได้ เป็นการออกกำลังกายที่ไม่เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ และคนที่น้ำหนักตัวมาก

1.3.4 ผลของการออกกำลังกายต่อระบบต่างๆ ของร่างกาย

1) ระบบการเคลื่อนไหว

- กระดูก จะเพิ่มความหนาและแข็งแรง โดยเฉพาะกระดูกที่มีกล้ามเนื้อยึดเกาะ

- ข้อต่อและเอ็นของข้อต่อต่าง ๆ จะเหนียวและหนาขึ้น ทำให้ข้อต่อแข็งแรง สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อต่อที่มีการสร้างน้ำเลี้ยง การออกกำลังกาย จะทำให้เยื่อข้อสร้างน้ำหล่อเลี้ยงในปริมาณที่เหมาะสม ซึ่งจะไม่ทำให้บริเวณกระดูก เกิดความเสียดสีกันจนเกิดอันตราย กล้ามเนื้อ เอ็นของกล้ามเนื้อจะมีความแข็งแรงและยืดหยุ่นขึ้น ทำให้สามารถลดแรงที่กระทำต่อกล้ามเนื้อในทันทีทันใดได้เป็นจำนวนมาก เป็นการลดอันตรายที่จะเกิดกับกล้ามเนื้อและเอ็นของกล้ามเนื้อ ขณะเดียวกันจะมีการสะสมของสารอาหารคั้นต่อของพลังงานโดยเฉพาะพวกแป้งและสารเร่งปฏิกิริยา ในการเผาผลาญสารอาหารจำพวกแป้ง และไขมันให้เกิดพลังงานมากขึ้น กล้ามเนื้อจึงสามารถทำงานติดต่อกันได้เป็นเวลานานขึ้น นอกจากนั้นกล้ามเนื้อที่มีความตึงตัวพอเหมาะจะทำให้กระดูกและข้อต่อต่างๆ วางตัวอยู่ในท่าที่เหมาะสม เป็นการป้องกันความผิดปกติของทรวดทรง ได้อีกด้วย

2) ระบบการหายใจ

- กล้ามเนื้อระหว่างช่องซี่โครง และกล้ามเนื้อกระบังลม แข็งแรงขึ้น ปอดมีขนาดใหญ่ขึ้น มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนก๊าซมากขึ้นเพราะจะมีเลือดมาหล่อเลี้ยงมากขึ้น อัตราการหายใจจะลดลงซึ่งจะประหยัดพลังงานในการหายใจ ปริมาตรอากาศที่สามารถหายใจเข้าออกได้สูงสุดเพิ่มขึ้น

3) ระบบการไหลเวียนเลือด

(1) หัวใจ การออกกำลังกาย ประเภทที่ต้องใช้ความอดทนเป็นเวลานานจะทำให้กล้ามเนื้อหัวใจมีความแข็งแรงสามารถสูบฉีดโลหิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นรวมทั้ง ปริมาตรของหัวใจจะมากขึ้น นอกจากนี้ในกล้ามเนื้อหัวใจจะมีการกระจายของหลอดเลือดฝอยมากขึ้น ทำให้กล้ามเนื้อหัวใจได้รับเลือดหล่อเลี้ยงเพียงพอ ไม่เกิดภาวะหัวใจขาดเลือดได้ง่าย

(2) หลอดเลือด การกระจายของหลอดเลือดฝอยในกล้ามเนื้อที่มีการออกกำลังกายจะมากขึ้น หลอดเลือดฝอยมีความยืดหยุ่นดี ความดันโลหิตจะลดลง

(3) เลือด จะมีปริมาณเพิ่มขึ้น จึงทำให้มีความสามารถในการจับออกซิเจนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันสารเคมีบางตัวในเลือดจะลดลง เช่น ไขมันในเลือด เป็นต้น

4) จิตใจ

การออกกำลังกายนอกจากจะมีประโยชน์ต่อสุขภาพกายโดยตรงแล้ว ยังมีผลต่อสุขภาพจิตอีกด้วย เพราะการออกกำลังกายช่วยให้ผู้ที่มีอาการผิดปกติทางจิต เช่น พวกที่มีอาการซึมเศร้า ภาวะเครียด กลับมีอารมณ์ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะในขณะที่ออกกำลังกายที่หนักพอเหมาะ จะทำให้มีการหลั่งของสารเอ็นดอร์ฟิน ซึ่งสารนี้นอกจากจะลดความเจ็บปวดได้แล้ว ยังเป็นสารที่ต่อต้านความซึมเศร้าได้ด้วย

1.3.5 การปฏิบัติตนของผู้ออกกำลังกาย

ข้อควรปฏิบัติในการออกกำลังกาย

1) ก่อนออกกำลังกาย ควรประเมินสภาวะสุขภาพว่ามีข้อจำกัดในการออกกำลังกายหรือไม่ เช่น มีปัญหาโรคที่มีผลต่อการเลือกรูปแบบการออกกำลังกาย และเลือกรูปแบบการออกกำลังกายให้เหมาะสมเพื่อที่จะได้รับประสิทธิผลของการออกกำลังกายสูงสุด

2) ขณะที่ออกกำลังกายควรสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น เกิดภาวะปากซีด หน้าซีด มีเหงื่อออกผิดปกติ มีภาวะการหายใจเร็วผิดปกติเกินกว่าเป้าหมาย

3) หลังการออกกำลังกาย ในแต่ละครั้งควรนั่งพักสักครู่จากนั้นจึงดื่มน้ำผลไม้หรือเครื่องดื่มผสมน้ำตาลเล็กน้อย ก่อนที่จะเคลื่อนย้ายเปลี่ยนอิริยาบถของร่างกาย

สรุปได้ว่า การออกกำลังกายเป็นพฤติกรรมสร้างสุขภาพอีกประการหนึ่งซึ่งมีความสำคัญ ในการป้องกัน โรคเรื้อรังตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุข และยังช่วยให้ผู้ที่มีพฤติกรรมสร้างสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย มีความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ โดยมีประเภทการออกกำลังกายที่หลากหลาย ผู้ที่จะออกกำลังกายควรเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และออกกำลังกายให้ถูกต้องตามหลักการออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพที่ดีต่อไป

ในการวิจัยนี้ได้ศึกษากลุ่มออกกำลังกายของเทศบาลบ้านฉาง ที่มีหลากหลายประเภท แต่ผู้วิจัยเน้นในกลุ่มออกกำลังกายแบบแอโรบิก

2. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

กล่าวกันว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีธรรมชาติของการอยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นพวก เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงทางจิตใจ ทำให้เกิดสังคมของมนุษย์ขึ้น ฉะนั้น การที่มนุษย์มาอยู่รวมๆ กัน จึงเป็นความหมายของ “กลุ่ม” อย่างกว้าง อย่างไรก็ตาม “กลุ่ม” ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีผู้ให้ความหมายไว้ในแง่มุมแตกต่างกันดังนี้ (ปธาน สุวรรณมงคล 2522)

2.1.1 ความหมายของ “กลุ่ม”

1) กลุ่มในทัศนะของนักจิตวิทยา

เครกซ์ (Krech) และคณะ ได้ให้ความหมายของกลุ่มว่า กลุ่ม หมายถึง การที่มีคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาพบกันในสภาพการณ์ต่อไปนี้

(1) มีอุดมคติในการรวมกลุ่มกันคือ มีความเชื่อ คุณค่า และบรรทัดฐาน ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำร่วมกัน

(2) มีสัมพันธภาพในกลุ่มอย่างมีอิสระและการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนจะมีอิทธิพลต่อกัน

บรอดเบค (Brodbeck) อธิบายว่า กลุ่ม คือ การรวมกันของปัจเจกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ความเกี่ยวข้องนั้นจะมีลักษณะที่แน่นอน กล่าวคือ สามารถสังเกตเห็นได้ และชนิดของความเกี่ยวข้องนั้นจะขึ้นอยู่กับหรือจะชี้ให้ทราบถึงชนิดของกลุ่มว่าจะเป็นครอบครัว สหภาพแรงงานหรือฝูงชน

2) กลุ่มในทัศนะของนักสังคมวิทยา

เซอร์ฟ (Serif) ให้ความหมายของ “กลุ่ม” ในฐานะที่เป็นหน่วยทางสังคมว่า กลุ่มจะต้องมีลักษณะดังนี้

(1) มีสมาชิกอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะต้องมีบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะภายในช่วงเวลาที่กำหนดเอาไว้ไม่มากนัก กล่าวคือ จะมีการพึ่งพิงอาศัยกันหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

(2) มีค่านิยมหรือบรรทัดฐานที่แสดงออกมาได้อย่างแน่นอน ซึ่งค่านิยมหรือบรรทัดฐานนี้จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด แรงบันดาลใจ และวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของสมาชิก ค่านิยมหรือบรรทัดฐานนี้จะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของสมาชิก หรือต่อผลสำเร็จของสมาชิกหรือเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของกลุ่ม

วอร์เตอร์ (Warters) มองกลุ่มทางสังคมว่าเป็นการรวมกันของปัจเจกบุคคล ซึ่งมีจุดหมายปลายทางร่วมกัน มีการเร่ร่อนระหว่างกัน และมีความรับผิดชอบระหว่างสมาชิกด้วยกัน อันจะเป็นทางให้ความต้องการของปัจเจกบุคคลบรรลุผลอันน่าพึงพอใจ เป็นที่ซึ่งปัจเจกบุคคลก้าวเข้าสู่ความมีสัมพันธภาพระหว่างกันกับสมาชิกคนอื่นๆ แสดงตัวกับกลุ่มและรับหน้าที่ผ่านทางสมาชิกภายในกลุ่ม

วัตสัน (Watson) ให้ความเห็นว่า กลุ่มทางสังคม คือ การที่บุคคลมารวมกัน โดยมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (Face to face interactions) แต่ละคนตระหนักถึงสมาชิกภาพของคนในกลุ่ม ตระหนักถึงคนอื่นๆ ในกลุ่ม และแต่ละคนได้รับความพึงพอใจบางอย่างจากการที่ตนมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่นๆ

3) กลุ่มในทัศนะของนักรัฐศาสตร์

อาร์เธอร์ เอฟ. เบนท์ลีย์ (Arthur F. Bentley) ผู้ริเริ่มแนวคิดเรื่องกลุ่มทางการเมืองได้ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่มคือ มวลชนมนุษย์ที่มารวมกันเพราะมีกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันและ

ปัจเจกบุคคลแต่ละคนจะใช้กลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ กลุ่มทุกกลุ่มจะมีผลประโยชน์ จึงเป็นของกลุ่มกัน

เดวิด บี. ทูแมน (David B. Truman) อธิบายเพิ่มเติมต่อไปว่า กลุ่มที่มีหรือมุ่งจะมีผลประโยชน์ทางการเมือง โดยเรียกว่า “กลุ่มผลประโยชน์” ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องมีทัศนคติของปัจเจกชนร่วมกันและมีการเรียกร้องให้ปรากฏแก่กลุ่มอื่นๆ ในสังคม ถ้าและเมื่อใดที่มีการเรียกร้องต่อสถาบันทางการเมือง ไม่ว่าสถาบันใดก็ตาม กลุ่มนั้นจะกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง นักรัฐศาสตร์ตะวันตกอีกท่านหนึ่งคือ เอฟ อี. ไฟเนอร์ (F.E. Finer) ขยายความ “กลุ่มผลประโยชน์” ต่อไปว่า เป็นกลุ่มหรือสมาคมที่ต้องการจะมีอิทธิพลเหนือนโยบายของชาติเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของกลุ่มตน แต่ไม่ต้องการที่จะรับผิดชอบโดยตรงต่อการปกครองประเทศ

สำหรับในประเทศไทยได้มีนักวิชาการ และนักวิจัย ให้ความหมายของกลุ่มไว้หลายท่าน ดังนี้

กาญจนา และทงศักดิ์ แก้วเทพ (2538: 61) พูดถึงการรวมกลุ่มเป็นองค์กรว่า การสังกัดกลุ่มหรือองค์การเดียวกันนั้นบุคคลทุกคนในกลุ่มนั้นจะเข้าร่วมในทุกอย่างพร้อมกันหมด อยู่ภายในกฎเกณฑ์เดียวกัน รับผิดชอบทรัพย์สินร่วมกันในช่วงเวลาตราบเท่าที่ยังเป็นสมาชิกอยู่

สุพัตรา สุภาพ (2541: 11) ให้คำจำกัดความว่า กลุ่มหรือกลุ่มทางสังคมประกอบด้วยปัจเจกชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอและคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีความรู้สึกร่วมกัน เป็นพวกเดียวกัน โดยที่ขนาดของกลุ่มจะมีผลต่อความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม กลุ่มขนาดเล็ก เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนและกลุ่มเพื่อนบ้านจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กลุ่มขนาดใหญ่ ประกอบด้วย สมาชิกจำนวนมากขึ้น และมีความสัมพันธ์แบบเป็นทางการ ไม่ใกล้ชิดสนิทสนม เช่น ชุมชนเมือง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543: 266) ได้กล่าวถึงความหมายของกลุ่มไว้ว่ากลุ่มหมายถึงการรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายร่วมกัน เช่น กลุ่มสามี-ภรรยา กลุ่มเพื่อนนักศึกษา กลุ่มพนักงาน เป็นต้น

อภิชัย ภูมิพงษ์ (2547) สรุปไว้ดังนี้ กลุ่ม คือ การรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ตลอดจนมีบรรทัดฐาน ความสามัคคี การแสดงพฤติกรรม และโครงสร้างกลุ่มที่ชัดเจน

เสถียร จิรวงศ์มันต์ (2549) กล่าวว่ากลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันหรือมาปรึกษาหารือกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อที่จะแก้ไขหรือจัดข้อขัดข้องในเรื่องนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ให้หมดไป หรือให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตนเองที่มีจุดหมายเอาไว้

สรุปได้ว่า กลุ่มในงานวิจัยนี้ หมายถึง กลุ่มทางสังคม ที่มีการรวมตัวกันของบุคคลในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการออกกำลังกายร่วมกัน อย่างสม่ำเสมอ อย่างไม่เป็นทางการ

2.1.2 เหตุผลของการรวมกลุ่ม

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544: 158-159) ได้ให้เหตุผลที่คนเข้าร่วมตัวเป็นกลุ่มไว้ดังนี้

- 1) เพื่อความมั่นคงปลอดภัย (Security) เพราะการรวมกลุ่มช่วยสร้างความปลอดภัย มากกว่าการอยู่อิสระตามลำพัง ไม่ถูกกลั่นแกล้ง ได้รับการคุ้มครองในด้านต่างๆ หรือได้รับความช่วยเหลือเมื่อคราวจำเป็น
- 2) เพื่อความมีศักดิ์ศรี (Status) การได้เป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีชื่อเสียงยอมทำให้ฐานะศักดิ์ศรีของสมาชิกสูงขึ้นไปด้วย ในสายตาของคนอื่น
- 3) เพื่อการยอมรับในคุณค่าหรือชื่อเสียงของตนเอง (Self-esteem) การเข้ากลุ่มทำให้สมาชิกได้พิสูจน์ความมีคุณค่าของตนเอง เช่น การอุทิศตนเพื่อสังคม เป็นต้น เป็นการทำให้คนภายนอกเชื่อถือ ให้การยอมรับในชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลนั้น
- 4) เพื่อให้ได้ความรักใคร่ผูกพัน (Affiliation) กลุ่มสามารถช่วยตอบสนองความต้องการของสังคม จากได้ทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน การได้ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน เป็นต้น
- 5) เพื่อความมีอำนาจ (Power) เพราะการรวมกลุ่มก่อให้เกิดพลังอำนาจ การต่อรองต่างๆ สูงขึ้น เช่น กลุ่มอาชีพหรือสหภาพต่างๆ เป็นต้น
- 6) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงานได้ (Goal achievement) ทั้งนี้ มีกิจกรรมหลายอย่างที่ ไม่อาจทำคนเดียวได้สำเร็จ แต่จำเป็นต้องร่วมมือกันเป็นกลุ่มงานจึงจะสำเร็จ โดยอาจรวมความคิดหรืออำนาจ เพื่อช่วยในการผลักดันงาน เป็นต้น

เสถียร จิรรังสีมันต์ (2549) อธิบายถึง ความแตกต่างระหว่างเหตุผลการรวม “กลุ่ม” กับ “เครือข่าย” ดังนี้

กลุ่ม: เป็นการเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลที่มีการรวมตัวกันอย่างใกล้ชิดกว่า มีเอกลักษณ์และปรัชญาการทำงานที่ชัดเจน ประกอบด้วยบุคคลที่มีความคิด ความเชื่อเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ผ่านประสบการณ์ต่างๆ ร่วมกัน ในขณะเดียวกันก็มีกิจกรรมต่างๆ ที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน มีพันธกิจร่วมกัน และดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน

เครือข่าย: เป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์อย่างหลวมๆ ของปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กร และสถาบัน โดยที่สมาชิกในเครือข่ายเข้าร่วมทำกิจกรรมตามความเหมาะสม ภายใต้กฎเกณฑ์หรือเป้าหมายร่วมและมีการปฏิบัติอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์ และปรัชญาของตนและมีการทำงานร่วมกัน ทั้งงานเฉพาะหน้าและการประสานผลประโยชน์ที่ขยายวงกว้างออกไป

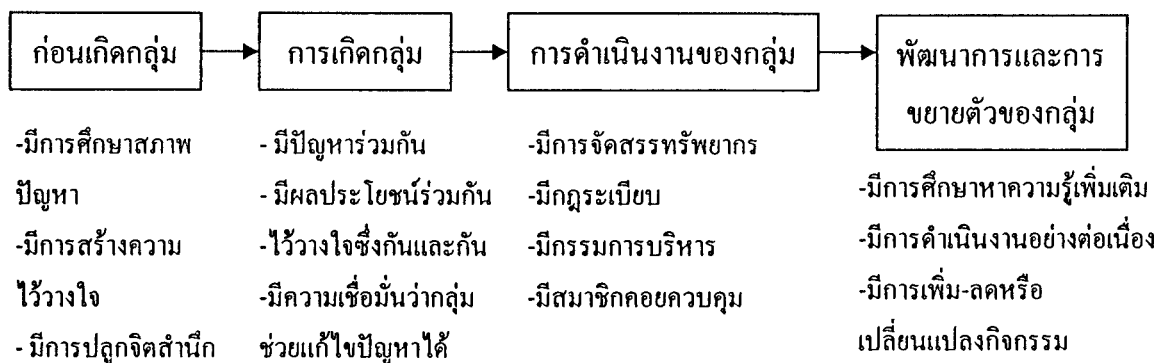
ประกอบด้วยบุคคลที่มีความคิด ความเชื่อเหมือนหรือต่างกันได้ แต่ทุกคนต่างมุ่งเน้นการ
ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักร่วมกัน ในขณะที่เป้าหมายย่อย ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่
เป็นสมาชิกของเครือข่ายอาจแตกต่างกันไป ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากความคิด ความเชื่อ
ประสบการณ์ การกระทำ พันธกิจและเป้าหมาย

2.1.3 ขั้นตอนของการจัดตั้งและพัฒนากลุ่ม

จุมพล นิมพานิช (2529: 138) ได้อธิบายถึงการจัดตั้งกลุ่มและขั้นตอนต่างๆ ในการ
พัฒนากลุ่มนั้น มีความสำคัญมากในการศึกษากลุ่มและมีผลอย่างมากในการที่กลุ่มหรือองค์กรจะ
บรรลุเป้าหมาย สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิก ขั้นตอนพัฒนากลุ่ม 4 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด (Orientation)
- 2) ขั้นการแก้ปัญหาภายใน (Internal Problem Solving)
- 3) ขั้นเจริญก้าวหน้าและประสพผล (Growth and Productivity)
- 4) ขั้นการควบคุมและประเมินผล (Control and Evaluation)

อภิชัย คุณีพงศ์(2547) สรุปไว้ว่า การจัดตั้งและการพัฒนากลุ่มหรือองค์กร
ประชานนั้นมี 4 ขั้นตอน โดยสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดพัฒนาการของกลุ่มได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดพัฒนาการของกลุ่ม

Tuckman (อ้างใน นิภา สุวรรณแสง และตุ้มร สุนทร 2525: 249-251) ได้เสนอ
แนวคิด เกี่ยวกับการพัฒนาของกลุ่มว่า ในกลุ่มปฏิบัติงาน (Task groups) และกลุ่มพัฒนา
(Growth groups) จะมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการในกลุ่ม 4 ขั้น คือ

- 1) ขั้นจัดตั้ง (Forming Stage) เป็นการก่อตัวของกลุ่ม กำหนดจุดมุ่งหมาย
กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ และผู้นำกลุ่ม

- 2) **ขั้นขัดแย้ง (Storming Stage)** เป็นขั้นแสวงหาทิศทางและเป็นภาระหัวเลี้ยว หัวต่อของสมาชิก
- 3) **ขั้นยินยอม (Norming Stage)** เป็นขั้นเริ่มพัฒนากลุ่ม สร้างปทัสถาน ข้อตกลง ร่วมกันของสมาชิก
- 4) **ขั้นดำเนินการ (Performance Stage)** เป็นขั้นแสดงพลังของกลุ่ม มีผลงาน ตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

2.1.4 ประเภทของกลุ่ม

ในการจัดแบ่งประเภทของกลุ่มนั้น มีนักวิชาการหลายท่าน ได้จัดแบ่งประเภทของกลุ่มไว้หลายลักษณะ ดังนี้

ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร (2542: 298) แบ่งประเภทของกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- 1) **กลุ่มที่เป็นทางการ (Formal group)** หมายถึงกลุ่มที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากผู้มีอำนาจ มีกฎระเบียบยอมรับอย่างถูกต้อง เช่น คณะกรรมการต่างๆ เป็นต้น
- 2) **กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal group)** หมายถึง กลุ่มคนที่มารวมตัวกันขึ้นตามธรรมชาติของความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล นอกเหนือไปจากแบบแผน ของความสัมพันธ์ที่องค์กรได้วางไว้

การแบ่งประเภทของกลุ่มดังกล่าวสอดคล้องกับ สัมพันธ์ เตชะอธิก (2540: 67) ที่ได้แบ่งประเภทขององค์กรชุมชนเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) **องค์กรชุมชนแบบทางการ** ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) คณะกรรมการ หมู่บ้าน (กม.) สหกรณ์การเกษตร มูลนิธิ สมาคม ซึ่งเป็นลักษณะที่รัฐลงไปจัดตั้ง และมีการจดทะเบียนกับภาครัฐ มีกฎหมาย กฎระเบียบรองรับและได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ตลอดจนการดำเนินงานจากภาครัฐ
- 2) **องค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ** ได้แก่ องค์กรที่มีชื่อขึ้นต้นต่างๆ เช่น สมัชชา กลุ่ม คณะกรรมการ คณะทำงาน ชมรม เป็นต้น เป็นการรวมตัวกันเอง หรือมีองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปร่วมจัดตั้ง มีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเอง ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

2.1.5 โครงสร้างของกลุ่ม

เมื่อบุคคลหลายๆ คน มารวมกลุ่มกันและมีความสัมพันธ์กัน ความแตกต่างของบุคคลย่อมปรากฏขึ้น เช่น บางคนพูดมาก บางคนพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือกว่าบุคคลอื่น

เป็นต้น ความแตกต่างดังกล่าวเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่ม โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร 2542: 299-300)

1) *สถานภาพ* หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมหรือตำแหน่งต่างๆ ในกลุ่มคนที่มาอยู่รวมกัน เช่น ประธานมูลนิธิ ผู้อำนวยการ เป็นต้น

2) *บทบาท* หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกให้เหมาะสมกับตำแหน่งที่ครอบครองอยู่ เช่น ตำแหน่งของประธานกลุ่มต้องแสดงพฤติกรรมของผู้นำ ส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ก็จะต้องแสดงพฤติกรรมของผู้ตาม เป็นต้น

3) *ปทัสถาน* หมายถึง กฎเกณฑ์ที่สมาชิกกลุ่มพึงปฏิบัติตาม เพื่อจะทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นไปโดยความราบรื่น ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น ระเบียบ กฎหมาย คำสั่ง ข้อควรปฏิบัติของสมาชิก เป็นต้น หากสมาชิกกลุ่มผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม จะได้รับการลงโทษจากกลุ่ม เช่น ได้รับคำตำหนิ การไม่คบหาสมาคมด้วย เป็นต้น และในทางกลับกัน ผู้ใดที่ทำตามปทัสถาน จะได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

4) *การสื่อสาร* หมายถึง การติดต่อแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างบุคคล การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ประสานกลุ่มคนเข้าด้วยกัน ถ้าขาดกระบวนการสื่อสาร ความเป็นกลุ่มจะเกิดขึ้น ไม่ได้เลยหรือแม้แต่มื่อเป็นกลุ่มอยู่แล้ว ถ้าขาดการติดต่อสื่อสาร ความเป็นกลุ่มจะสลายในที่สุด

5) *ปัจจัยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม* หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวเราทั่วไป อาจจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ได้ ซึ่งทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กลุ่มได้พัฒนาขึ้นมาและดำรงอยู่ต่อไป เช่น การที่คนเรามีความคิด เจตคติ ค่านิยม และความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน หรือการที่คนเรามีสถานภาพทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกันย่อมทำให้กลุ่มเข้มแข็งและเหนียวแน่นมากขึ้น

2.1.6 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของกลุ่ม

การทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่มนั้น มีลักษณะการทำงานที่ร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกัน คนทุกคนจึงต้องใจตรงกัน ร่วมมือกันอย่างเต็มที่ แต่การที่คนในกลุ่มจะมีพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญๆ 3 อย่างด้วยกันคือ (อุทัย บุญประเสริฐ 2532: 69 และอัญชลี เชี่ยวโสธร 2529: 57)

1) องค์ประกอบด้านผู้นำกลุ่ม

ผู้นำเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการทำงานทุกอย่างของกลุ่ม หากกลุ่มใดขาดผู้นำยากที่จะทำงานสำเร็จได้ เพราะขาดหลักของกลุ่มที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานในการช่วยให้อำนาจดำเนินงานไปด้วยดี หากกลุ่มใดมีผู้นำที่ดี รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีทักษะในการ

ปฏิบัติงานและสามารถใช้ภาวะผู้นำได้เหมาะสมกับสถานการณ์แล้ว กลุ่มย่อมจะบรรลุเป้าหมายได้ราบรื่นและรวดเร็ว โดยการเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ (Leadership) ต้องเป็นบุคคลที่สามารถใช้ศิลปะในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้ร่วมมือ ร่วมใจ ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะของผู้นำที่ดีนั้น ควรมีดังนี้ (สำนักงานข้าราชการพลเรือน 2537: 60-61)

(1) มีความเชื่อมั่นและเคารพในความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น
 (2) มีความรอบรู้ ความสามารถในงานที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบ
 (3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสนับสนุนให้ผู้อื่นได้บังคับบัญชา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วย

- (4) มีความเสียสละ
 (5) มีความกระตือรือร้นและเข้าสังคมได้ดี
 (6) มีความซื่อสัตย์สุจริต
 (7) มีความกล้าในการตัดสินใจ
 (8) มีการสมานไมตรีและสร้างความสามัคคีธรรมกับผู้ร่วมงาน
 (9) มีดุลยพินิจมั่นคงและรอบคอบ
 (10) มีความจงรักภักดีต่องานและผู้ร่วมงาน

นอกจากคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว ผู้นำกลุ่มจะต้องมีความสามารถสูงเฉพาะตัวในด้านที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

(1) การริเริ่มการทำงานของกลุ่ม คือ บทบาทในการริเริ่มการดำเนินงานของกลุ่ม และช่วยให้กลุ่มทำงานไปได้ เสนอแนวทางในการคิดและการทำงานให้แก่กลุ่ม กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายในกลุ่ม เป็นต้น

(2) การวางระเบียบการทำงาน คือ บทบาทในการแนะแนวทางและการกระตุ้นการทำงานกลุ่ม เช่น การตั้งเป้าหมาย การวางขั้นตอนและการกำหนดระยะเวลาการทำงาน เป็นต้น

(3) การเสนอข้อมูล คือ บทบาทในการเสนอข้อมูลและความคิดใหม่ๆ ให้แก่กลุ่ม เช่นเดียวกับสมาชิกอื่นๆ

(4) การสนับสนุนบรรยากาศในการทำงาน คือ บทบาทการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานและช่วยให้ทุกคนอยากทำงาน เช่น การลดความตึงเครียดในการทำงาน การควบคุมสถานการณ์ในกลุ่ม การประนีประนอม เป็นต้น

(5) การประเมินผล คือ บทบาทที่ช่วยให้กลุ่มประเมินการทำงาน คือ ประเมิน การตัดสินใจ จุดมุ่งหมายและวิธีการของกลุ่ม เพื่อช่วยให้ข้อสรุปที่ถูกต้องและแน่นอน เป็นต้น

เสาวนิต เสาวมานนท์ (ม.ป.ป.) ได้ศึกษางานวิจัยต่างๆ และระบุเกณฑ์ (Criteria) ที่ จะใช้ วัดหรือประเมินประสิทธิภาพของ ภาวะผู้นำ ออกเป็น 3 ลักษณะคือ

(1) ผลที่เกิดขึ้นของกลุ่ม (Outcome) คือ ผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากความสามารถ ใน การนำหรือภายใต้การนำของผู้นำในกลุ่ม เช่นผลสำเร็จของการปฏิบัติงานของกลุ่ม การสามารถ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การอยู่รอดของกลุ่ม ความก้าวหน้าของกลุ่ม ความพร้อมของกลุ่ม ความสามารถในการแก้ปัญหาของกลุ่ม ความพึงพอใจของสมาชิกของกลุ่มที่มีต่อผู้นำ และฐานะที่ ได้รับการยอมรับไม่เปลี่ยนแปลงของผู้นำ สำหรับผลสำเร็จของการปฏิบัติงานในองค์การธุรกิจ อาจจะเห็นได้ชัดจากผลกำไร ที่เพิ่มขึ้น ยอดขายที่เพิ่มขึ้น ครอบส่วนแบ่งของตลาดมากขึ้น เงิน หมุนเวียนลงทุนมากขึ้น รวมทั้งการยอมรับในผู้นำจากผู้บังคับบัญชา เพื่อน และผู้ตามมากขึ้น ส่วนองค์การของรัฐมักจะเน้นไปที่ ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตและการบริการขององค์การ

(2) ทศนคติของผู้ตาม (Attitude of Followers) ทศนคติของผู้ตามหรือ ผู้ได้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้นำ นิยมใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินประสิทธิภาพของผู้นำอีกเกณฑ์หนึ่ง ซึ่งส่วน ใหญ่จะทราบได้โดยการใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ผู้ตาม เช่น ผู้นำสามารถตอบสนอง ความต้องการและคาดหวังของผู้ตามได้ดีเพียงใด ผู้ตามชอบ ยกย่องและยอมรับผู้นำเพียงใด ผู้ตาม มีความยินดีในการปฏิบัติงานตามคำสั่งหรือคำขอร้องของผู้นำแค่ไหน ผู้ตามต่อต้าน เพิกเฉยที่จะ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำขอร้องของผู้นำหรือไม่ นอกจากนั้นอาจดูได้จากคำร้องทุกข์หรือ การร้องเรียนถึงผู้นำในระดับสูงกว่า รวมทั้งการขอย้าย การขาดงาน การหน่วงเหนี่ยวงาน และการ หยุดงานมากขึ้น

(3) คุณภาพของกระบวนการกลุ่ม (Quality of Group Process) เป็นเกณฑ์ที่ใช้ ประเมินประสิทธิภาพของผู้นำโดยประเมินจากการสนับสนุนด้านต่างๆ และความตั้งใจที่จะทำให้ คุณภาพของกระบวนการกลุ่มมีคุณภาพดีขึ้นในด้านความสามัคคี ความร่วมมือ แรงจูงใจ การ แก้ปัญหา การตัดสินใจ การแก้ไขความขัดแย้ง ประสิทธิภาพของงานเฉพาะด้าน กิจกรรมของ องค์การ การมีทรัพยากรอย่างพอเพียง และความพร้อมของกลุ่มที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง และเหตุการณ์วิกฤตต่างๆ รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของการทำงาน การสร้างความมั่นใจ ให้สมาชิกในกลุ่ม การเพิ่มพูนทักษะในงาน และการพัฒนาสุขภาพจิตของสมาชิกให้ดีขึ้น

2) องค์ประกอบด้านสมาชิกกลุ่ม

ในการทำงานเป็นกลุ่มนั้น ถึงแม้ว่ากลุ่มมีผู้นำที่ดี เพียงใดก็ตาม แต่ถ้าสมาชิกของ

กลุ่มขาดความเข้าใจในบทบาทของหน้าที่ของตนและไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มที่ดีแล้ว กลุ่มนั้นจะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ยาก เพราะการทำงานเป็นกลุ่มอาศัยความร่วมมือร่วมใจ จากผู้ร่วมงานทุกคนเป็นสำคัญ โดยทีมงานหรือกลุ่มที่มีประสิทธิผลสูง ต้องประกอบไปด้วยสิ่งที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ (อัญชลี เชี่ยวโอสถ 2529 และ อุทัย บุญประเสริฐ 2532)

(1) การมีเจตคติและมีความตั้งใจจริงในการทำงานของกลุ่ม ไม่มีเจตนาแบบแฝงในการมาเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของทีมงาน

(2) การมีความรู้ ความชำนาญในงานนั้นๆ โดยเฉพาะ

(3) การมีความสำนึกและความตระหนักในคุณค่า และความสำคัญของการทำงานแบบเป็นทีม

3) องค์ประกอบในด้านการจัดทีมงานและกระบวนการทำงาน

กลุ่มใดที่มีผู้นำที่ดี สมาชิกกลุ่มเข้าใจและช่วยกลุ่มตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างดี กลุ่มนั้นมีแนวโน้มที่จะดำเนินงานไปได้ด้วยดี แต่อย่างไรก็ตามหากการจัดทีมงานและกระบวนการทำงานของกลุ่มนั้นไม่เหมาะสม กลุ่มอาจจะประสบปัญหา เช่น กลุ่มที่ทำงานโดยขาดการวางแผนร่วมกัน ความไม่เข้าใจในแผนงานและขั้นตอนในการทำงาน เป็นต้น โดยการจจัดรูปแบบทีมงาน มีประเด็นสำคัญที่พึงพิจารณาคือ (อุทัย บุญประเสริฐ 2532)

(1) กำหนดขนาดของกลุ่มให้เหมาะสมกับงาน

(2) เลือกสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับงาน หากสมาชิกผู้ใดขาดความรู้ ความสามารถ ควรมีการแนะนำหรือสอนงาน หรือมอบหมายงานเฉพาะส่วนที่มีความสามารถปฏิบัติได้เท่านั้น ไม่ปล่อยให้ยู่ว่างๆ ในกลุ่ม โดยไม่มีส่วนร่วมใดๆ คือเลือกหรือเสนอ บทบาท ไม่เหมาะสมให้

(3) ดำเนินการให้กลุ่มกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานให้ชัดเจน กำหนดมาตรฐานหรือลักษณะของผลงานในแต่ละเรื่อง เพื่อป้องกันความเข้าใจที่สับสน

(4) ดำเนินการให้มีการกำหนดแผนงาน และแยกขั้นตอนในการดำเนินงานให้ชัดเจน แจกงานให้เหมาะสมตามความสามารถและบทบาทของสมาชิก โดยมีกำหนดการปฏิบัติงานตามแผนและขั้นตอนให้ชัดเจนสำหรับแต่ละบุคคล

(5) ให้มีการประสานงาน มีการติดตามงานของกลุ่มเป็นระยะ

(6) พยายามใช้ช่วยการติดต่อสื่อสารทุกรูปแบบ เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลและข้อคิดเห็นต่อกัน ทั้งแบบไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการ เพื่อเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมและการสร้างบรรยากาศมิตรสัมพันธ์ในการทำงาน

(7) ผู้นำกลุ่มโดยทั่วๆ ไป ควรได้มาโดยหลักการเห็นพ้อง (Consensus)

(8) ขั้นตอนต่างๆ ในการทำงาน ควรได้มาโดยการปรึกษาหารือในหมู่สมาชิกที่เกี่ยวข้องและเป็นที่ยอมรับ

(9) เปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มให้ข้อเสนอแนะหรือเสนอวิธีการทำงานที่เหมาะสม

(10) จัดให้มีการสรุปถึงส่วนดีของงานที่ทำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ และหาข้อที่ควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อการพัฒนาต่อไป

ส่วนในด้านกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรจะประกอบไปด้วยขั้นตอน ที่สำคัญต่างๆ คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน การวางแผนงาน การปฏิบัติตามแผนงานและการประเมินผลเพื่อปรับปรุงงาน นอกจากนั้นการพิจารณาหาทางเพิ่มประสิทธิภาพของกลุ่มหรือทีมงาน เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการทำงานของกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเรื่องระบบการทำงานของกลุ่ม บทบาทและแรงจูงใจของบุคคล ความสามัคคีสมานฉันท์ของกลุ่มและกระบวนการทำงาน ร่วมกันในเชิงกระบวนการกลุ่ม

เมืองทอง แคมมณี (2527: 152-153) กล่าวถึงองค์ประกอบของกลุ่มที่ทำให้กลุ่มทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกล่าวถึงสมาชิกและกลุ่มว่า

(1) สมาชิกยึดมั่นในอุดมการณ์ของกลุ่ม โดยพยายามปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนจนสุดความสามารถ เพื่อให้กลุ่มปฏิบัติหน้าที่จนบรรลุอุดมการณ์ที่กำหนดไว้ โดยแต่ละคนมีความรู้สึกร่วมกันว่าสมาชิกทุกคนมีความสำคัญต่อกลุ่มเท่าเทียมกัน

(2) สมาชิกทุกคนมีความจงรักภักดีต่อกลุ่ม แสดงออกโดยสมาชิกมีความซื่อตรงต่อกัน

(3) สมาชิกได้ช่วยกันกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มร่วมกัน เพื่อสนองความต้องการของแต่ละคน

(4) สมาชิกมีความไว้วางใจกัน

(5) สมาชิกมีความสามารถที่จะทำงานเป็นกลุ่ม โดยสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะบทบาทเป็นผู้นำหรือสมาชิกในกลุ่มก็ตาม

(6) สมาชิกเชื่อในความสามารถของเพื่อนสมาชิกว่าสามารถทำสิ่งที่เป็นไปได้ให้สำเร็จได้ ซึ่งความรู้สึกนี้จะเป็แรงกระตุ้นให้สมาชิกพัฒนาตนเอง

(7) สมาชิกพร้อมจะช่วยเหลือกันเสมอ เมื่อถึงคราวจำเป็น สมาชิกจะพยายามช่วยเหลือเพื่อนจนสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

(8) สมาชิกมีความมั่นใจในการตัดสินใจด้วยตนเอง

(9) กลุ่มมีบรรยากาศที่มีลักษณะให้ความสนับสนุนสมาชิก โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกยอมรับข้อเสนอแนะ คำวิจารณ์ ข้อมูลและการติชมซึ่งกันและกัน แล้วร่วมพิจารณาให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมของกลุ่ม

(10) กลุ่มพยายามช่วยให้สมาชิกในการพัฒนาตนเอง เช่น ให้สมาชิกมีโอกาสได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

อดิน รพีพัฒน์ (2527: 113) กล่าวว่า “ลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ ที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ คือ (1) การมีผู้นำที่ชาวบ้านรักใคร่นับถือและไว้วางใจอยู่แล้ว (2) การมีผู้นำที่มีความสามารถเข้าใจปัญหาของประชาชน และวางโครงการหรือเลือกโครงการที่รัฐบาลมีอยู่ได้ตรงความต้องการและความจำเป็นของชาวบ้าน”

อภิชัย คุณิพงษ์ (2547) พอสรุปรูปแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือองค์กรประชาชนได้ว่า จะต้องเป็นกลุ่มที่มีเป้าหมายในการต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการเสริมสร้างความสามารถของกลุ่มให้มีอำนาจต่อรองเพื่อให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปอย่างยุติธรรม ประชาชนสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียมกัน ในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยมีปัจจัยที่ทำให้กลุ่มดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และสมาชิกได้มีโอกาสรับผิดชอบกลุ่มในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ภายในกลุ่ม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนนั่นเอง นอกจากนี้กลุ่มที่พัฒนาแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ ดังนี้คือ

(1) สามารถปกป้องผลประโยชน์แก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสมาชิกได้ และมีการกระจายผลอย่างเสมอภาค

(2) ประชาชนมีส่วนร่วม (Participation) ในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มอย่างมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและอย่างมีจิตสำนึกร่วมกัน

(3) กลุ่มมีผู้นำที่ดี สามารถแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม

(4) กลุ่มมีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาคนนอก มีบทบาทในการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับทรัพยากรและความสามารถของคนในชุมชน

(5) กลุ่มสามารถควบคุมปัจจัยต่างๆ ในชุมชนและสภาพแวดล้อมพื้นฐานของกลุ่มให้เป็นไปตามทิศทางที่พึงประสงค์ได้

(6) กลุ่มมีการปรับตัวที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย รักษาความมั่นคง และพัฒนากลุ่มให้เจริญต่อไปได้

โดยมีโครงสร้างกลุ่มที่ชัดเจน การรวมกันเป็นกลุ่มต้องประกอบด้วย

- ก. มีสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน
- ข. มีจุดประสงค์ของการรวมกันที่แน่นอน
- ค. มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก
- ง. มีบรรทัดฐาน (Norm) ที่กลุ่มกำหนดขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกถือปฏิบัติ
- จ. มีความสามัคคี ความผูกพัน และการรวมตัว
- ฉ. มีการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิก
- ช. มีโครงสร้างของกลุ่มแสดงให้เห็นถึงเส้นทางการติดต่อ/การปฏิบัติระหว่างสมาชิก

2.1.7 อิทธิพลของกลุ่มต่อพฤติกรรมสมาชิกกลุ่ม

ในแต่ละวันบุคคลแต่ละคนได้รับอิทธิพลหรือแรงกดดันทางสังคมจากผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรืออยู่ในกลุ่มเดียวกัน ที่ส่งผลต่อความคิด ความรู้สึก และการกระทำของบุคคล ให้เป็นไปในทางเดียวกันกับคนในสังคมหรือสมาชิกกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันบุคคลในฐานะสมาชิกกลุ่มก็มีได้เป็นฝ่ายรับอิทธิพลจากผู้อื่นฝ่ายเดียว เพราะแต่ละบุคคลก็พยายามที่จะถ่ายทอดความคิดเห็น หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นในกลุ่มกระทำตามที่ตนต้องการเช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิก เมื่อเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มนั่นเอง (นิศยา เพ็ญศิริ 2547:59) อิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมของสมาชิกที่สำคัญ 3 ประการคือ

(1) อิทธิพลของกลุ่มที่ทำให้สมาชิกทำตามกัน (Conformity) เป็นอิทธิพลของกลุ่มที่ทำให้บุคคลที่มาเป็นสมาชิกกลุ่มต้องมีพฤติกรรมเช่นเดียวกันกับผู้อื่นในกลุ่ม เนื่องจากสิ่งนั้นเป็นบรรทัดฐานหรือธรรมเนียมปฏิบัติของสมาชิกกลุ่มที่ต้องปฏิบัติหรือควรปฏิบัติ ทั้งนี้บรรทัดฐานดังกล่าวอาจเป็นกฎระเบียบที่เขียนไว้อย่างชัดเจน เช่น กฎกติกากในการเล่นเกมและตัดสินกีฬาของกลุ่ม นักกีฬาฟุตบอล ศิลหรือข้อห้ามสำหรับสมาชิกกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ในขณะที่บรรทัดฐานบางอย่างอาจไม่ได้กล่าวหรือเขียนไว้อย่างชัดเจน แต่สมาชิกสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติ เช่น การผูกเนคไทและใส่สูทเมื่อเข้าร่วมประชุม การเข้าแถวก่อนหลัง (คิว) เป็นต้น

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มทำตามกันมีหลายประการ แต่ที่สำคัญมี 4 ปัจจัย ได้แก่ ความยึดเหนี่ยวของกลุ่ม ขนาดของกลุ่ม ความต้องการความถูกต้องของงาน และระดับการให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกของสมาชิก (Baron, Byrne and Johnson 1998: 184-189)

(1) ความยึดเหนี่ยวของกลุ่ม (Cohesiveness) หมายถึงระดับของการดึงดูดของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก โดยกลุ่มที่ลักษณะดึงดูดสมาชิกให้อยากเข้ากลุ่มสูง และสมาชิกต้องการได้รับความเห็นชอบและการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสูง จะมีอิทธิพลให้สมาชิกกลุ่มทำตามบรรทัดฐาน

ของกลุ่มสูงตามด้วย ในทางตรงกันข้ามกลุ่มที่มีความสำคัญน้อยต่อบุคคลที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก จะมีอิทธิพลน้อยที่จะให้บุคคลมีพฤติกรรมตามกลุ่ม

(2) *ขนาดของกลุ่ม (Group Size)* โดยทั่วไปถ้ายังมีคนเป็นจำนวนมากในกลุ่มจะยังมีอิทธิพลมากต่อบุคคลที่เป็นสมาชิก เพราะถ้าสมาชิกทำตามเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในกลุ่มจะทำให้สามารถเข้ากันได้ดีกับสมาชิกคนอื่น ๆ

(3) *ความต้องการความถูกต้องของงาน (Need for Accuracy)* พบว่ากลุ่มจะมีอิทธิพลให้สมาชิกทำตามสูงถ้างานนั้นยาก ซับซ้อน หรือไม่ชัดเจน ดังนั้นเมื่อสมาชิกต้องการทำงานให้ได้ผลถูกต้องจะต้องพึ่งพาการตัดสินใจของกลุ่มสูง จึงมีการปฏิบัติตามกลุ่มสูงด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้างานมีความง่าย และคำตอบของงานมีความชัดเจน พบว่าสมาชิกแต่ละคนจะให้ความสนใจน้อยที่จะรวมกลุ่มกันทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่าถ้างานนั้นมีความสำคัญมากและยาก จะทำให้สมาชิกกลุ่มต้องการความถูกต้องของงานสูง และจะให้ความสำคัญกับการทำตามกลุ่มมากกว่ากรณีที่งานนั้นมีความยากแต่เป็นงานที่ไม่สำคัญ

(4) *ระดับการให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกของสมาชิก (Values Individuality)* กรณีที่สมาชิกมีความต้องการเป็นตัวของตัวเองหรือมีความเป็นปัจเจกสูง จะไม่ต้องการเหมือนกับผู้อื่นทุกอย่าง จึงต้องการแสดงบางอย่างที่บ่งบอกถึงความเป็นตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับผู้อื่นทั้งหมด นอกจากนี้สมาชิกบางคนยังต้องการกำหนดและควบคุมชีวิตตนเองมากกว่าให้กลุ่มมากำหนดชีวิตในทุก ๆ เรื่อง จึงมีการต่อต้านแรงผลักดันของกลุ่มในบางเรื่อง ซึ่งการศึกษานิเทศศาสตร์ของกลุ่มในการทำให้สมาชิกทำตามกันจะพบว่ามีอิทธิพลสูงในกลุ่มที่สมาชิกมีวัฒนธรรมการชอบอยู่ร่วมกันเช่นชาวอินเดีย แต่มีอิทธิพลต่ำในกลุ่มที่สมาชิกมีวัฒนธรรมนิยมความเป็นปัจเจกหรือต่างคนต่างอยู่ เช่นชาวอเมริกัน (Baron, Byrne and Johnson 1998:189)

จากการศึกษาอิทธิพลของกลุ่มต่อพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มให้ทำตามกัน ทำให้เห็นแนวโน้มของการมีพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มออกก้ำกั๊งกายที่ทำให้เกิดการคิดและปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกับสมาชิกของกลุ่ม เช่น มาออกก้ำกั๊งกายอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และการสนใจดูแลสุขภาพ

2) *อิทธิพลกลุ่มทำให้เกิดการอำนวยความสะดวก (Social facilitation)* การศึกษาการทำงานของบุคคลเมื่อทำตามลำพัง กับเมื่อมีผู้อื่นอยู่ด้วย พบว่าเมื่อนักขี่จักรยานขี่โดยลำพังจะมีความเร็วต่ำที่สุด โดยต่ำกว่าเมื่อมีผู้อื่นขี่ร่วมด้วย และขี่ได้เร็วที่สุดเมื่อมีการแข่งขันกับผู้อื่น เช่นเดียวกับเมื่อทดลองให้เด็กเล่นเกมตามลำพังจะทำคะแนนได้น้อยกว่าเมื่อเด็กเล่นเป็นคู่กับเด็กคนอื่น ในกรณีการออกก้ำกั๊งกายของบุคคล จะพบว่า บุคคลที่ออกก้ำกั๊งกายคนเดียวตามลำพัง จะทำได้ในระยะเวลาที่สั้น ไม่มีความหนัก เท้ากับการออกก้ำกั๊งกายเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่น ซึ่งผลที่ดี

ขึ้นของการออกกำลังกายเป็นกลุ่มมากกว่าการทำคนเดียวนี้ เป็นผลมาจากการอำนวยความสะดวกของผู้อื่นในกลุ่มนั่นเอง

3) อิทธิพลของกลุ่มที่ทำให้สมาชิกอ่อนแรง (Social Loafing) เมื่อสมาชิกกลุ่มมาช่วยกันทำงานเพื่อให้เกิดผลงานกลุ่มร่วมกัน จะพบว่าสมาชิกแต่ละคนจะใช้ความพยายามในการทำงานดังกล่าวน้อยกว่าการทำงานนั้นคนเดียวตามลำพัง เหมือนกับการยกโต๊ะคนเดียวซึ่งบุคคลจะต้องออกแรงอย่างเต็มที่ แต่ถ้ามีคนสองคนมาช่วยกันยกโต๊ะดังกล่าว พบว่าสมาชิกแต่ละคนจะออกแรงของตนน้อยกว่าการยกโต๊ะคนเดียว ซึ่งปรากฏการณ์นี้เรียกว่าการอ่อนแรงของสมาชิกกลุ่ม การศึกษาการทำงานของกลุ่มพบข้อสรุปว่าสมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะใช้ความพยายามในการทำงานลดลงเป็นไปในทิศทางผกผันกับจำนวนสมาชิกของกลุ่มที่มาร่วมกันทำงานอย่างเดียวกันมีมากขึ้น โดยปรากฏการณ์นี้พบทั้งในกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นผู้หญิง ผู้ชาย วัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ (Baron, Byrne and Johnson 1998:244)

อย่างไรก็ตามการอธิบายพฤติกรรมการอ่อนแรงตามแนวคิดของแบบจำลองความพยายามในการทำงานกลุ่ม (Collective Effort Model) ดังกล่าว ไม่สามารถทำนายพฤติกรรมการอ่อนแรงของสมาชิกกลุ่มได้ดีในกรณีต่อไปนี้เป็นคือ 1) บุคคลทำงานในกลุ่มที่มีขนาดเล็ก 2) งานของกลุ่มเป็นงานที่บุคคลมีความชอบหรือสนใจ หรือรู้สึกว่ามีค่าสำคัญต่อตน 3) บุคคลทำงานด้วยความเคารพศรัทธาต่อผู้อื่นที่ทำงานด้วยซึ่งอาจเป็นเพื่อน เป็นทีมเดียวกัน 4) บุคคลรับรู้ว่สิ่งที่ตนทำให้กับกลุ่มเป็นสิ่งที่มีความเฉพาะมิใช่เป็นเรื่องทั่วไปที่ใคร ๆ ก็ทำได้ 5) บุคคลคาดหวังว่าผู้ร่วมงานของตนจะไม่ทำหรือทำงานดังกล่าวได้ไม่ดี 6) บุคคลนั้นมาจากสังคมที่มีวัฒนธรรมที่เน้นการทำงานและให้ความสำคัญกับผลงานของแต่ละบุคคลมากกว่าผลงานของกลุ่ม

ในขณะเดียวกันแบบจำลองดังกล่าวสามารถทำนายพฤติกรรมการอ่อนแรงของสมาชิกกลุ่มได้ดีในเงื่อนไขต่อไปนี้เป็นคือ 1) ความพยายามในระดับบุคคลไม่สามารถประเมินได้ 2) เมื่อบุคคลในกลุ่มรู้สึกว่งานกลุ่มนั้นน่าเบื่อ เป็นสิ่งที่ไม่ปรารถนาที่จะทำ 3) ไม่รู้สึกเคารพ ศรัทธาผู้ที่ทำงานด้วยหรือไม่รู้จักสนิทสนมกัน (Baron, Byrne and Johnson 1998:246-247)

การอ่อนแรงของสมาชิกในการทำงานกลุ่ม นับเป็นภัยคุกคามต่อผลการทำงานของกลุ่ม จึงจำเป็นต้องหาทางลดการอ่อนแรงหรือป้องกันมิให้เกิดการอ่อนแรงดังกล่าวของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลดีต่อผลผลิตของกลุ่ม (Baron, Byrne and Johnson 1998:247) โดยมีแนวทางลดการอ่อนแรงของกลุ่มดังนี้ คือ

(1) การทำให้สามารถประเมินผลงานหรือความพยายามในระดับบุคคลได้ ซึ่งทำให้สมาชิกแต่ละคนไม่สามารถนั่งดูตายในขณะที่คนอื่นทำงาน

(2) พยายามทำให้สมาชิกมีความยึดมั่นต่อความสำเร็จของงาน ซึ่งจะเป็นแรงกดดันให้สมาชิกทำงานหนักเพื่อทำให้งานสำเร็จ ส่งผลให้ลดการอ้อมแรงของสมาชิก

(3) การให้สมาชิกเห็นความสำคัญและคุณค่าของงานกลุ่มที่ทำ

(4) การทำให้สมาชิกแต่ละคนมองเห็นความสามารถเฉพาะของตนที่แตกต่างจากผู้อื่นในการช่วยให้งานของกลุ่มสำเร็จ

(5) การทำให้กลุ่มมีการยึดเหนี่ยวรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้สมาชิกให้ความสำคัญกับผลงานของกลุ่ม และใช้ความพยายามของตนในการทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

2.2 แนวคิดทฤษฎีการบริหารกลุ่ม

สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งหมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่อาจมีข้อยกเว้นน้อยมากที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี "ผู้นำกลุ่ม" รวมทั้งมี "แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม" เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศของภาครัฐ ในปัจจุบันอาจเรียกว่า "ผู้บริหาร" ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่า การบริหาร (administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหารได้ และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า "ที่ใดมีกลุ่ม ที่นั่นย่อมมีการบริหาร"

คำว่า การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน "administratiae" หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า "minister" ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ

การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารนโยบาย (Policy) (2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) (3) การบริหารคุณธรรม (Morality) (4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (5) การวางแผน (Planning) (6) การจัดองค์การ (Organizing) (7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (8) การอำนวยความสะดวก (Directing) (9) การประสานงาน (Coordinating)

(10) การรายงาน (Reporting) และ (11) การงบประมาณ (Budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า เฟมส์-โพสคอร์บ (PAMS-POSDCoRB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

พร้อมกันนี้ อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารคน (Man) (2) การบริหารเงิน (Money) (3) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การบริหารงานทั่วไป (Management) (5) การบริหารการให้บริการประชาชน (Market) (6) การบริหารคุณธรรม (Morality) (7) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message) (8) การบริหารเวลา (Minute) และ (9) และการบริหารการวัดผล (Measurement) เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

การให้ความหมายทั้ง 2 ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหาร คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่า การบริหารเช่นนี้ ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหาร ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย นอกจากนี้แล้ว ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) และการบริหารงานทั่วไป (Management) และ 5P ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และประชาสัมพันธ์ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ 2548)

ยังมีผู้ให้ความหมายของการบริหารจัดการ เพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจการบริหารมากขึ้น ดังนี้ การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการ อย่างมีระบบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม (สมศักดิ์ คงเที่ยง 2542:1)

สมพงษ์ เกษมสิน (2523) กล่าวว่า iva คำว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ สมพงษ์ เกษมสิน ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้

- 1) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- 2) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ

3) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
 4) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
 5) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
 6) การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กล่าวคือ ความร่วมมือ (collective mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

7) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
 8) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์
 9) การบริหาร ไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์
 Peter F Drucker กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ 2542:2)

Herbert A. Simon กล่าวว่า การบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2542: 2)

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) แบ่งการบริหาร ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน ดังนี้

2.2.1 การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (public services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (public or governmental organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

2.2.2 การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหาร ธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้ชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

2.2.3 การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่งเรียกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (non-

profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม ชมรมต่าง ๆ

2.2.4 การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

2.2.5 การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2.2.6 การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชน โดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

1) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์กร

2) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

3) ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ยุคการใช้ทฤษฎีการบริหาร (Administrative Theory) หรือการศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science Approach) ยึดหลักระบบงาน + ความสัมพันธ์ของคน + พฤติกรรมขององค์กร ซึ่งมีแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่หลายคนได้แสดงไว้ดังต่อไปนี้ (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ 2542: 11)

1) เซสเตอร์ ไอ บาร์นาร์ด (Chester I Barnard) เขียนหนังสือชื่อ The Function of The Executive ที่กล่าวถึงงานในหน้าที่ของผู้บริหาร โดยให้ความสำคัญต่อบุคคลระบบของความ

ร่วมมือองค์กร และเป้าหมายขององค์กร กับความต้องการของบุคคลในองค์กรต้องสอดคล้องกัน

2) ทฤษฎีของมาสโลว์ ว่าด้วยการจัดอันดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ (Maslow – Hierarchy of needs) เป็นเรื่องแรงจูงใจแบ่งความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่ความต้องการด้าน ภายภาพ ความต้องการด้านความปลอดภัยความต้องการด้านสังคม ความต้องการด้านการเคารพ – นับถือ และประการสุดท้าย คือ การบรรลุศักยภาพของตนเอง (Self actualization) คือมีโอกาสได้ พัฒนาตนเองถึงขั้นสูงสุดจากการทำงาน แต่ความต้องการเหล่านั้นต้องได้รับการสนองตอบ ตามลำดับขั้น

3) ทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของแมคกรีกอร์ (Douglas MC Gregor ; X Theory, Y Theory) เขาได้เสนอแนวคิดการบริหารอยู่บนพื้นฐานของข้อสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ต่างกัน ทฤษฎี X (The Traditional View of Direction and Control) ทฤษฎีนี้เกิดข้อสมมติฐานดังนี้

- (1) คนไม่ชอบทำงาน และหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ
- (2) คนไม่ทะเยอทะยาน และไม่คิดริเริ่ม ชอบให้การสั่ง
- (3) คนเห็นแก่ตนเองมากกว่าองค์กร
- (4) คนมักต่อต้านการเปลี่ยนแปลง
- (5) คนมักโกง และหลอกลวง

ผลการมองธรรมชาติของมนุษย์เช่นนี้ การบริหารจัดการจึงเน้นการใช้เงิน วัตถุ เป็น เครื่องล่อใจ เน้นการควบคุม การสั่งการ เป็นต้น

ทฤษฎี Y (The integration of Individual and Organization Goal) ทฤษฎีข้อนี้เกิดจาก ข้อสมมติฐานดังนี้ ผู้บังคับบัญชาจะไม่ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเข้มงวด แต่จะส่งเสริมให้รู้จัก ควบคุมตนเองหรือของกลุ่มมากขึ้น ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันจากความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้ เกิดระบบการบริหารที่แตกต่างกันระหว่างระบบที่เน้นการควบคุมกับระบบที่ค่อนข้างให้อิสระภาพ

4) ทฤษฎี Z ของ อูชิ ชาวญี่ปุ่น (William G. Ouchi ; Z Theory) ศาสตราจารย์แห่ง มหาวิทยาลัย UCLA (U of California Los Angeles) ทฤษฎีนี้รวมเอาหลักการของทฤษฎี X , Y เข้าด้วยกัน แนวความคิดก็คือ องค์กรต้องมีหลักเกณฑ์ที่ควบคุมมนุษย์ แต่มนุษย์ก็รักความเป็นอิสระ และมีความต้องการหน้าที่ของผู้บริหารจึงต้องปรับเป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกับ เป้าหมายของบุคคลในองค์กร

สรุป

การบริหารและการจัดการมีแนวคิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่ง จะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจะต้องมีผู้นำกลุ่มและมีแนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายใน

กลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย ซึ่งอาจเรียกว่าผู้บริหารและการบริหาร ตามลำดับ ดังนั้น ที่ใดมีกลุ่มที่นั้นย่อมมีการบริหาร (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ 2548)

ในการบริหารกลุ่มออกกำลังกาย เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ต้องประยุกต์ทฤษฎีการบริหารจัดการในองค์กรมาปรับใช้กับกลุ่มชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อการออกกำลังกาย โดยต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้นำกลุ่มที่มีความเป็นผู้นำสูง ,สมาชิกที่มีความร่วมแรงร่วมใจ มุ่งมั่น สามัคคี รวมถึงการสนับสนุนต่าง ๆ ทั้งด้านงบประมาณ สถานที่ องค์ความรู้ จากส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะเห็นได้จากการบริหารจัดการกลุ่มออกกำลังกายที่ทำการศึกษา ที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีการใช้รูปแบบการบริหารมาดำเนินการ วางแผน จัดการทรัพยากรและบุคคล การนำหรืออำนวยความสะดวก การควบคุมกำกับและประเมินผลงานกลุ่ม ประกอบกับสมาชิกของกลุ่มที่มุ่งมั่น สามัคคี ส่งผลให้เกิดผลงานที่ดี เป็นที่ยอมรับ

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การดำเนินงานด้านสาธารณสุขที่ผ่านมาในอดีต รัฐบาลพยายามที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองตลอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยที่กิจกรรมต่างๆ จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชนนั้นๆ งานสาธารณสุขจะต้องมีความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหา นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับปัญหาของแต่ละพื้นที่ เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เป็นตัวแทนในการดำเนินงานร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชุมชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่ง ในการนำพาไปสู่ความสำเร็จของกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพต่าง ๆ ในชุมชนได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดการดำเนินงานของกลุ่มที่ยั่งยืนเกิดชุมชนเข้มแข็งได้ โดยรัฐเป็นเพียงพี่เลี้ยง หน่วยงานสนับสนุน กระตุ้นให้ชุมชนเกิดแนวคิดในการสร้างเสริมสุขภาพตนเอง เพื่อให้ตรงกับความต้องการของชุมชนได้มากที่สุด

3.1 ความหมายการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องกันทางจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย การมีส่วนร่วมนี้เกิดจากแนวความคิด 6 ประการ คือ ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน การตกลงใจร่วมกันในการที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา ความศรัทธาต่อบุคคล

หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

อकिन รพีพัฒน์ (2527 : 320) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่างไม่ใช่เรากำหนดไปแล้วว่าให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2532 : 6) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึงกระบวนการที่รัฐบาลได้ทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนนั้น ในรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 182 – 185) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหารประสิทธิภาพขององค์การขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้นในการปฏิบัติการกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิดสติปัญญา ก็คือการมีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติการกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด

รุ่งทรัพย์ มั่นคง (2542 : 12) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึงกระบวนการที่ครอบครัว เข้าไปร่วมรับผิดชอบเพื่อพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชนในกระบวนการค้นหาปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาการวางแผนกิจกรรมตลอดจนการสนับสนุนสิ่งต่างๆ

สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน (2542 : 40) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง การที่ชุมชนนั้นเป็นเจ้าของเรื่องในการแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง ตั้งแต่ด้านการเตรียมเจ้าหน้าที่ เตรียมชุมชน การฝึกอบรม ตลอดจนติดตามการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ประชาชน รู้สึกว่าเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในด้านกำลังคน กำลังเงินและวัสดุอุปกรณ์

จากความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันบ้าง ซึ่งแล้วแต่ภูมิหลังการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ความเชี่ยวชาญของผู้ศึกษาแต่ละท่าน และความหมายของ ประชาชน ที่กล่าวไว้มีความหมายขอบเขตกว้างขวาง ซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วมในรูปของบุคคลหรือในรูปของกลุ่มที่เป็นทางการ (formal group) หรือไม่เป็น

ทางการ (informal group) ก็ได้ ในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การพัฒนา การดูแลสุขภาพ การจัดตั้งกลุ่ม การแก้ไขปัญหา เป็นต้น

3.2 ขั้นตอนและลักษณะการมีส่วนร่วม

จอห์น วุทติกรรมรักษา (2526:16) ได้จำแนกการเข้ามามีส่วนร่วม ไว้เป็น 5 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นกำหนดความต้องการ (2) ขั้นวางแผนการดำเนินงาน (3) ขั้นตัดสินใจ (4) ขั้นดำเนินการ และ (5) ขั้นติดตามผลงาน

เจมส์ คี บีนทง (2527:10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 6-7) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- 8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

องค์การอนามัยโลก (อ้างใน ปัญญาวัฒน์ สันติเวส 2542) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบไปด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญคือ ต้องมีการตัดสินใจด้วยตนเองด้วย
- 2) การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและการบริหาร
- 3) การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นระดับการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม
- 4) การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่าๆ กัน ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

John M.Cohen and Noman T.Uphoff (1980, 219-222) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) เป็นการมีส่วนร่วมที่เน้นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือกำหนดระบบของโครงการ มีการประเมินปัญหาเป็นทางเลือกที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาโดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ซึ่งในขั้นตอนนี้ยังแบ่งย่อยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (initial decision) เป็นการค้นหาความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเป็นวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

(2) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนเตรียมการ (ongoing decision) เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

(3) การมีส่วนร่วมในขั้นการตัดสินใจปฏิบัติการ (operation decision) เป็นการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่อาสาสมัคร ผู้ประสานงาน หรือกลุ่มที่รวมตัวกันตามประเพณี เช่น กลุ่มสตรี หรือกลุ่มหนุ่มสาว เพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินการคัดเลือกผู้นำและการสร้างพลังอำนาจให้แก่องค์กร

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) เป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงานและเป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ในขั้นตอนนี้ยังแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนคือ

(1) การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (resource contribution) ได้แก่การมีส่วนร่วมสละแรงกาย การสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์ และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะช่วยให้ด้วยความเต็มใจ

(2) การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน (administration and coordination) จะมีส่วนร่วมโดยวิธีการจ้างบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ การฝึกอบรมผู้ที่เข้าปฏิบัติโครงการ หรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และเป็นผู้ประสานงานในโครงการด้วย

(3) การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ มักพบว่ามีลักษณะเป็นการบังคับให้เข้าปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้ความร่วมมือ เพราะการบังคับให้ทำนั้น ผลประโยชน์ (benefits) จะไม่ใช่เป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจนั้น จะมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังเกิดการมีส่วนร่วมด้วย

3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (benefits) แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนคือ

(1) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านวัตถุ (material benefits) ได้แก่การมีส่วนร่วมในการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

(2) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม (social benefits) ได้แก่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชนเช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา

(3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (personal benefits) ได้แก่ความนับถือตนเอง (self-esteem) พลังอำนาจทางการเมือง (political) ความคุ้มค่าของผลประโยชน์ (sense of efficacy)

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) หมายถึงการมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป แต่การมีส่วนร่วมในขั้นนี้ส่วนใหญ่บทบาทดังกล่าวจะเป็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยจะเป็นการประเมินผลของงบประมาณที่จัดสรรนั้นนำไปใช้อย่างไร บางกรณีแม้แต่เจ้าหน้าที่เองยังไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของพลังความคิดของมวลชนที่จะทำให้โครงการพัฒนาหรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

จากแนวความคิดเกี่ยวกับขั้นตอนและลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในส่วนของรายละเอียดที่แยกย่อยลงไปเท่านั้น อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้จึงได้สรุปรวมแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดเป็นกรอบในการศึกษาไว้ 5 ขั้นตอน เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการทำงานของสมาชิกชมรมออกกำลังกายเทศบาลบ้านฉาง คือ

- 1) การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา
- 2) ร่วมวางแผนงาน/โครงการ
- 3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมติดตามผล และ
- 5) ร่วมบำรุงรักษา

การมีส่วนร่วม 5 ลักษณะดังกล่าวนี้ มิได้มุ่งเน้นเป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมทั้งหมด กลุ่มสมาชิกชมรมออกกำลังกายอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมลักษณะใดลักษณะหนึ่งใน 5 ลักษณะ เพียงกิจกรรมเดียวหรือทั้งหมดก็นับได้ว่ามีส่วนร่วมทั้งสิ้น

3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ย่อมมีระดับมากน้อยแตกต่างกันไปตาม ลักษณะท้องที่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน และลักษณะของการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม และอื่นๆ ของชุมชนนั้นๆ การมีส่วนร่วมของชุมชน จะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยการสนับสนุน ส่งเสริมหรือการเตรียมการ ซึ่งมีปัจจัยหลายประการด้วยกัน ดังนี้(ไพรัตน์ เตชะรินทร์ 2527:6)

1) บทบาทและพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีทั้งส่วนส่งเสริม สนับสนุน และ ชักชวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยตรง เงื่อนไขสำคัญที่สุดสำหรับเจ้าหน้าที่ในการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ขอมรับศรัทธาในความพหุวัฒนธรรมของมนุษย์ มีความเคารพและนับ ถือในตัวชาวบ้าน และพร้อมที่จะเรียนรู้จากชาวบ้าน เชื่อว่าชาวบ้านมีความสามารถที่จะพัฒนาได้ ช่วยตนเองและชุมชนได้ เป็นต้น

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและปัญหาเนื่องมาจากระบบราชการ ระเบียบต่างๆ ทางราชการ จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับนโยบายหลักของการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ ส่วนปฏิบัติเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น

3) ปัจจัยทางด้านชุมชน เช่น การจัดระเบียบทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ลักษณะทางจิตวิทยา ตลอดจนทรัพยากรต่างๆ ปัจจัยด้านชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนานั้น มีอยู่หลายประการ เช่น ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน โครงสร้าง ประชาชนของชุมชน วัฒนธรรมทางสังคม คุณภาพของประชาชน การกระจายของบ้านเรือน ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชน และกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น

ยิววัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมออกได้ 3 ปัจจัย คือ

- 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
- 2) ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็น

สมาชิกกลุ่ม

3) ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ การติดต่อสื่อสารทั้งการสื่อสารมวลชน และสื่อบุคคล ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ สิ่งจูงใจ โอกาส และอำนาจ เป็นต้น

ประยูร ศรีประสาธน์ (2545) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ

2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็น

สมาชิกกลุ่ม

3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล จากแนวคิดข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม ได้ ดังนี้

1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ

2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้

3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ และแหล่งที่มา

4) การสนับสนุน การบริหารจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม

3.4 เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) กล่าวถึงเงื่อนไขการมีส่วนร่วมอย่างน้อย 3 ประการ

1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (freedom to participation)

2) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (ability to participation)

3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (willingness to participation)

นอกจากนี้ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1) ประชาชนจะต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

2) ประชาชนต้องไม่เสียค่าใช้จ่าย ในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ

3) ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น

4) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทุกฝ่าย

5) ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม

ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุข ภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์ (2542: 96) ได้เสนอระบบ หรือเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านการพิสูจน์แล้วได้ผลว่า จะต้องประกอบด้วย 3 ส่วน หรือที่เรียกว่าระบบ 3 ก. คือ

1) องค์การชุมชน ได้แก่ กรรมการหมู่บ้าน หัวหน้ากลุ่มต่างๆ เป็นแกนกลางในการวางแผน การประเมินผล และการระดมทรัพยากร

2) กำลังคนในชุมชน ได้แก่ อสม. กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน ฯลฯ จะได้รับการพัฒนาให้มีความชำนาญเป็นพิเศษ สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ชาวบ้านด้วยตนเองได้

3) กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น กองทุนเพื่อระดมเงิน

ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 3 ส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ถ้าขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปหรือถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งอ่อนแอลง การพัฒนาหมู่บ้านจะสำเร็จได้ยาก

3.5 เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วม

Chapin (1977) ได้เสนอเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทางสังคมโดยได้กำหนดความสำคัญของการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กรของชุมชน ดังนี้

- 1) การมีความสนใจในกิจกรรมและการเข้าร่วมประชุม
- 2) การให้การสนับสนุนช่วยเหลือ
- 3) การเป็นสมาชิกและกรรมการ
- 4) การเป็นเจ้าของหน้าที่ในการดำเนินงานของกลุ่มนั้น ๆ

โดยสรุปแล้วเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วม คือ ความเต็มใจ ตั้งใจ สนใจที่จะเสียสละทั้งร่างกาย แรงใจ ทรัพย์สิน วัสดุ โดยแสดงให้เห็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม เพื่อให้การสนับสนุนต่อสังคมโดยส่วนรวมและให้ท้องถิ่นนั้นๆ เกิดความรัก ความสามัคคี มีความคิดริเริ่มที่จะทำให้เกิดการจัดองค์กร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์เป็นไปในทางที่ดียิ่งขึ้นตลอดไป

3.6 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

องค์การสหประชาชาติ (United Nation 1981, อ้างถึงใน นิภาภรณ์ หวะสุวรรณ 2543 : 18) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบใหญ่ คือ

3.6.1 การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (spontaneous) ซึ่งเป็นไปเองโดยอาสาสมัคร หรือการรวมตัวกันเองเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง เป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งนับว่าเป็นรูปแบบที่ดี

3.6.2 การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (induced) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบ หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา

3.6.3 การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (coercive) เป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ภายใต้การจัดการของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรงรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ส่งผลให้ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลระยะยาว และอาจเกิดผลเสียที่ไม่ได้สนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

3.7 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของชุมชน

วนิดา วิระกุล และถวิล เลิกชัยภูมิ (2543:16) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) ประชาชนตระหนักในปัญหาของตนเอง และตระหนักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของตนเอง
- 2) ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ในรูปของความคิด การตัดสินใจและการกระทำได้อย่างเต็มที่
- 3) เป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 4) ประชาชนจะมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนาที่มีความมั่นคง
- 5) จะเป็นการพัฒนาความสามารถและพลังของประชาชนในการพึ่งตนเอง
- 6) เป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย
- 7) ประชาชนรับผิดชอบและมีอำนาจสูงสุดในการพัฒนาชุมชนของตน
- 8) เป็นการแสดงออกถึงการเคารพนับถือ เชื่อใจ ไว้วางใจ รักและศรัทธาในประชาชน ที่มีความรู้ ความสามารถ

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มออกกำลังกายที่ศึกษา ประชาชนมีการรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย แบบเป็นไปเอง เพื่อแก้ปัญหาของตนในเรื่องของสุขภาพ โดยทุกคนมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนคือ การตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับประโยชน์ แตกต่างกันไปตามปัจจัยที่กำหนด เช่น อายุ รายได้ ความสนใจ เป็นต้น

4. แนวคิดและความรู้ที่เกี่ยวกับเทศบาล

4.1 ประวัติความเป็นมาของเทศบาล

แนวความคิดในการจัดการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยมีขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงปฏิรูประเบียบวิธีการบริหารราชการแผ่นดินที่ปฏิบัติอยู่เดิมเสียใหม่ เพื่อให้ทันกับนานาอารยประเทศ นอกจากนี้ทรงมีพระราชดำริที่จะให้ประชาชนพลเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศอีกด้วย เพื่อให้เป็นไปตามทัศนคติใหม่ ของระบบการปกครองแบบตะวันตก อันเป็นผลสืบเนื่องจากการที่พระองค์ได้เสด็จทอดพระเนตรกิจการต่าง ๆ ในทวีปยุโรป (ชวงส์ ฉายะบุตร 2539 : 123) ได้ทรงพระราชดำริให้ทดลองการปกครองฝึกฝนรูปสุขาภิบาลขึ้นในกรุงเทพฯ ก่อนเมื่อ พ.ศ. 2440 และได้ตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ พ.ศ. 116 (พ.ศ. 2441) แต่การจัดตั้งสุขาภิบาล กรุงเทพฯ ยังไม่มีลักษณะเป็นการปกครองตนเอง เพราะกำหนดให้มีผู้บริหารเป็นข้าราชการประจำทั้งสิ้นในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2448 (ร.ศ. 124) พระองค์ทรงจัดตั้งสุขาภิบาลตำบลท่าฉลอม อำเภอเมืองสมุทรสาคร ซึ่งถือว่าเป็นการปกครองท้องถิ่นในหัวเมืองแห่งแรกของประเทศไทยซึ่งผลของการจัดสุขาภิบาลที่ท่าฉลอมเป็นประโยชน์แก่ราชการจนมีการขยายการจัดตั้งสุขาภิบาลออกไปในท้องถิ่นต่าง ๆ เพิ่มขึ้นและถือว่าสุขาภิบาลเหล่านี้ คือ สถาบันปกครองท้องถิ่นอันเป็นที่มาของการปกครองรูปเทศบาลในปัจจุบัน (นิรันดร์ ปรัชญกุล 2547)

4.2 การจัดตั้งเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2543 กำหนดให้ท้องถิ่นใดมีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นเทศบาลให้จัดตั้งท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนครและให้เทศบาลเป็นทบวงการเมืองมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ และกฎหมายอื่น (มาตรา 7) โดยกำหนดเทศบาลแต่ละประเภทดังนี้

4.2.1 **เทศบาลตำบล** ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลพระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา 9)

4.2.2 **เทศบาลเมือง** ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา 10)

4.2.3 **เทศบาลนคร** ได้แก่ ท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไปทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกา

ยกฐานะเป็นเทศบาลนคร พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา 11) ทั้งนี้การเปลี่ยนชื่อเทศบาลหรือเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 12) และเทศบาลที่ยกฐานะอาจถูกเปลี่ยนแปลงฐานะหรือยุบเลิกได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 13)

4.3 โครงสร้างของเทศบาล

โครงสร้างของเทศบาลประกอบด้วยสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีหรือนายกเทศมนตรี แล้วแต่กรณี เทศบาลแห่งใดจะมีการบริหารในรูปแบบคณะเทศมนตรีหรือนายกเทศมนตรีให้เป็นไป ตามเจตนารมณ์ของประชาชน ในเขตเทศบาลแต่ละแห่ง

เดิมโครงสร้างของเทศบาลประกอบด้วย สภาเทศบาลที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในเขตเทศบาลและคณะเทศมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้งกันเองระหว่างสมาชิกสภาเทศบาลแต่อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการแก้ไข พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ใหม่ และเพิ่มรูปแบบของผู้บริหารเทศบาลเข้ามาอีก 1 รูปแบบ คือ นายกเทศมนตรี โดยมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 11 พ.ศ. 2543 ว่าเทศบาลแห่งใดจะมีการบริหารในรูปแบบคณะเทศมนตรี หรือนายกเทศมนตรีให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตเทศบาลแต่ละแห่ง โดยวิธีการ ดังนี้ คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลในเขตเทศบาลใดจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของ จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลในเขตเทศบาลนั้นมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้จัดทำประชามติในเขตเทศบาลนั้นว่าจะกำหนดให้การบริหารเทศบาลใช้รูปแบบคณะเทศมนตรีหรือนายกเทศมนตรี ผลของประชามติให้นำมาใช้เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเป็นการทั่วไปในคราวถัดจากวันออกเสียงประชามติ และให้ใช้รูปแบบการบริหารตามผลประชามตินั้นตลอดไปจนกว่าจะมีการออกเสียงประชามติ ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลในเขตเทศบาลนั้น ให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารเทศบาลเป็นอย่างอื่น การร้องขอให้ทำประชามติดังกล่าวมาแล้วจะต้องเสนอต่อคณะกรรมการเลือกตั้ง ก่อนครบวาระของสภาเทศบาลที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น ไม่น้อยกว่า 360 วัน และจะกระทำในวาระของสภาเทศบาลหนึ่งได้เพียงครั้งเดียว ทั้งนี้ ให้มีผลกับเทศบาลทุกแห่งตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2550 เป็นต้นไป ยกเว้นในกรณีของเทศบาลนครเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลที่สรุปได้ดังนี้

1) ในเทศบาลนครและเทศบาลเมืองที่มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกเพราะเหตุครบวาระหรือมีการยุบสภานับแต่วันที่ 13 พฤษภาคม 2543 ให้เลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีโดยตรงในคราวเดียวกัน

2) ในเทศบาลตำบลที่เปลี่ยนฐานะเป็นเทศบาลเมืองก่อนวันที่ 1 มกราคม 2550 ให้เลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีโดยตรงในคราวเดียวเมื่อสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีจากการเลือกตั้งทั้ง 2 กรณีดังกล่าวเข้ารับตำแหน่งแล้วก่อนครบวาระไม่น้อยกว่า 360 วันประชาชนในเขตเทศบาลมีสิทธิแสดงเจตนาารมณัเลือกรูปแบบการบริหารได้ด้วยวิธีการร้องขอให้ทำประชามติดังกล่าวข้างต้น

3) ในเทศบาลตำบลที่เหลืออยู่

(1) กรณีที่สภาเทศบาลครบวาระและมีการเลือกตั้งทั่วไปก่อนวันที่ 1 มกราคม 2550 ให้ใช้การบริหารรูปแบบคณะเทศมนตรีต่อไปเช่นเดิม

(2) กรณีที่สภาเทศบาลครบวาระก่อนวันที่ 1 มกราคม 2550 และมีการเลือกตั้งทั่วไป หลังวันที่ 1 มกราคม 2550 ประชาชนในเขตเทศบาลสามารถร้องขอให้ทำประชามติในการเลือกรูปแบบการบริหารก่อนวันครบวาระไม่น้อยกว่า 360 วัน

(3) กรณีที่สภาเทศบาลจะครบวาระและมีการเลือกตั้งทั่วไปหลังวันที่ 1 มกราคม 2550 ประชาชนสามารถร้องขอให้มีการทำประชามติก่อนวันครบวาระไม่น้อยกว่า 360 วัน หนึ่งโครงการบริหารงานของเทศบาลในปัจจุบันมีดังนี้

4.3.1 **สภาเทศบาล** สภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี (มาตรา 16) สำหรับจำนวนสมาชิกสภาเทศบาลของเทศบาลแต่ละประเภทนี้จะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับประเภทของเทศบาล(มาตรา 15) ดังนี้

- 1) สภาเทศบาลตำบล ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 12 คน
- 2) สภาเทศบาลเมือง ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 18 คน
- 3) สภาเทศบาลนคร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 24 คน

4.3.2 **คณะเทศมนตรี** ในกรณีที่ประชาชนในเขตเทศบาลได้ออกเสียงแสดงประชามติให้การบริหารเทศบาลเป็นรูปแบบคณะเทศมนตรีให้เทศบาลนั้นมีคณะเทศมนตรีซึ่งประกอบด้วย นายกเทศมนตรีและเทศมนตรีตามจำนวนที่กำหนดไว้ (มาตรา 36) ดังนี้

- 1) เทศบาลตำบล มีเทศมนตรีไม่เกิน 2 คน
- 2) เทศบาลเมือง มีเทศมนตรีไม่เกิน 3 คน
- 3) เทศบาลนคร มีเทศมนตรีไม่เกิน 4 คน

ผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเป็นนายกเทศมนตรีและเทศมนตรีด้วยความเห็นชอบของสภาเทศบาล (มาตรา 37) และเมื่อผู้ใดได้รับแต่งตั้งเป็น

นายกเทศมนตรีและเทศมนตรีแล้ว ผู้นั้นจะดำรงตำแหน่งประธานหรือรองประธานสภาเทศบาลไม่ได้

4.3.3 นายกเทศมนตรี ในกรณีที่ประชาชนในเขตเทศบาลได้ออกเสียงแสดงประชามติให้การบริหารในเขตเทศบาลใช้รูปแบบนายกเทศมนตรี ให้เทศบาลนั้นมีนายกเทศมนตรีคนหนึ่งซึ่งเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลซึ่งกระทำโดยวิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ (มาตรา 48 ทวิ) นายกเทศมนตรีมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้งและไม่สามารถดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระได้ (มาตรา 48 สัตต) นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีซึ่งมิใช่สมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมาย (มาตรา 48 อัฐ) ดังนี้

- 1) เทศบาลตำบล ให้มีรองนายกเทศมนตรีไม่เกิน 2 คน
- 2) เทศบาลเมือง ให้มีรองนายกเทศมนตรีไม่เกิน 3 คน
- 3) เทศบาลนคร ให้มีรองนายกเทศมนตรีไม่เกิน 4 คน

นายกเทศมนตรีเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเทศบาลและเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาล (มาตรา 48 สัตตรส)

4.3.4 พนักงานเทศบาล พนักงานเทศบาลเป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของเทศบาลที่ปฏิบัติงานอันเป็นภารกิจประจำสำนักงานหรืออาจจะนอกสำนักงานก็ได้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างใกล้ชิดเพราะหน้าที่ของเทศบาลนั้นต้องติดต่อและให้บริการแก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนตายทั้งในเรื่องงานด้านการทะเบียน การสาธารณสุข โภค การศึกษา การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งนับว่าเป็นภาระหน้าที่ที่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากซึ่งต่างกับคณะเทศมนตรีที่ว่าคณะเทศมนตรีรับผิดชอบภารกิจในลักษณะของการ “ทำอะไร” ส่วนการ “ทำอย่างไร” จะเป็นหน้าที่ของพนักงานเทศบาล โดยมีปลัดเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบ (นิรันดร์ ปรัชญกุล 2547)

4.4 อำนาจและหน้าที่ของเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (มาตรา 16) ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง รวม 31 ประการด้วยกัน โดยมีข้อที่เกี่ยวข้องกับการกีฬา คือ

- ข้อ 14) การส่งเสริมกีฬา

และในมาตรา 17 ภายใต้บังคับมาตรา 16 ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง รวม 29 ข้อ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ

ข้อ 18) การส่งเสริมการศึกษา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ในส่วนของเทศบาลอื่น ๆ มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2543 ซึ่งกำหนดไว้โดยแยกเป็นอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ดังนี้

4.4.1 เทศบาลตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล (มาตรา 50)

- 1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- 2) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
- 3) รักษาความสะอาดของถนน และที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่ง
ปฏิบัติ
- 4) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- 5) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
- 6) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- 7) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 8) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 9) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

4.4.2 เทศบาลตำบลอาจจัดทำในเขตเทศบาล (มาตรา 51)

- 1) ให้มีน้ำสะอาดหรือประปา
- 2) ให้มีโรงฆ่าสัตว์
- 3) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
- 4) ให้มีสุสาน และฌาปนสถาน
- 5) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- 6) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
- 7) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 8) ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- 9) เทศพาณิชย์

4.4.3 เทศบาลเมืองมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล (มาตรา 53)

- 1) กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 50

- 2) ให้น้ำสะอาดหรือการประปา
- 3) ให้มีโรงฆ่าสัตว์
- 4) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้
- 5) ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- 6) ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ
- 7) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่าง โดยวิธีอื่น

4.4.4 เทศบาลเมืองอาจทำกิจการในเขตเทศบาล (มาตรา 54)

- 1) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- 2) ให้มีสุสาน และฌาปนสถาน
- 3) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- 4) ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- 5) ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
- 6) ให้มีการสาธารณสุข
- 7) จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- 8) จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
- 9) ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา
- 10) ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 11) ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
- 12) เทศพาณิชย์

4.4.5 เทศบาลนครมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล (มาตรา 56)

- 1) กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 53
- 2) ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- 3) กิจการอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- 4) การควบคุมสุขลักษณะและอนามัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพ และสถานบริการอื่น
- 5) จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
- 6) จัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- 7) การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง
- 8) การส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว

4.4.6 เทศบาลนครอาจจัดทำกิจการในเขตเทศบาล (มาตรา 57)

กิจการที่ระบุไว้ในมาตรา 54

โดยสรุปแล้วกิจการที่เทศบาลทุกประเภทจะทำได้นั้นสามารถแบ่งได้เป็น 8 ประเภทใหญ่ๆ คือ (นิรันดร์ ปรัชญกุล 2547)

- 1) การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น การดับเพลิง การป้องกัน ระวังภัยสาธารณภัย
- 2) การสาธารณสุข เช่น การจัดให้มีและบำรุงสถานที่พิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ การ ป้องกันและระงับโรคติดต่อ การรักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ การ กำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การจัดให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สุสานและฌาปนสถาน เป็นต้น
- 3) การสาธารณูปการ เช่น การสงเคราะห์มารดาและเด็ก การสงเคราะห์คนชรา คนอนาถา เด็กกำพร้า เป็นต้น
- 4) การโยธาสาธารณะ เช่น การสร้างและบำรุงทางบกทางน้ำ การจัดให้มีและ บำรุงทางระบายน้ำ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของราษฎร เป็นต้น
- 5) การศึกษา เช่น การจัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา การจัดให้มีและบำรุง สถานที่สำหรับการกีฬา เป็นต้น
- 6) การสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์ เช่น การประปา การไฟฟ้า การเดินรถ ประจําทางตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม กิจการโรงรับจํานำ เป็นต้น
- 7) การทะเบียนราษฎร
- 8) การบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร

นอกจากนี้ เทศบาลอาจทำกิจการอื่น ๆ ได้อีกตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ คือ

- 1) การทำกิจการภายนอกเขตเทศบาล (มาตรา 57 ทวิ) มีหลักเกณฑ์ คือ
 - (1) การนั้นจำเป็นต้องทำและเป็นการที่เกี่ยวข้องกับกิจการที่ดำเนินตามอำนาจ หน้าที่อยู่ภายในเขตของตน
 - (2) ได้รับความยินยอมจากเทศบาล สภาจังหวัดหรือสภาตำบลแห่งท้องถิ่นที่ เกี่ยวข้อง
 - (3) ได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
- 2) การทำการร่วมกับบุคคลอื่นโดยก่อตั้งบริษัทจำกัดหรือถือหุ้นในบริษัทจำกัด (มาตรา 57 ตริ) มีหลักเกณฑ์ คือ
 - (1) บริษัทจำกัดนั้นมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อกิจการค้าขายอันเป็น สาธารณูปโภค

(2) เทศบาลต้องถือหุ้นเป็นมูลค่าเกินกว่าร้อยละห้าสิบของทุนที่บริษัทนั้นจดทะเบียนไว้ในกรณีที่มีหลายเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลถือหุ้นอยู่ในบริษัทเดียวกันให้นับหุ้นที่ถือกันรวมกัน

(3) ได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

3) การจัดตั้งสหการ (มาตรา 58 และมาตรา 59) ซึ่งเป็นองค์การที่เทศบาลตั้งแต่สองเทศบาลขึ้นไปรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งอันอยู่ในหน้าที่ของเทศบาลร่วมกันสหการเป็นทบวงการเมือง จัดตั้งโดยพระราชกฤษฎีกาซึ่งจะต้องกำหนดชื่อ อำนาจหน้าที่ และระเบียบการดำเนินงานของสหการไว้มีคณะกรรมการบริหารซึ่งจะต้องประกอบด้วยผู้แทนของเทศบาลที่เกี่ยวข้อง (นิรันดร์ ปรัชญกุล 2547)

สรุปได้ว่าเทศบาลเมืองมีหน้าที่ตามกฎหมาย สองประการคือ (1) หน้าที่ที่ต้องทำหน้าที่ประการนี้ เป็นหน้าที่ที่กฎหมายบังคับให้เทศบาลต้องจัดทำ ถ้าเทศบาลใดไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ประการนี้ให้เกิดผลดีได้ ก็จะถือว่าเทศบาลนั้นบกพร่องต่อหน้าที่ และ (2) กิจการที่อาจจัดทำหน้าที่ประการนี้เทศบาลอาจจัดทำหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายได้ ทรัพย์สิน และความสามารถของเทศบาลนั้นๆ เป็นเกณฑ์ โดยภารกิจการสนับสนุนให้มีสถานที่ในการออกกำลังกาย และสนับสนุนการศึกษา ถือเป็นกิจที่อาจจัดทำไม่ใช้หน้าที่ที่กฎหมายบังคับ และในเทศบาลเมืองบ้านฉางที่ทำการศึกษามีการปฏิบัติหน้าที่ในกิจที่อาจจัดทำ ในเรื่องการสนับสนุนการศึกษาและการออกกำลังกายที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ จนเป็นที่ยอมรับของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่แสวงหาความจริงในสภาพที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) ซึ่งเป็นการสอบสวน มองภาพรวมทุกมิติ (Holistic perspective) ด้วยตัวผู้วิจัยเอง เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่สนใจกับสภาพแวดล้อมนั้น โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึกนึกคิด คุณค่าของมนุษย์ และความหมายที่มนุษย์ให้ต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆรอบตัว เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive analysis)

5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ

สำหรับความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ นั้นมีนักวิจัยได้ให้ความหมาย ไว้ดังนี้ สุภางค์ จันทรวานิช (2522 :19-21) ให้ความหมายไว้ ดังนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิธีค้นหาความจริงจากเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ตามความเป็นจริง โดยพยายาม

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมของหลายมิติ ความหมายนี้จึงตรงกับความหมายของการวิจัยเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Research) ซึ่งปล่อยให้สภาพทุกอย่างอยู่ในธรรมชาติ ไม่มีการจัดกระทำ (Manipulate) สิ่งที่เกี่ยวข้องใดๆเลย

โยธิน แสงวงศ์ (2546: 511) ได้ให้ความหมายของ การวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิธีทางสังคมศาสตร์ ที่เป็นการอธิบายพฤติกรรมความสัมพันธ์ของคนกับสังคม ซึ่งอาจดำเนินไปโดยอิสระไม่ต้องประกอบไปด้วยวิจัยเชิงปริมาณก็ได้ เพราะถือว่าเป็นการวิจัยอย่างหนึ่ง ซึ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณลักษณะ วิธีบันทึกข้อมูลมิได้เป็นลักษณะแบบสอบถาม แต่เป็นการบันทึกตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ตามเหตุผลที่ได้ยินและเห็นมา บางครั้งอาจมีการบันทึกข้อมูลลงในแบบสอบถามแต่แบบสอบถามที่ใช้จะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในรูปของการวิเคราะห์เหตุและผล

บุญเลิศ เลี้ยวประไพ (2544: 20) ได้ให้ความหมายของ การศึกษาเชิงคุณภาพ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการวิเคราะห์และแปลความหมายของ ปรากฏการณ์ทางสังคม หรือพฤติกรรมของมนุษย์ โดยนำเอาแนวคิด เทคนิค และวิธีการในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมาประยุกต์ใช้ โดยมีจุดมุ่งหมายว่า ทำไมมนุษย์เราจึงมีพฤติกรรมอย่างนั้น และ/หรือปรากฏการณ์ทางสังคมที่พบนั้นมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างไร เป็นต้น

5.2 วิธีการและขั้นตอนรวบรวมข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ ลักษณะข้อมูลที่ได้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตามความคิด ตามเหตุและผลของผู้ให้ข้อมูล เป็นการศึกษาระดับลึกโดยอาศัยสมมติฐานและวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ทำวิจัยเป็นหลักในการเจาะประเด็น วิธีรวบรวมข้อมูลแบบนี้เหมาะกับการศึกษาเพื่อใช้เป็นวิธีนำร่อง (pilot study) หรือวิเคราะห์เฉพาะกรณี (case study) เพราะถือว่าเป็นการวิจัยเชิงจุลภาค วิธีการและขั้นตอนรวบรวมข้อมูล จำแนกเป็น 3 แบบ (โยธิน แสงวงศ์ 2546: 513) คือ

5.2.1. การสังเกตและการเข้าร่วม (Participation and Observation)

เป็นวิธีที่มีจุดหมายเพื่อทราบถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นการเข้าร่วมในแบบแผนพฤติกรรมของคน และชุมชน ทำให้ได้ภาพและความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงองค์ประกอบและความหมายของพฤติกรรม การสังเกตและเข้าร่วมอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้เข้าใจและเห็นภาพเหตุการณ์ได้กว้าง สามารถเข้าใจได้ว่ากิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเหตุใด และทำไมประชากรที่ศึกษาจึงมีความคิดหรือเจตคติอย่างนั้น ในการรวบรวมข้อมูลนักวิจัยต้องทำ

ความเข้าใจในข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับงานวิจัยก่อนว่าอะไรคือธรรมชาติของพฤติกรรมที่กำลังค้นคว้า ต้องมีการออกแบบการวิจัยที่ชัดเจนว่าอะไรคือสิ่งที่ค้นหา จะช่วยให้รู้จักมุ่งหมายในการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและเข้าร่วม การบันทึก ข้อมูลควรรับบันทึกหลังจากเห็นพฤติกรรม แต่ไม่ควรบันทึกในขณะที่กำลังเข้าร่วมอยู่ในกลุ่ม เพราะทำให้กลุ่มทราบว่าคุณสังเกตเห็น แต่ควรจะบันทึกข้อมูลให้เร็วที่สุดหลังจากเห็นพฤติกรรมนั้น

การรวบรวมข้อมูลแบบการสังเกตมีข้อจำกัดคือ “อคติ” ของนักวิจัย ซึ่งเป็นผู้สังเกต เป็นผู้บันทึก และเป็นผู้วิเคราะห์ ถ้านักวิจัยไม่เข้าข้างตามความคิดของตนเองจนเกินไปจะทำให้ผลการวิเคราะห์เป็นแบบตรงไปตรงมา ข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่งคือระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล มักจะใช้ระยะเวลานาน เพราะต้องทำความคุ้นเคยกับชุมชนตลอดจนประชากร อีกประเด็นคือพฤติกรรมในการแสดงออกของบุคคลในสังคม ถ้าเข้าไปอยู่ในหมู่บ้าน แต่ไม่มีพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตและเข้าร่วมเกิดขึ้น นักวิจัยอาจเสียเวลาและทำให้ไม่ได้ข้อมูล

การสังเกต(Observation) การสังเกตในวิจัยเชิงคุณภาพมี 2 แบบ (สุมิตร สุวรรณ 2549)

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) คือ การสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ศึกษา มีการกระทำกิจกรรมด้วยกันจนกระทั่งเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความหมายที่คนเหล่านั้นให้ต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยศึกษา ซึ่งเมื่อสังเกตแล้วจะต้องมีการซักถามและการจดบันทึกข้อมูล (notetaking) ด้วย

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participation observation) คือ การสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปใช้ชีวิตหรือกิจกรรมกับกลุ่มคนที่ศึกษา โดยไม่ต้องทำให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกบกรวนเพราะอาจทำให้พฤติกรรมผิดไปจากปกติได้ ซึ่งอาจใช้ในครั้งแรกของการวิจัยแล้วใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระยะหลัง

การสังเกตโดยปกติมีสิ่งที่จะต้องสังเกตอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1) การกระทำคือการใช้ชีวิตประจำวัน การรับประทานอาหาร การปฏิบัติการกิจอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน

2) แบบแผนการกระทำ คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนจนเป็นแบบแผน ซึ่งให้เห็นสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิก

3) ความหมาย คือ การให้ความหมายของการกระทำหรือแบบแผนพฤติกรรมนั้น

4) ความสัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนหรือสังคมนั้น

5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิก คือ การที่บุคคลยอมรับร่วมมือในกิจกรรมนั้น

6) สภาพสังคม คือ ภาพรวมทุกแง่ทุกมุมที่สามารถประเมินได้

5.2.2. การสนทนากลุ่มย่อย (Group Interview หรือ Group Discussion)

เป็นวิธีการสนทนาที่มีสมาชิกกลุ่มประมาณ 2-3 คน เหมาะสำหรับรวบรวมข้อมูลที่ใช้คำถามปลายเปิด มีแนวคำถาม จัดเตรียมไว้เพื่อเป็นคู่มือในการเจาะประเด็น วิธีสนทนาจะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูล วิธีนี้เป็นประโยชน์ในการใช้แก้ปัญหาการตอบคำถามในเวลาที่กำลังสัมภาษณ์ นักวิจัยสามารถเพิ่มคำถามได้ บันทึกข้อมูลในส่วนที่เกินจากแนวคำถามได้ ช่วยให้ รวบรวมข้อมูลได้กว้างขึ้น ในทางปฏิบัติจะมี 2 ลักษณะ มีขั้นตอน ดังนี้

1) การสนทนากลุ่มย่อยแบบกลุ่มที่มีขึ้นตามธรรมชาติ หมายถึง กลุ่มที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้น โดยนักวิจัย ชาวบ้านนั่งคุยกันเป็นกลุ่มอยู่แล้วนักวิจัยจึงเข้าไปร่วมสนทนาเมื่อคุ้นเคย นักวิจัยอาจถามหรือชวนคุยในประเด็นที่ศึกษา ขั้นตอนที่สำคัญคือ นักวิจัยต้องวางตัวให้เหมาะสมเป็นที่ไวใจในหมู่บ้าน ในการสนทนาอาจมีแนวคำถามเขียนไว้คร่าวๆ การถามต้องต่อหรือเชื่อมโยงให้ต่อเนื่อง เป็นการนั่งคุยกันใช้ลักษณะการพูดคุยแบบค่อยเป็นค่อยไปคำตอบที่ได้จะบันทึกในสมุดบันทึก หรืออยู่ในเทปบันทึก เสียง ก่อนจะบันทึกเสียงต้องบอกให้กลุ่มทราบก่อน นักวิจัยต้องตระหนักในจริยธรรมของนักวิจัยด้วย

2) การสนทนากลุ่มย่อยแบบกลุ่มที่ถูกจัดตั้งขึ้น วิธีนี้มีสมาชิกประมาณ 2-3 คน ซึ่งได้จากขั้นตอนการคัดเลือกบุคคลเข้าร่วมสนทนา แล้วเชิญแบบเจาะจงให้มาร่วมสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่ต้องการทราบ ขั้นตอนคือ นักวิจัยมีแนวคำถามที่เป็นคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิดอยู่บางส่วน เมื่อมีคำถามที่ไม่ละเอียดในแบบสอบถาม นักวิจัยสามารถเพิ่มคำถามได้เป็นการช่วยให้บันทึกข้อมูลได้กว้างกว่าที่กำหนด แต่มีข้อจำกัดคือ การให้ความร่วมมือในการสนทนาหรือพูดคุย ถ้านักวิจัยไม่คุ้นเคย เข้าไปนั่งคุย นั่งถาม สมาชิกอาจจะอายหรือไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริง นอกจากนี้เวลาของผู้ที่ร่วมให้ข้อมูลอาจมีไม่มาก การสนทนาอาจทำให้ไม่ราบรื่นเพราะสมาชิกรีบตอบแล้วรีบกลับ อีกข้อจำกัดหนึ่งคือ สมาชิกในกลุ่มอาจตอบคำถามแบบเห็นพ้องต้องกัน มีการคล้อยตามคำตอบกันและกัน ไม่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ละเอียดและไม่ถูกต้องตามความต้องการ

3) การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) เป็นวิธีที่ใช้รวบรวมข้อมูลเพื่อวัดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

คำตอบที่ได้เป็นคำตอบเชิงเหตุผลที่ได้รับจากการถกเถียงจากสมาชิกในวงสนทนา คำถามจะถามถึงความรู้สึก การให้เหตุผล แรงจูงใจ ตลอดจนการตัดสินใจของบุคคลและรวมถึงทัศนคติต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่ศึกษา การสนทนามีบรรยากาศเป็น “การนั่งจับเข่าคุยกัน” เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไม่เพียงระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนากับนักวิจัย แต่ระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนาด้วย ทุกคนมีอิสระในการอภิปรายอย่างเต็มที่ ตามประสบการณ์ เพื่อถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้ทราบ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

5.2.3 องค์ประกอบในการจัดสนทนากลุ่ม

ภานี วงษ์เอก (2543) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบในการจัดสนทนากลุ่ม ไว้ดังนี้

1) บุคลากรที่เกี่ยวข้อง (Personnel) ประกอบด้วย

(1) ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) จะต้องเป็นผู้ที่พูดและฟังภาษา ทั้งถิ่นได้ เป็นผู้มีบุคลิกดี สุภาพ อ่อนน้อม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และจะต้องเป็นผู้รู้เบื้องหลังความต้องการและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเป็นอย่างดีด้วย

(2) ผู้จดบันทึกการสนทนา (Notetaker) จะต้องรู้วิธีว่า ทำอย่างไรจึงจะจดบันทึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจะต้องจดบันทึกบรรยากาศที่เกิดขึ้นในระหว่างการสนทนาด้วย เช่น ความเงียบ เสียงหัวเราะ การแสดงสีหน้าของผู้เข้าร่วมสนทนา เพื่อประโยชน์แก่การวิเคราะห์ในภายหลัง นอกจากนี้ผู้จดบันทึกจะต้องพูดและฟังภาษาท้องถิ่นได้

(3) ผู้ช่วย (Assistance) จะเป็นผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือทั่วไป ในขั้นเตรียมการจัดสนทนากลุ่ม เช่น ช่วยเตรียมสถานที่ จัดสถานที่ บันทึกเสียง เปลี่ยนเทป เป็นต้น

2) แนวทางในการสนทนากลุ่ม (Group Discussion Guide) ประกอบด้วย ตัวแปรต่างๆ ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยนั้นๆ ควรจัดเตรียมไว้ล่วงหน้าแต่ทั้งนี้จะต้องยืดหยุ่นได้ในทางปฏิบัติจากบรรยากาศในการสนทนาที่เกิดขึ้น

3) อุปกรณ์สนาม (Field Instruments) ประกอบด้วย

(1) เครื่องบันทึกเสียง เทปเปล่า ถ่านวิทยุ สำหรับอัดเสียงขณะทำการสนทนา

(2) สมุดบันทึกและดินสอ สำหรับผู้จดบันทึก

4) แบบฟอร์มสำหรับคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Screening Form) เพื่อให้ได้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน (homogeneous) อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

5) สิ่งเสริมสร้างบรรยากาศ (Refreshment & Snack) เช่น เครื่องดื่ม ของขบเคี้ยว บุหรี่ ฯลฯ จะเป็นสิ่งที่เสริมสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง

6) ของสมนาคุณแก่ผู้ร่วมสนทนา (Remuneration) เพื่อตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนา

7) สถานที่และระยะเวลา (Location & Time) ควรจะเป็นบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่ทำวิจัยนั้นๆ อาจจะเป็นบ้าน ศาลา วัด ได้ร่วมไม้ ฯลฯ ที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก ห่างไกลจากความพลุกพล่าน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้มีสมาธิในเรื่องต่างๆ ที่กำลังสนทนากัน ส่วนระยะเวลาในการสนทนาโดยทั่วไปไม่ควรจะเกิน 2 ชั่วโมงต่อ 1 กลุ่ม โดยการจัดรูปแบบของสถานที่นั่งสนทนากลุ่มอาจจัดเป็นวงกลม นั่งบนพื้นหรือนั่งบนเก้าอี้ และมีโต๊ะกลางแบบนั่งทานอาหารก็ได้

5.2.4 ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม

1) เลือกบุคคลที่จะให้เข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วยแบบฟอร์มที่เตรียมไว้ตามขนาดของกลุ่มที่ต้องการ

2) เมื่อได้บุคคลที่เข้าข่ายแล้ว คณะผู้วิจัย (ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึกผู้ช่วย) จะเป็นผู้พาผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาพร้อมกัน ณ สถานที่ที่จัดให้มีการสนทนากลุ่ม

3) ผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำคณะผู้วิจัยอีกครั้ง และบอกจุดมุ่งหมายในการสนทนาด้วย และขอแสดงความยินยอมจากผู้ร่วมสนทนา โดยขอบันทึกเสียงการสนทนา ควรชี้แจงให้ทราบจุดมุ่งหมายในการบันทึกเสียงและการจัดบันทึกและเปิดโอกาสให้ซักถามคณะผู้วิจัยก่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจ

4) เริ่มการสนทนาโดยยึดแนวทางการสนทนาที่มีอยู่เป็นหลัก แต่ดูความเหมาะสม สามารถยืดหยุ่นได้แล้วแต่สถานการณ์กลุ่มพาไป อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงว่าครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการแล้วหรือยัง ผู้ดำเนินการสนทนาควรประมาณระยะเวลาที่จะใช้ในแต่ละประเด็นเอาไว้ด้วย เพื่อไม่ให้เสียเวลามากไป แต่ทั้งนี้ผู้ดำเนินการสนทนา จะต้องไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มมีความรู้สึกว่าคุณคัดค้าน

5) แจกของสมนาคุณเพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณต่อผู้เข้าร่วมสนทนา สุมิตร สุวรรณ (2549) กล่าวถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากการสังเกต ที่สอดคล้องกับที่กล่าวมาดังนี้

5.2.5 การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์เป็นการเจาะลึกประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยสนใจ อาจใช้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ มีหลายประเภท อาจแบ่งได้ดังนี้

1) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) หรือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามและข้อกำหนดไว้แน่นอนตายตัว โดยปกติ นักวิจัยเชิงคุณภาพมักจะไม่ใช่วิธีการนี้เป็นหลัก เพราะไม่ได้ช่วยให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมเพียงพอ โดยเฉพาะในแง่ของวัฒนธรรม ความหมายและความรู้สึกนึกคิด

2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) มักจะใช้ควบคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม โดยเตรียมคำถามกว้าง ๆ มาล่วงหน้า การสัมภาษณ์แบบนี้อาจแบ่งออกได้อีก คือ การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) การตะล่อมกล่อมเกล่า (probe) เป็นการซักถาม ที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) โดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคน แบบเจาะจง เพราะมีข้อมูลที่ตีลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นพิเศษ รวมถึงการเงี่ยหูฟัง (eavesdropping) จากคำสนทนาของผู้อื่น โดยผู้วิจัยไม่ต้องตั้งคำถามเอง ก็เป็นเทคนิคของการวิจัยเชิงคุณภาพอีกอย่างหนึ่ง ตลอดจนการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) โดยการจัดกลุ่มสนทนา ประมาณ 8 - 12 คน ที่มีคุณลักษณะบางประการคล้ายคลึงกัน

ในการสัมภาษณ์มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ การแนะนำตัว การสร้างความสัมพันธ์ การบันทึกคำตอบ การใช้ภาษา ตลอดจนเวลาและสถานที่ที่ใช้สัมภาษณ์

5.2.5 วิธีการอื่น ๆ

นอกจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว อาจใช้วิธีการอื่น ๆ ได้ เช่น แบบสำรวจ แบบสอบถาม การศึกษาจากเอกสารซึ่งปกติจำแนกเป็นเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง โดยเอกสารขั้นต้น คือ เอกสารที่เป็นต้นฉบับ ส่วนเอกสารชั้นรอง คือ เอกสารที่มีผู้รวบรวมเอาไว้แล้ว

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยอาจใช้อุปกรณ์ เช่น กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียงหรือวีดิโอเทป เพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

5.3. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ขั้นตอนต่อไปที่จะต้องทำ คือ การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งอาจทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลก็ได้ การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพที่นิยมใช้กัน เรียกว่า การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน คือ ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่าง

สถานที่ จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธี รวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธี สังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพมักจะไม่ใช่สถิติช่วยในการ วิเคราะห์ จะใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยวิธีการหลักที่ใช้มี 2 วิธี คือ วิธี แรกเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive) ซึ่งได้จากการ สังเกต และการสัมภาษณ์ ที่ได้จับบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น หลายๆ เหตุการณ์ ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้ว จึงลงมือเขียนเป็นประโยคหรือ ข้อความเพื่อสร้างข้อสรุป ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือเพื่อตอบปัญหาของการวิจัย ข้อมูลที่ไม่ ต้องการจะถูกกำจัดออกไป วิธีที่สองเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) ซึ่งต้องคำนึงถึงบริบท (context) หรือ สภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองวิธีนี้จะเป็นข้อความแบบบรรยาย (descriptive) ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว ขึ้นอยู่กับประเด็นหรือปัญหาที่จะวิเคราะห์และการเลือกของนักวิจัย ดังนั้นการมีกรอบความคิด หรือทฤษฎีที่หลากหลายจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกซึ้งและสร้าง ข้อสรุปที่หนักแน่น

5.4. การเขียนรายงาน

ในขั้นสุดท้ายของการวิจัย คือ การเขียนรายงานผลการวิจัย เพื่อนำเสนอผลงานที่ ได้จากการศึกษาว่าได้ค้นพบความจริงหรือได้ความรู้ใหม่ๆ อะไรบ้าง การเขียนรายงานต้อง เตรียมเนื้อหาให้มีสาระครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต้องวางเค้าโครงของรายงานก่อน แล้วจึงลงมือเขียนและต้องให้สอดคล้องกับประเภทของผู้อ่าน มีความถูกต้อง ชัดเจน มีความ ต่อเนื่อง เชื่อมโยงโดยหลักเหตุผล เน้นประเด็นสำคัญ และภาษาที่ใช้ต้องเป็นวิชาการหรือทางการ ไม่ใช่ภาษาพูด หากมีข้อความใดน่าสนใจมีความหมายที่เป็นภาษาพูดให้ใช้เครื่องหมาย “.....” ได้ (สุมิตร สุวรรณ 2549)

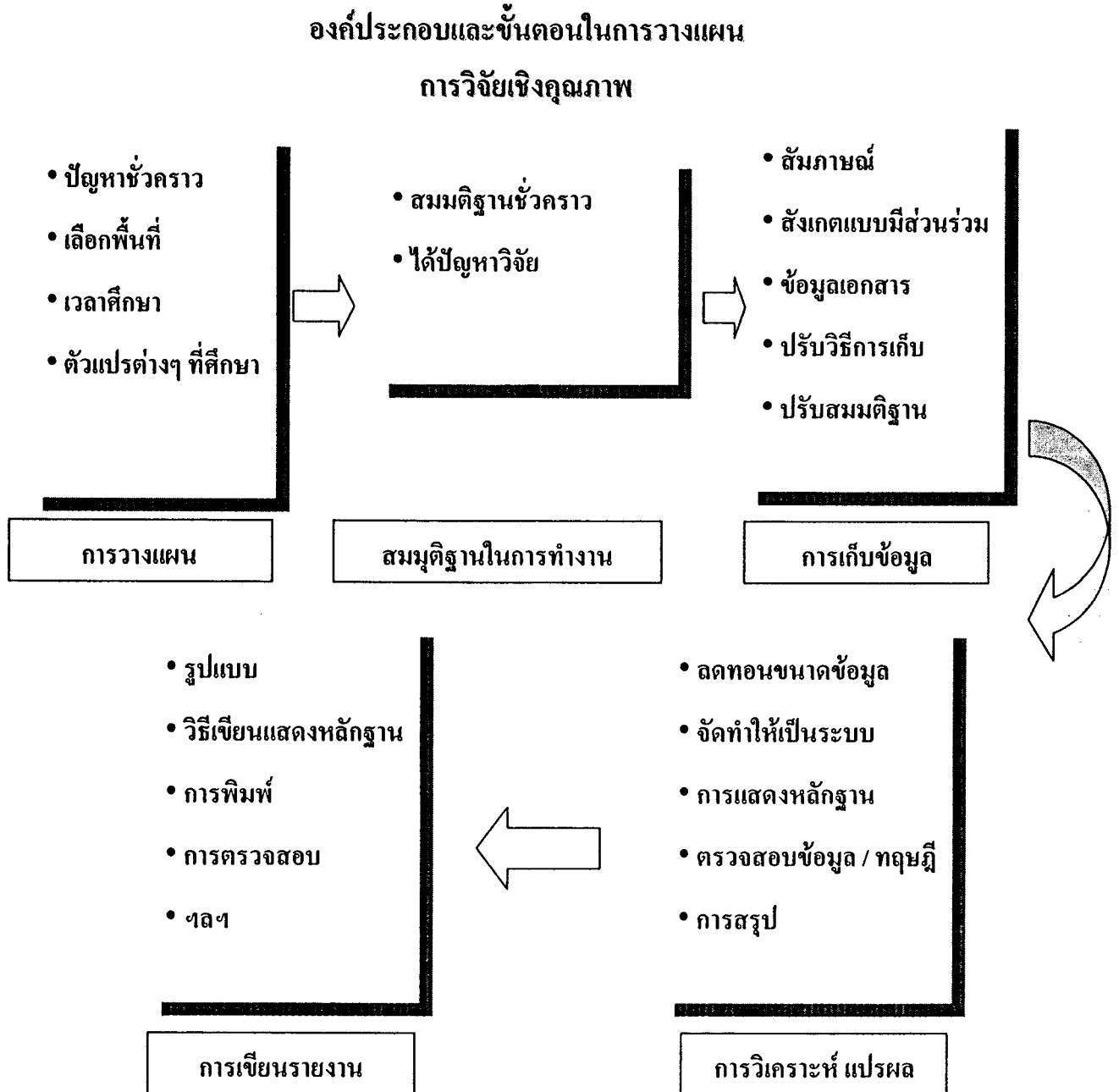
การศึกษา เรื่อง วิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาที่มักเกี่ยวข้องกับข้อมูลจำนวนมาก การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการที่ยืดเยื้อ ใช้เวลานาน ซึ่งแตกต่างกับการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ

ข้อแตกต่าง	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
1. แนวคิดพื้นฐาน	- ปฏิฐานนิยม (Postivism)	- ปรัชญาการนิยาม(Phenomenology)
2. วัตถุประสงค์	- มุ่งวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	- ต้องการเข้าใจความหมาย กระบวนการความรู้ที่นึกคิดโดยเชื่อมโยงกับบริบทของสังคม
3. การกำหนดสมมติฐาน	- กำหนดล่วงหน้าก่อนทำการวิจัย	- กำหนดคร่าวๆพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์
4. การคัดเลือกตัวอย่าง	- สุ่มโดยอาศัยการสุ่มชนิดที่ทราบโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะถูกเลือก (Probability)	- สุ่มโดยอาศัยการสุ่มชนิดที่ไม่ทราบโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะถูกเลือกเป็นตัวอย่าง (Non-probability sampling)
5. จำนวนตัวอย่าง	- จำนวนมาก	- จำนวนน้อย
6. ขอบเขตการวิจัย	- ศึกษาในวงกว้าง โดยเลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมา	- ศึกษาแนวลึกเฉพาะกลุ่มที่สนใจ
7. บทบาทของผู้วิจัย	- แยกผู้วิจัยออกจากเรื่องที่ศึกษา	- ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการทำวิจัย
8. วิธีการเก็บข้อมูล	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	- การสังเกต - การสัมภาษณ์เจาะลึก - การจัดสนทนากลุ่ม - การบันทึกประวัติชีวิตบุคคล
9. การวิเคราะห์ข้อมูล	- วิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้สถิติช่วย (Statistical analysis)	- วิเคราะห์เชิงตรรกะเป็นหลักอาจมีการวิเคราะห์เชิงปริมาณช่วยเล็กน้อย (content analysis)
10. การรายงานผล	- รายงานผลโดยอ้างอิงสถิติ (Report statistical analysis)	- รายงานผลโดยอ้างอิงคำพูดหรือเรื่องราวจริงจากกลุ่มตัวอย่าง (Report rich narrative)
11. การสรุปผล	- นำไปใช้อ้างอิงแทนประชากรทั้งหมดได้	- ใช้อ้างอิงได้เฉพาะกลุ่ม
12. ทักษะของนักวิจัย	- มีความสามารถทางสถิติ	- มีความละเอียดอ่อนในการสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูล และการตีความ

โดยสรุป วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเฉพาะ มีมุมมองของการมองความจริง และได้ ความจริง ที่แตกต่างไปจากวิธีการเดิม โดยมีตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการเก็บข้อมูล โดยเชื่อว่าการใช้ทฤษฎีเป็นกรอบจะทำให้เกิดอคติในการทำวิจัย จึงไม่ใช้ทฤษฎีนำทางการวิจัยมาก่อน แต่จะดูจากสภาพความจริง และหลังจากเก็บข้อมูลไปชั่วระยะหนึ่ง จะเห็น

ทฤษฎีก่อตัวขึ้น จากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม (Grounded Theory) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการวิจัย
คุณภาพไว้ดังภาพ

ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบและขั้นตอนในการวางแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่อง การจัดตั้ง และการบริหาร
จัดการกลุ่ม ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มออกกำลังกาย ที่สนับสนุนโดย

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งพบได้น้อย จึงทบทวนในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ, ความสำเร็จของกลุ่มอื่น ๆ ที่ลักษณะคล้ายคลึงกัน รวมถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการออกกำลังกาย ดังนี้

ผ่องผิว หิรัญรังสิต (2539) ได้ศึกษา การรวมกลุ่มของสตรีในชนบท พบว่า การรวมกลุ่มสตรีในชนบทเกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีลักษณะค่อยๆ รวมตัวกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นสมาชิกร่วมกันคิดเอง ขยายตัวจากกลุ่มเล็กเป็นกลุ่มใหญ่ วัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน กิจกรรมเป็นไปตามความสมัครใจ การดำเนินงานขึ้นอยู่กับความไว้วางใจกัน ความคุ้นเคยกัน มีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ กลุ่มที่เกิดจากการตั้งของราชการเกิดจากนโยบายและวัตถุประสงค์ของราชการ กิจกรรมตอบสนองเป้าหมายของทางการ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเข้าไปด้วยความเกรงใจ ผู้นำมีส่วนผลักดันให้สมาชิกเข้ากลุ่ม ความสัมพันธ์กลุ่มไม่เหนียวแน่น

ตำรวจ องคะเสน (2540) ได้ศึกษาการรวมกลุ่มของสตรีกับการพัฒนาในชุมชนชนบท พบว่า การรวมกลุ่มของสตรีเกิดจากรากฐานความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ ทำให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกัน การรวมกลุ่มของสตรีมี 2 ลักษณะ คือ การรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการเป็นกลุ่มดั้งเดิมช่วยเหลือกันภายใต้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และการรวมกลุ่มแบบเป็นทางการเกิดจากนโยบายของรัฐ โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านต่างๆ เงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน พบว่า การรวมกลุ่มทำให้เกิดการเลียนแบบในการดำเนินชีวิตของสมาชิก

ธงชัย ทวีชาติ และคณะ (2541) ศึกษา พฤติกรรมการออกกำลังกายและการรับรู้ถึงความสัมพันธ์ของการออกกำลังกายและสุขภาพจิตของข้าราชการเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขพบว่า พฤติกรรมการออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่างไม่ออกกำลังกายเลย 430 คน (ร้อยละ 58.0) ออกกำลังกายเพียง 1 – 2 ครั้ง/สัปดาห์ มีจำนวน 180 คน (ร้อยละ 24.3) ออกกำลังกาย 3 – 4 ครั้ง/สัปดาห์ มีจำนวน 65 คน (ร้อยละ 8.8) และออกกำลังกายมากกว่า 4 ครั้ง/สัปดาห์ มีจำนวน 67 คน (ร้อยละ 9) ในกลุ่มที่ไม่ออกกำลังกายส่วนใหญ่ คือ 287 คน (ร้อยละ 66.7) อ้างว่าไม่มีเวลา และในกลุ่มที่ออกกำลังกาย พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการออกกำลังกาย ครั้งละมากกว่า 30 นาที ปัจจัยนำด้านความรู้ในเรื่องการออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยนำด้านความเชื่อในเรื่องการออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างจากกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาที่อยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยนำด้านทัศนคติและค่านิยมของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาที่อยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยเสริม ค่าเฉลี่ยความเห็นของกลุ่มตัวอย่างทุก

กลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยสนับสนุนค่าเฉลี่ยความเห็นของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเสริม ปัจจัยสนับสนุน และพฤติกรรมกรรมการออกกำลังกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ

สัมพันธ์ เศษอะธิก และคณะ (2540) ได้ศึกษาการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน 9 องค์กร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์กรมีจุดเด่นร่วมกัน คือ มีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงาน มีกิจกรรมที่แก้ปัญหาได้จริงและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ มีกิจกรรมธุรกิจชุมชน และเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานและขยายผลสู่องค์กรชาวบ้านอื่นๆ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี (2540) รายงานการสำรวจพฤติกรรมการเล่นกีฬาและการดูกีฬาของประชากร (2540) พบว่าเหตุผลที่ไม่เล่นกีฬามีเด่นชัด 2 ประการคือ ไม่มีเวลา (ร้อยละ 51.4) และไม่สนใจ (ร้อยละ 40.4) ผู้ที่ไม่มีเวลาเล่นกีฬา จะมีสัดส่วนสูงในวัยทำงาน ส่วนผู้ที่ไม่สนใจเล่นกีฬา จะเห็นได้ว่าวัยเด็กและวัยรุ่น จะมีสัดส่วนค่อนข้างสูง

นิคม ดีพอ (2541) ได้ทำการศึกษาองค์กรทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคมตำบล กรณีศึกษาตำบลเมืองจั่ง กิ่งอำเภอภูเพียง พบว่า การมีผู้นำตามธรรมชาติที่เฉลียวฉลาด มีความซื่อสัตย์ เสียสละ เห็นแก่ส่วนรวมในชุมชนเป็นจำนวนมาก สามารถพัฒนาทำให้เกิดกลุ่ม/องค์กร ทางสังคมหลายกลุ่ม กระจายไปทุกหมู่บ้านของตำบล รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับองค์กรเอกชนภายนอกตำบล ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองของชุมชน พลิกฟื้นสถานะที่เคยล้มเหลวจากการทำเกษตรกรรม มีหนี้สิน มีปัญหาทางสังคม ให้อุดหนุนจากภาวะวิกฤติได้ รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาการระบาดของยาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ได้อีกด้วย ทั้งนี้ การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรทางสังคมต่างๆ ต้องได้รับการสนับสนุนด้วยดีจาก หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อบต. ที่ได้ให้การสนับสนุนเกื้อกูลและประสานงานเป็นอย่างดี แสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนและระบบเครือข่าย ที่ยังคงมีความเป็นสังคมชนบทอยู่มาก

อัญชติ พรประสาผล (2542) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุในชุมชนแออัดของกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชมรม ได้แก่ ภาวะสุขภาพ ความพึงพอใจ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ลักษณะผู้นำ จำนวนสมาชิก สถานที่ตั้งของชมรม การสนับสนุนที่ตั้งของชมรม บุคลากร เครื่องออกกำลังกาย และ โสตทัศนอุปกรณ์ ส่วนการสนับสนุนด้านงบประมาณ และข้อมูลข่าวสาร ไม่มีผลต่อความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ

นงลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์ (2543) ได้ทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกระบวนการเกิดประชาคมตำบลและองค์กรทางสังคมในชุมชนตำบลทุ่งโป่งและตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์

จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการเกิดประชามติตำบลเกิดขึ้น ได้แก่ การกระจายอำนาจการปกครองและการจัดการทรัพยากรสู่ชุมชน ปัจจัยภายในชุมชนที่เอื้อต่อการเกิดประชามติตำบลคือ ระบบเครือญาติโดยเฉพาะทางญาติฝ่ายหญิง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีเศรษฐกิจพอเพียง การรวมกลุ่มชาวบ้าน เกิดกระบวนการเรียนรู้และมีผู้นำชุมชนดี ในทั้งสองชุมชนมีประชามติ

กองออกกำลังกาย กรมอนามัย (2545) สำรวจสถานการณ์การออกกำลังกายของคนไทย อายุ 15 – 65 ปี ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลภายหลังจากการรวมพลังสร้างสุขภาพ ครั้งที่ 1 จำนวน 2,164 ตัวอย่าง พบว่า

1. ประชาชนออกกำลังกายหลังจัดมหกรรมรวมพลังสร้างสุขภาพร้อยละ 64.2
2. ประชาชนที่ไม่ออกกำลังกายเลยร้อยละ 29.1
3. ประชาชนที่ออกกำลังกายสม่ำเสมออย่างน้อย 3 วันต่อสัปดาห์ วันละ 30 นาทีขึ้นไป ร้อยละ 9.4
4. ประชาชนออกกำลังกายเพราะเห็นว่ามีประโยชน์ต่อสุขภาพ ร้อยละ 90.2
5. ประเภทการออกกำลังกายที่ประชาชนนิยมเล่น คือ การวิ่ง ร้อยละ 22.5
6. สถานที่ออกกำลังกายที่ประชาชนนิยมใช้ คือ พื้นที่โล่งของหมู่บ้าน สวนสุขภาพ และสวนสาธารณะ
7. อุปสรรคในการออกกำลังกาย คือ ไม่มีเวลา ขาดแคลนอุปกรณ์ และไม่มีสถานที่ออกกำลังกาย
8. ความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ในการส่งเสริมให้คนไทยออกกำลังกาย คือ สถานที่ออกกำลังกาย ร้อยละ 35.9, ต้องการให้รัฐรณรงค์อย่างต่อเนื่อง ให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการออกกำลังกายและจัดหาอุปกรณ์การออกกำลังกาย ร้อยละ 25.4

บุญมา สุนทรวิรัตน์ (2545) ศึกษาสถานการณ์การบริหารจัดการงบประมาณดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภารกิจด้านสุขภาพ จังหวัดเลย พบว่า งบประมาณมาจากส่วนกลางร้อยละ 90.59 ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายระดับหมู่บ้าน และตำบล ร้อยละ 82.70 และ 81.50 ตามลำดับ การบริหารจัดการงบประมาณในภารกิจด้านสุขภาพมีการจัดสรรสัดส่วนไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา จัดสรรเพียงร้อยละ 1.30 ของงบประมาณรายจ่าย ในขณะที่พบการระบาดของโรคในพื้นที่ ปัญหาอุปสรรคที่พบในการบริหารงบประมาณ พบว่า อบต. ร้อยละ 55.6 ประสบปัญหาการจัดซื้อนม ซึ่งเป็นงบประมาณโครงการที่ถ่ายโอนจากกระทรวงสาธารณสุข

ภิรมย์ จงคำอาจ (2545) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา ศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในชนบทภาคเหนือ พบว่า กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำให้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัด แม่ฮ่องสอน เกิดกระบวนการคิด การทำงานอย่างมีระบบ และเกิดประสบการณ์ที่สามารถนำไปสู่ การพัฒนาชมรมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน และพบว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม สามารถใช้เป็นรูปแบบในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ และ สามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชมรมอื่นๆ ในบริบทของชุมชนอื่นๆ ต่อไป

กองสุขศึกษา (2546) ทำการศึกษากระบวนการพัฒนาชมรมสร้างสุขภาพใน 5 จังหวัด พบว่า การก่อตั้งและพัฒนาการของชมรม โดยส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขเป็นผู้ริเริ่มตามนโยบายการรวมพลังสร้างสุขภาพ กลุ่มแม่บ้านและอาสาสมัคร สาธารณสุขจะเป็นแกนนำในการจัดตั้ง โดยมีประธานชมรมสร้างสุขภาพจะเป็นผู้พิชิตบาท ก่อนข้างสูง ทั้งเป็นผู้นำในการเดินแอโรบิค สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร รวมทั้งบริหารจัดการเชิงธุรกิจและมีรายได้จากการเก็บเงินจากสมาชิก ด้านเครือข่ายและรูปแบบความสัมพันธ์ เป็นลักษณะเครือข่ายในชุมชน กลุ่มอาชีพในชุมชน กลุ่มแม่บ้านที่คุ้นเคยกันชักชวนเข้ามาเป็น สมาชิก และจากการดำเนินกิจกรรมของชมรมสร้างสุขภาพพบว่า ผลงานของชมรมเป็นที่ประจักษ์ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และ ชุมชนทั้งในด้านสุขภาพ เกิดความสามัคคีในชุมชน ลดปัญหา ความขัดแย้งในชุมชน ส่วนปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วยหลายองค์ประกอบร่วมกันตั้งแต่ ประธานหรือแกนนำ ประชาชน และคณะกรรมการ ต้องเสียสละเวลา สามารถทดแทนกันได้ สถานที่ออกกำลังกายต้องมีความเหมาะสม สะดวกในการเดินทาง เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็น ที่สาธารณะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย องค์ประกอบที่สำคัญเพื่อความยั่งยืนคือ ความตระหนักและเห็น คุณค่าของการออกกำลังกายของสมาชิก กิจกรรมการเดินต้องง่ายและเหมาะสมกับวัยของสมาชิก รวมทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น อบต. ข้อจำกัดและปัญหาอุปสรรค คือ สถานที่ออกกำลังกาย ครูผู้ฝึกสอน งบประมาณสำหรับจัดซื้อเครื่องเสียง ค่าไฟฟ้า การระดม สมาชิก ความรู้และทักษะในเรื่องของการออกกำลังกายที่ถูกต้อง ตลอดจนความขัดแย้งในชุมชน

กองออกกำลังกาย กรมอนามัย (2546) สสำรวจสถานการณ์การออกกำลังกายของคน ไทย ในประชน อายุ 15 – 65 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,444 ตัวอย่าง พบว่า การรับรู้ต่อ การประชาสัมพันธ์ส่งผลให้ประชาชนหันมาออกกำลังกาย คือ การรณรงค์ ร้อยละ 85.9 โดยสื่อที่ เห็นมากที่สุดตามลำดับ คือ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ และกลุ่ม ตัวอย่างอยากให้มีการตั้งชมรมออกกำลังกายถึงร้อยละ 93.3 นอกจากนี้ต้องการให้ภาครัฐจัดสร้าง สถานที่ออกกำลังกายทุกชุมชน

กองสุศึกษา ร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ ประเด็น พฤติกรรมการออกกำลังกาย ช่วงเวลา ระยะเวลา สถานที่ออกกำลังกาย และเงื่อนไขที่ไม่สามารถออกกำลังกายได้ ของประชาชน โดยการสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัวอายุ 6 ปีขึ้นไป จำนวน 1,561 คน ในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ นครราชสีมา สงขลา และสมุทรปราการ พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการออกกำลังกายเป็นประจำร้อยละ 40.36 โดยกว่าครึ่งที่มีเงื่อนไขและเหตุผลทำให้ไม่สามารถออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอได้ เช่น ไม่มีสถานที่ที่สะดวกใกล้บ้าน ขาดกลุ่มเพื่อน ฯลฯ การออกกำลังกายในกลุ่มคนวัยทำงานและผู้สูงอายุมีการออกกำลังกายในลักษณะเดียวกันจำนวนมาก นอกจากนี้ กลุ่มคนวัยทำงานและกลุ่มผู้สูงอายุ ที่ต้องทำงานใช้แรงหรือทำงานบ้าน อาทิ ล้างจาน ถูบ้าน ล้างรถ ปลูกต้นไม้ ฯลฯ มีจำนวนมากที่ไม่ออกกำลังกาย ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าเหนื่อยล้าจากการทำงานแล้ว การออกกำลังกายจึงเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น สำหรับกลุ่มผู้หญิงมีการออกกำลังกายน้อยกว่าผู้ชาย ประเภทการออกกำลังกายที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ การเดิน การวิ่ง ขี่จักรยาน เดินแอโรบิก ฟุตบอล และแบดมินตัน โดยกลุ่มเด็กเยาวชน นิยมประเภทวิ่ง ขี่จักรยาน ฟุตบอล และเดิน กลุ่มวัยทำงานนิยมออกกำลังกายประเภทเดิน วิ่ง ขี่จักรยาน และเดินแอโรบิก และกลุ่มผู้สูงอายุนิยมประเภทเดิน วิ่ง ขี่จักรยานและรำมวยจีน/ไท้เก๊ก และในแต่ละเพศ มีความนิยมในประเภทของกีฬาการออกกำลังกายที่แตกต่างกัน เช่น เพศชาย ไม่นิยมเดินแอโรบิก

วรรณกร คำรงกุลและ สุพิชา แว่นแก้ว (2547) ทำการศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อการบริหารจัดการแก้ปัญหาของชุมชนของผู้นำชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังกระจับ ตำบลคอกทราย อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า

1) ผู้นำชุมชนมีปัญหาคอปรกในการบริหารจัดการชุมชนที่เกิดจากตัวประชาชน คือ ประชาชนไม่ทำอะไรจริงจัง ประชาชนเบื่อกิจกรรมซ้ำๆ ประชาชนไม่สนใจ ไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากมีภาระด้านครอบครัว และประชาชนไม่ศรัทธาในตัวผู้นำ

2) ผู้นำชุมชนมีความสามารถ ในการบริหารจัดการชุมชน ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการดำเนินงาน เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีส่วนร่วม และเป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) ปัจจัยที่เอื้อให้ผู้นำชุมชนสามารถแก้ปัญหาชุมชน คือ ผู้นำมีคุณธรรม ผู้นำมีศักยภาพ มีประสบการณ์ ได้รับการพัฒนาและการเรียนรู้ ทำให้เกิดความตระหนัก และความเข้าใจในการจัดการชุมชน ผู้นำมีการจัดการชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม และมีหน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายสนับสนุน

อำพล จินดาวัฒนะ และคณะ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ข้อเสนอทิศทางการสนับสนุนประชาคมสร้างสุขภาพ เป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social science research) โดยเก็บรวบรวมจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์และผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างสุขภาพ ศึกษาสถานการณ์และการดำเนินงานสร้างสุขภาพในระดับหมู่บ้าน โดยการสุ่มพื้นที่ ครอบคลุม 4 จังหวัด จำนวน 166 หมู่บ้าน สัมภาษณ์กลุ่ม/ชมรม/ประชาคมสุขภาพ 533 กลุ่ม ศึกษาเชิงลึก จำนวน 11 กรณี และรับฟังความคิดเห็นจากการสัมมนาเรื่อง มองหลายมุมชมรมสร้างสุขภาพ ได้สรุปปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ปัจจัยที่อาจทำให้เกิดความไม่ยั่งยืน ดังนี้

1) ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่

- (1) นโยบายจากภาครัฐและการสร้างกระแสอย่างต่อเนื่อง
- (2) การมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็งในชุมชน และเข้าใจการสร้างสุขภาพในมิติองค์รวม
- (3) การกำหนดกรอบการดำเนินงานที่ไม่ตายตัวเกินไป
- (4) มีระบบการจัดการและกระบวนการดำเนินกิจกรรมที่ดี เหมาะกับบริบท วิถี

ชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

- (5) การมีโอกาสดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
- (6) การได้รับประโยชน์ ได้กำลังใจ ได้รับการยอมรับ ยกย่องชมเชยอย่าง

เหมาะสม

(7) ได้รับการสนับสนุนจากรัฐหรือองค์กรต่างๆ ตามความต้องการของชุมชน ซึ่งได้แก่ งบประมาณ ความรู้ทางวิชาการ ด้านสุขภาพและการสร้างสุขภาพ การติดตามเยี่ยมให้กำลังใจ เป็นต้น

2) ปัจจัยที่อาจทำให้เกิดความไม่ยั่งยืน ได้แก่

- (1) การก่อตั้งชมรมที่มีรูปแบบตายตัว และกำหนดกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับวิถี

ชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน

- (2) การก่อให้เกิดการทำลายเอกภาพหรือบทบาทของกลุ่มที่มีอยู่เดิม
- (3) การใช้เงินเป็นเครื่องมือหลักในการสนับสนุน ซึ่งอาจก่อให้เกิด ความ

แตกแยกในชุมชนได้

- (4) การดำเนินการ โดยสมาชิกไม่มีบทบาทร่วมที่สำคัญ
- (5) การขาดการสนับสนุนให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จินตนา เหล็กม่วง (2549) ทำการศึกษาปัจจัยที่สามารถจำแนกความสำเร็จของการนำนโยบายออกก้าลังกายเพื่อสุขภาพไปปฏิบัติ ในกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบงาน

ออกกำลังกาย และประชาชนที่เป็นสมาชิกชมรมสร้างสุขภาพระดับ 3 ในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า วัตถุประสงค์ของนโยบาย ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ทรัพยากร การติดต่อสื่อสาร และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยให้ข้อเสนอแนะว่า นโยบายออกกำลังกายเพื่อสุขภาพควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอทั้งบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ ผู้บริหารทุกระดับควรสร้างแรงจูงใจให้เกิดในกลุ่มเจ้าหน้าที่ และผู้นำออกกำลังกาย และควรจัดกิจกรรมออกกำลังกายที่หลากหลาย ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

พิษณุ อภิธมาจาร โยธิน (2549) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองตามยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเสริม และปัจจัยเกื้อหนุน ในกลุ่มนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยในจังหวัดนครปฐม พบว่า นักศึกษามีความตระหนักเรื่องสุขภาพในระดับมาก มีการจูงใจจากครอบครัวเรื่องสุขภาพระดับมาก แรงจูงใจจากเพื่อนระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลคือ เพศ อายุ ภูมิฐานะปัจจุบัน สถานะทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง ปัจจัยเสริม คือ ความตระหนักในการดูแลสุขภาพ การจูงใจจากครอบครัวและเพื่อน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง และปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่บริบทของสถานศึกษาที่ต่างกัน คือ เน้นด้านวิทยาศาสตร์ ด้านเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและศิลปศาสตร์มีพฤติกรรมสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2551) ทำการสำรวจการออกกำลังกายในประชากรไทยอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไปในปี 2550 พบว่ามีผู้ออกกำลังกาย 16.3 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 29.6 ซึ่งในจำนวนนี้เป็นผู้ชายร้อยละ 54 และผู้หญิงร้อยละ 46 เป็นผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาลประมาณ 2 เท่า อยู่ในวัยทำงานมากที่สุดร้อยละ 40.3 และสำเร็จการศึกษา ระดับอุดมศึกษาสูงสุดคิดเป็นอัตราร้อยละ 39 ในจำนวนผู้ที่ออกกำลังกาย 16.3 ล้านคน ส่วนใหญ่นิยมออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬา ร้อยละ 47.9 รองลงมาคือเดิน วิ่ง เต้นแอโรบิก ตามลำดับ ร้อยละ 32.9 นิยมออกกำลังกายในบริเวณบ้าน รองลงมาคือสนามกีฬาของสถานศึกษา ร้อยละ 25.7 สวนสาธารณะ ลานเอนกประสงค์ประมาณร้อยละ 8.2

พิมพิมล พลเวียง(ม.ป.ป) ศึกษาเรื่องปัญหาอุปสรรคในการจัดสวัสดิการสังคมของท้องถิ่น พบว่าในปัจจุบันนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยจะ

ดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเกือบเต็มพื้นที่ก่อน และได้หันมาเน้นเรื่องการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของประชาชนเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาด้านสาธารณสุข พบว่า อปท. ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนในพื้นที่ อาทิเช่น การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ การตรวจสุขภาพ การทำฟัน การจัดหาเวชภัณฑ์และเครื่องมือแพทย์ให้แก่สถานีนามัย การป้องกันโรคติดต่อ ยาเสพติด เฮคส์ ฯลฯ โดยในแต่ละพื้นที่มีสถานที่สำหรับออกกำลังกาย โดยเฉพาะ มีวัสดุอุปกรณ์ครบครัน รวมทั้งมีผู้นำในการออกกำลังกายเป็นประจำ เข้า/เย็น หรือทั้งสองเวลา บางแห่งมีทั้งลานกีฬาและสวนสุขภาพที่ประชาชนสามารถเลือกใช้บริการได้ตามความสะดวก ด้านนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพอนามัยแล้ว อปท.หลายแห่งมีการส่งเสริมการกีฬาแก่เด็ก เยาวชนและประชาชนด้วย โดย อปท. บางแห่งได้จัดการแข่งขันกีฬาภายในเป็นประจำทุกปี บางแห่งมีการแข่งขันกีฬาร่วมกับตำบลอื่น ๆ อันเป็นการเชื่อมประสานความสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นซึ่งพัฒนาไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ ทรัพยากรและวิธีการบริหารจัดการ โครงการต่าง ๆ อปท. หลายแห่งมีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการเพิ่มอาชีพและรายได้ให้ประชาชนรวมทั้งเพิ่มรายได้ให้ อปท. ด้วย จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า อปท. ประสบปัญหาการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมที่สำคัญเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านงบประมาณและปัญหาด้านการบริหารจัดการ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ ระบบ และโครงสร้างการจัดการ ของกลุ่มออกกำลังกาย ระดับพื้นที่ เทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง โดยทำการศึกษาในด้านข้อมูลพื้นฐาน การจัดตั้ง การบริหารจัดการ กลุ่ม กิจกรรมและผลงานของกลุ่ม ปัญหาอุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จ รวมทั้งการสนับสนุน และการเสริมพลังจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มออกกำลังกายแบบเฉพาะเจาะจง คือ กลุ่มออกกำลังกายที่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และการดำเนินงานของกลุ่มเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มชมรมรวมใจเป็นหนึ่งเทศบาล ชมรมกีฬาเทศบาลบ้านฉาง และชมรมแอโรบิกศาลหลวงเตี้ย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งเป็นตัวอย่างในการศึกษา เลือกแบบเฉพาะเจาะจง 3 กลุ่ม คือ

1.1 ผู้บริหารของเทศบาลเมืองบ้านฉาง ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย

1.2 ผู้บริหารกลุ่มออกกำลังกายและทีม ประกอบด้วย ประธาน และกรรมการชมรม ได้แก่ ชมรมรวมใจเป็นหนึ่งเทศบาลบ้านฉาง จำนวน 3 คน ชมรมกีฬาเทศบาลบ้านฉาง 3 คน และ ชมรมแอโรบิกศาลหลวงเตี้ยจำนวน 1 คน

1.3 กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากกลุ่มออกกำลังกาย ประกอบด้วย สมาชิกชมรมรวมใจเป็นหนึ่งเทศบาล จำนวน 9 คน และสมาชิกชมรมแอโรบิกศาลหลวงเตี้ย จำนวน 6 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1.1 แบบเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเทศบาลเมืองบ้านฉาง เกี่ยวกับความเป็นมา วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย และโครงสร้างของเทศบาลเมืองบ้านฉางที่เกี่ยวข้องกับ

การส่งเสริมสนับสนุนการออกกำลังกายและกีฬาของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งได้จากการค้นหาจากเว็บไซต์ เอกสาร รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มออกกำลังกาย ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย ความเกี่ยวข้องและประสบการณ์เกี่ยวกับกลุ่มออกกำลังกายในพื้นที่

2.1.3 แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) ใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารของเทศบาลเมืองบ้านฉาง และผู้บริหารกลุ่มออกกำลังกายและทีม ในประเด็นต่อไปนี้

1) สถานการณ์ ด้าน ความเป็นมา การก่อกำเนิด วัตถุประสงค์ คุณลักษณะของกลุ่มผู้รับประโยชน์ กิจกรรม และผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย

2) กระบวนการจัดการ ด้าน องค์กรประกอบและโครงสร้างการจัดการของกลุ่มและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผน การจัดการด้านบุคลากร การนำ การจัดการงบประมาณและการควบคุมกำกับ ประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกายหรือการกีฬา

3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ด้านหน่วยงาน/องค์กร และด้านกลุ่มเป้าหมาย

4) ปัญหาอุปสรรค/ความล้มเหลวที่พบในอดีต แนวทางแก้ไข

5) บทเรียนสำคัญ สิ่งท้าทายที่อยากทำ/พัฒนาต่อไปในอนาคต

2.1.4 แนวทางการสนทนากลุ่มเป็นกรอบหรือประเด็นในการพูดคุยกับสมาชิก ดังนี้

1) สถานการณ์ ด้านความเป็นมา การก่อกำเนิด วัตถุประสงค์ คุณลักษณะของกลุ่มผู้รับประโยชน์ กิจกรรม และผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย ดังนี้

2) กระบวนการจัดการ ด้าน องค์กรประกอบและโครงสร้างการจัดการของกลุ่มและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผน การจัดการด้านบุคลากร การนำ การจัดการงบประมาณและการควบคุมกำกับ ประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกายหรือการกีฬา

3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ด้านหน่วยงาน/องค์กรและด้านกลุ่มเป้าหมาย

4) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

5) สิ่งที่ต้องการให้พัฒนา

2.1.5 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นเครื่องมือที่ผู้ศึกษาใช้ในการจดบันทึกรายละเอียดจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตสภาพสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ การเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมและการช่วยเหลือการทำงานภายในกลุ่ม โดยผู้ศึกษาจะใช้สมุดบันทึกติดตัวไป และทำการบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่เกิดขึ้นทันทีหลังจากกิจกรรมจบลง

2.1.6 เทปบันทึกเสียง ใช้เพื่อการบันทึกเสียงขณะทำการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำมาเปิดทบทวนซ้ำ ในการเขียนเรียบเรียงข้อมูลที่ได้ ให้ครบถ้วนในประเด็นที่สำคัญ

2.1.7 กล้องบันทึกภาพ ใช้ในการถ่ายภาพขณะทำการสัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม และการสังเกตการทำกิจกรรมของกลุ่มออกกำลังกาย

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐาน แนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก และแนวทางการสนทนากลุ่ม ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกลุ่มออกกำลังกายในประเด็นที่ต้องการศึกษา แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบว่าถูกต้อง ครบคลุมตามประเด็น การศึกษา และนำแนวการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มไปทดลองใช้ในภาคสนามก่อนนำมาปรับปรุงและประยุกต์ให้เข้ากับพื้นที่ของเทศบาลเมืองอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลกับออกกำลังกายในพื้นที่เทศบาลเมืองอำเภอบ้านฉาง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตและจดบันทึก การบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และการบันทึกเสียง ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ขั้นตอนเตรียมการ

3.1.1 ทบทวน ปรับปรุงประเด็นคำถามให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และสร้างแนวคำถามหลักในการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้เตรียมความเข้าใจของทีมผู้ช่วยผู้วิจัยในการเก็บข้อมูล จำนวน 4 ท่าน ชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวทางการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

3.1.2 เตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เช่น กล้อง เทปบันทึกเสียง

3.1.3 จัดทำแผนปฏิบัติการวิจัย เพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่ ผู้รับผิดชอบ ผู้ปฏิบัติงานและประเด็นการวิจัย

3.1.4 ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำกลุ่มออกกำลังกาย ประธานชมรม เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการให้ข้อมูล

3.2 ขั้นตอนดำเนินการ

3.2.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลไปพร้อมกับการสัมภาษณ์ในกลุ่ม และองค์กร โดยใช้วิธีการศึกษากลุ่มออกกำลังกายอย่างมีส่วนร่วมและศึกษา

เอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มออกกำลังกาย ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาล รายงานผลการปฏิบัติงานของเทศบาลและกลุ่มออกกำลังกาย เป็นต้น

3.2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการเดินสำรวจชุมชนในเรื่องสภาพพื้นที่ สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน และการปฏิบัติทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มออกกำลังกาย

3.2.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาได้สังเกตการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เพื่อให้ทราบประเด็นกิจกรรมของกลุ่มออกกำลังกาย ปฏิกริยาทางสังคมของชุมชนที่มีต่อกลุ่มออกกำลังกาย และประเมินผลการทำกิจกรรมของกลุ่มออกกำลังกาย

3.2.4 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาขององค์กร และกลุ่มออกกำลังกาย ปัญหาและอุปสรรคในการจัดตั้งและการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย โดยเฉพาะแนวคิดของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบ พร้อมทั้งบันทึกเทปโดยขออนุญาตจากผู้เข้าร่วมสนทนา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาและทีมจำนวน 4 คน ได้ทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) ทำการสัมภาษณ์ ผู้บริหารขององค์กรและกลุ่มออกกำลังกาย สมาชิกของกลุ่มออกกำลังกายที่มีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินงาน และกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมรับประโยชน์จากการดำเนินงานของกลุ่ม จำนวน 8 คน ดังนี้

(1) ดร. อติเทพ จริยเวชช์วัฒนา นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง วันที่ 23 มกราคม 2552 สถานที่ โรงเรียนเทศบาลเมืองบ้านฉาง

(2) นายสมชาย วสุอนันต์กุล ประธานสภาเทศบาล วันที่ 22 มกราคม 2552 สถานที่ สนามกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง

(3) นางรุ่งรชต ธิติวรดา ผู้อำนวยการกองการศึกษา วันที่ 23 และ 30 มกราคม 2552 สถานที่ โรงเรียนเทศบาลเมืองบ้านฉาง และสำนักงานเทศบาลเมืองบ้านฉาง

(4) นางนพวรรณ สังข์แก้ว ปลัดเทศบาล วันที่ 23 มกราคม 2552 สถานที่ โรงเรียนเทศบาลเมืองบ้านฉาง

(5) นางกรรณิการ์ ใจเป็ง เจ้าหน้าที่สันตนาการ เทศบาลเมืองบ้านฉาง วันที่ 3 มกราคม 2552 สถานที่ สำนักงานเทศบาลเมืองบ้านฉาง

(6) นางประภัสสร โรตมนันท์ทฤต ผู้นำเดินชมรมรวมใจเป็นหนึ่งเทศบาลบ้านฉาง วันที่ 22 และ 23 มกราคม 2552 สถานที่ สนามกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง และที่ร้านกรอบรูปตลาดบ้านฉาง

(7) นายศิริชัย คงทน ที่ปรึกษาชมรมรวมใจเป็นหนึ่งเทศบาลบ้านฉาง วันที่ 22 และ 23 มกราคม 2552 สถานที่ สนามกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง และที่ร้านกรอบรูปบ้านฉาง

(8) นางนามโก้ อ้นมัน ผู้นำเดิน, ประธาน ชมรมแอโรบิคสาลหลวงเตี้ย วันที่ 30 มกราคม 2552 สถานที่ ลานแอโรบิค สาลหลวงเตี้ย

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทำการสนทนากลุ่มในกลุ่มสมาชิกผู้ได้รับผลประโยชน์ 2 กลุ่มคือ

(1) สมาชิกกลุ่ม ชมรมรวมใจเป็นหนึ่งเทศบาลบ้านฉาง จำนวน 9 คน วันที่ 22 มกราคม 2552สถานที่ สนามกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง ใช้เวลา 45 นาที หลังออกกำลังกาย

(2) สมาชิกกลุ่ม ชมรมแอโรบิคสาลหลวงเตี้ย 6 คน วันที่ 30 มกราคม 2552 สถานที่ ลานแอโรบิค สาลหลวงเตี้ย ใช้เวลา 30 นาที ก่อนออกกำลังกาย

3.3 ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำไปตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันทั้งในด้านบุคคล เวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน หรือตรวจสอบโดยใช้ผู้เก็บข้อมูลที่ต่างกัน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องความขัดแย้งกันของข้อมูลและเพิ่มส่วนที่ขาดหายไปจนกระทั่งข้อมูลที่ได้นั้นอึดตัว คือ ไม่มีข้อมูลใหม่

3.4 ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ดำเนินการระหว่างเดือน มกราคม 2552 ถึงเดือนมีนาคม 2552 รวมระยะเวลา 3 เดือน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการพรรณาเชิงวิเคราะห์ (Content Analysis) โดยเริ่มตั้งแต่การคิดกรอบประเด็นในการศึกษา การบันทึกข้อมูลในภาคสนาม (Field Note) และการถอดเทปการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล หลักการวิเคราะห์ข้อมูลใช้กระบวนการในการจำแนกและจัด ระบบข้อมูลด้วยการจำแนกประเภทของปรากฏการณ์ต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อทำความเข้าใจต่อความหลากหลายของปรากฏการณ์ที่อยู่ภายใต้บริบทของชุมชน การจัดระบบข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุและเป็นผลกัน มีความสัมพันธ์แบบขัดแย้งกัน นำมาเขียนเป็นข้อสรุปย่อยๆ และนำข้อสรุปย่อยๆ นั้นมาโยงหรือผูกกันให้เห็นเป็นแบบแผน ของข้อสรุปที่ได้จากการศึกษา ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละขั้นตอนได้มีการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อถือได้ของข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษา เรื่อง “ สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง” ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเป็นกรณีศึกษาเฉพาะโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ศึกษา ขอนำเสนอ ผลการศึกษา โดยแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเทศบาลเมืองบ้านฉางที่สนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย
2. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล
3. ข้อมูลเชิงคุณภาพแสดงสถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย

1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเทศบาลเมืองบ้านฉางที่สนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย

1.1 ประวัติความเป็นมา

เทศบาลเมืองบ้านฉาง เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล ได้รับการจัดตั้งเป็น สุขาภิบาลบ้านฉางเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2505 ตั้งอยู่บนที่ว่าการอำเภอบ้านฉาง โดยมี นายอำเภอเป็นประธานกรรมการ สุขาภิบาล บ้านฉาง และเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2535 กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศให้สุขาภิบาลบ้านฉาง มีฐานะการคลังเพียงพอ สามารถบริหารงานเองได้ จึงให้มีประธานกรรมการสุขาภิบาล มาจากการเลือกตั้ง ของประชาชน จนกระทั่ง เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2536 สุขาภิบาลบ้านฉาง ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น “เทศบาลตำบลบ้านฉาง” และได้ยกฐานะเป็น “เทศบาลเมืองบ้านฉาง” วันที่ 10 มิถุนายน 2548

เทศบาลเมืองบ้านฉาง มีพื้นที่ในการปกครอง 24 ตารางกิโลเมตร ห่างจากจังหวัดระยอง ประมาณ 27 กิโลเมตรประกอบด้วย 2 ตำบล คือ หมู่ที่ 1,2,3,4 ตำบลพลา และหมู่ที่ 1,2,3,5,6 ตำบลบ้านฉาง รวม 9 หมู่บ้าน โดยมีอาณาเขต ติดต่อดังนี้

ตารางที่ 4.1 อาณาเขตติดต่อเทศบาลเมืองบ้านฉาง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ เทศบาลตำบลบ้านฉาง และ อบต.สำนักท้อน
ทิศใต้	ติดต่อกับ เทศบาลตำบลบ้านฉาง และอบต.พลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เทศบาลตำบลบ้านฉาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เทศบาลตำบลสำนักท้อน และอบต.พลา

ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบ้านฉาง มีจำนวน ทั้งหมด 19 ชุมชน ประชาชนในชุมชน ที่ศึกษาคือชุมชนย่อยบ้านฉาง-เนินกระปรोक ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นที่ มีความผูกพันและรู้จักกัน ให้ ความเคารพนับถือผู้สูงอายุในชุมชน และครอบครัวสืบทอดกันมา ซึ่งอาศัยอยู่ก่อนการจัดตั้งเป็น เทศบาล แต่ละชุมชนมีคณะกรรมการชุมชน ทำหน้าที่ในการบริหารการพัฒนาชุมชนร่วมกับ เทศบาลให้มีความเข้มแข็งมีเศรษฐกิจพอเพียง และมีสุขภาพดีถ้วนหน้า ดังนี้

- 1) ชุมชนย่อยบ้านเนินกระปรอก
- 2) ชุมชนย่อยบ้านฉาง - พลา
- 3) ชุมชนย่อยวัดคีรีถาวนาราม
- 4) ชุมชนย่อยบ้านเนินกระปรอกตะวันออกประทุมมิตร
- 5) ชุมชนย่อยวัดบ้านฉาง
- 6) ชุมชนย่อยอีสเทอร์น-หนองม่วง
- 7) ชุมชนย่อยมิ่งมงคล
- 8) ชุมชนย่อย จ.คู่
- 9) ชุมชนย่อยศูนย์การค้าวิรัตน์พัฒนา
- 10) ชุมชนย่อยเทพจินดา
- 11) ชุมชนย่อยโค้งดั่ง
- 12) ชุมชนย่อยรวมมิตร
- 13) ชุมชนย่อยสวนสุขภาพ
- 14) ชุมชนย่อยบ้านฉาง – เนินกระปรอก
- 15) ชุมชนย่อยหนองใหญ่
- 16) ชุมชนย่อยตลาดไต้รุ่ง
- 17) ชุมชนย่อยไทวา
- 18) ชุมชนย่อยรวมสมพงษ์
- 19) ชุมชนย่อยดาวพิทักษ์

เทศบาลเมืองบ้านฉางมีประชากร ทั้งหมดในเขตเทศบาล 23,206 คน เพศ ชาย 11,410 คน เพศหญิง 11,796 คน จำนวนบ้านเรือน 4,676 หลังคาเรือน ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551 (รายงานกิจการประจำปี 2551 เทศบาลเมืองบ้านฉาง)

1.2 วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบาย เทศบาลเมืองบ้านฉางเป็นเทศบาล ขนาดใหญ่ ที่มีประชากรมากกว่า 20,000 คน ทำให้มีรายได้ในการบริหารจัดการจำนวนมาก มีผู้นำ

ที่มีความสามารถ ในการบริหารจัดการทำให้เทศบาลเมืองบ้านฉางมีผลการดำเนินงานในระดับ ดีเด่น เป็นที่ยอมรับในหลาย ๆ ด้าน รวมถึงด้านการสนับสนุนการศึกษาและการออกกำลังกายด้วย

1.2.1 วิสัยทัศน์เทศบาลเมืองบ้านฉาง “ประชาชนเป็นใหญ่ ในถิ่นถือเลื่อง เมืองน่า อยู่ คู่การศึกษาที่ยั่งยืน”

สำหรับผู้บริหาร หรือนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉางคนปัจจุบันซึ่งอยู่ในวาระ ตั้งแต่ปี 2544 ได้แก่ ดร. อติเทพ จริยเวชวัฒนา ได้กำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และกลยุทธ์ที่ เกี่ยวข้องกับการกีฬาไว้ดังนี้

1.2.2 วิสัยทัศน์ผู้บริหาร “ข้าพเจ้าขอเป็นใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท รับใช้บ้านเมือง ด้วยความสัตย์ซื่อ พัฒนาอำเภอบ้านฉางสู่ความเจริญ โดยยึดหลักของพระองค์เป็นแนวทาง ตลอดไป”

1.2.3 นโยบายผู้นำ “ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเป็นอันดับแรก และส่งเสริมการศึกษา และอื่น ๆ ควบคู่กันไป”

1.2.4 กลยุทธ์ด้านการกีฬา

- 1) สร้างความรู้ โดยจัดอบรมกีฬาภาคฤดูร้อนให้กับเยาวชน
- 2) สนับสนุนให้เกิดการออกกำลังกาย โดยการจัดสถานที่ สนับสนุนอุปกรณ์การ กีฬาตามความต้องการแต่ละชมรม
- 3) จัดเวทีให้มีการแข่งขัน เพื่อพัฒนา ต่อเนื่อง โดยจัดมหกรรมกีฬา มีการแข่งขัน กีฬา 13 ประเภท ตลอดปี และประกาศผล มอบรางวัลในงานประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่ง - บ้านฉาง ทุกปี

4) จัดตั้งธนาคารสุขภาพเพื่อดูแลประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่มีการออกกำลังกาย โดยการตรวจคัดกรองสุขภาพด้วยทีมสุขภาพของศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาลร่วมกับ โรงพยาบาลกรุงเทพระยอง ทั้งในเรื่องสายตา ทันตกรรม และการคัดกรองโรคมะเร็งต่าง ๆ

1.3 สภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองบ้านฉาง

สภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองบ้านฉางประกอบด้วย สภาพทั่วไปด้านโครงสร้าง พื้นฐาน (ระบบบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง- การบริหาร ดังนี้

1.3.1 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม การจราจรของเทศบาลเมืองบ้านฉาง แบ่งเป็นถนน และแม่น้ำลำคลอง โดยมีถนนในการสัญจรไปมา 118 สาย มีคลองธรรมชาติในการระบายน้ำ 3 สาย

การปะปา อยู่ในความรับผิดชอบของการปะปาส่วนภูมิภาคอำเภอบ้านฉาง โดยใช้แหล่งน้ำดิบจากอ่างเก็บน้ำคลองบางไผ่ และซื้อมาจากบริษัท East Water จำนวนผู้ใช้น้ำทั้งหมด 14,783 ราย 2,200 ครัวเรือน มีปริมาณการใช้น้ำปะปา 9,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน

ด้านไฟฟ้า ปัจจุบันเขตพื้นที่บ้านฉางมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน จำนวน 4,676 ครัวเรือน มีไฟสาธารณะ 1,600 ดวง ครอบคลุมถนน 118 สาย

1.3.2 ด้านเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ มีอาชีพค้าขาย เกษตรกรรมและรับจ้างตามลำดับ เกษตรกรรม ประมาณ 30 % ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่ปลูกมันสำปะหลัง เป็นอาชีพหลัก มีครัวเรือนประกอบการปศุสัตว์ 325 ครัวเรือน

การพาณิชย์กรรมและการบริการ แบ่งเป็นสถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม ได้แก่ สถานีบริการน้ำมัน 4 แห่ง ตลาดสด 1 แห่ง ร้านค้าทั่วไป 445 แห่ง

สถานประกอบการเทศพาณิชย์ ได้แก่ โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง สถานขนานูบาล 1 แห่ง

สถานประกอบการด้านบริการ ได้แก่ โรงแรม 3 แห่ง ธนาคาร 8 แห่ง

ภาคอุตสาหกรรม มีโรงงานขนาดใหญ่ 3 แห่ง ขนาดกลาง 1 แห่งและขนาดเล็ก 1 แห่ง

1.3.3 ด้านสังคม

ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบ้านฉาง มีจำนวน ทั้งหมด 19 ชุมชน เทศบาลเมืองบ้านฉางมีประชากร ทั้งหมดในเขตเทศบาล 23,206 คน เป็นชาย 11,410 คน หญิง 11,796 คน ชาวบ้านฉางมีความหลากหลายทางศาสนา เป็นผลให้มีวัด 4 แห่ง โบสถ์คริสต์ 4 แห่ง รวมถึงศาลเจ้า อีก 4 แห่ง

การศึกษา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง โรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา 6 โรงเรียน และโรงเรียนระดับประถมศึกษา 6 โรงเรียน ไม่มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่ ทำให้กองการศึกษา มีภารกิจในการส่งเสริมการศึกษา และกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายประเภท ด้วยการสร้างสถานที่ออกกำลังกายให้เหมาะสมกับลักษณะชนิดกีฬา และให้การสนับสนุนในวาระจัดการแข่งขันในพื้นที่เทศบาล และสนับสนุนการส่งทีมนักกีฬาไปแข่งขันนอกพื้นที่

ด้านสุขภาพ มีโรงพยาบาล 1 แห่ง คลินิกเอกชน 6 แห่ง มีศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาล 1 แห่งซึ่งประสานงานกับโรงพยาบาลกรุงเทพ – ระยอง เพื่อให้บริการส่งเสริมสุขภาพ และการตรวจรักษาประชาชนในพื้นที่ การเจ็บป่วยของผู้มารับการรักษา 5 อันดับแรกคือ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ระบบทางเดินหายใจ คออักเสบ ทอนซิลอักเสบ

การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลมีการเตรียมพร้อมในด้านเครื่องมือ ได้แก่ รถยนต์ดับเพลิง 1 คัน รถบรรทุกน้ำ 2 คัน รถกระเช้า 1 คัน รถปัดกวาดทำความสะอาด 1 คัน รถพยาบาล 1 คัน เครื่องดับเพลิงชนิดหาม 2 เครื่อง เครื่องช่วยหายใจชนิดอ็อกซิเจน 1 เครื่อง

1.3.4 ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ร้อยละ 0.5 ของพื้นที่ เป็นพื้นที่น้ำท่วมถึง จะท่วมขังเฉลี่ย 2 – 3 ชั่วโมง ประมาณ ช่วงเดือน กรกฎาคม ถึง กันยายน การกำจัดขยะสามารถกำจัดได้ เฉลี่ย 25 ตัน/วัน

1.3.5 ด้านการเมือง-การบริหาร

มีการจัดสรรอัตรากำลังเป็นสัดส่วนตามโครงสร้างการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการมีบทบาทและมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกลุ่มชมชนย่อยทั้ง 19 ชุมชน

1.4 โครงสร้าง และหน้าที่องค์กร

เทศบาลเมืองบ้านฉางเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างตามพระราชบัญญัติเทศบาล ปี 2496 โดยมีหน่วยงานย่อย 4 หน่วยงานคือ

1.4.1 คณะผู้บริหาร มี นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉางเป็นประธาน มีสมาชิก 15 คน ดังนี้

ดร.อติเทพ	จริยเวชวัฒนา	นายกเทศมนตรี
นายนเรศ	พรหมเวช	รองนายกเทศมนตรี
อาจารย์จรูญ	แววศักดิ์	รองนายกเทศมนตรี
นายอนุสรณ์	กุลปรีดา	รองนายกเทศมนตรี
นายสุพจน์	ทรัพย์ผดุงชนม์	เลขานุการนายกเทศมนตรี
นางสาวเฉลียง	กลางบุรี	ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี
นายศุภชัย	วรารุฒิ	ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี
นายปรีชา	ทรัพย์ผดุงชนม์	คณะผู้บริหาร
นายกฤศ	กรสวัสดิ์	คณะผู้บริหาร
นายจำลอง	อุ้นสิวิสัย	คณะผู้บริหาร
นายสาโรจน์	จุกระจ่าง	คณะผู้บริหาร
นายสุพรรณ	ชัยตระกูลทอง	คณะผู้บริหาร
นายวิรัช	สิริประเสริฐ	คณะผู้บริหาร
นายมานะ	บรูพา	คณะผู้บริหาร

นายภัทรชัย จริยเวชช์วัฒนา	คณะผู้บริหาร
นายพิชญ์ หมาข่ม	คณะผู้บริหาร

1.4.2 สถานเทศบาล มีสมาชิกสภาเทศบาล 3 เขต 18 คน โดยมีประธานสภาเทศบาล และรองประธานสภาเทศบาลคือ

นายสมชาย วสุอนันต์กุล	ประธานสภาเทศบาล
นายเดชา ลิ้มถาวรวงศ์	รองประธานสภาเทศบาล

1.4.3 ส่วนราชการของสำนักเทศบาลเมืองบ้านฉาง ประกอบด้วยหน่วยงานย่อยดังนี้

- สำนักปลัดเทศบาล โดยมีหัวหน้าส่วนคือ

นางนงพรรณ	สังข์แก้ว	ปลัดเทศบาล
นางสาวเกศินี	ทวีปัญญาภรณ์	รองปลัดเทศบาล

ว่าที่ร้อยโทชัยวัฒน์ เพ็ชรไผ่ รักษาการแทนหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล

- กองคลัง มี นางศิริพันธุ์ จันทนวรานนท์ เป็น ผู้อำนวยการกองคลัง

- กองวิชาการและแผนงาน มี นางสุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา เป็น ผู้อำนวยการกอง

- กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มี นางพัชรินทร์ ไชยสุทธิ เป็น ผู้อำนวยการกอง

- กองช่าง มี นายอำนาจ ยอดพรหม เป็นผู้อำนวยการกอง ประกอบด้วย งานไฟฟ้า

งานโยธา งานสวน และ งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

- กองสวัสดิการสังคม มี จ.อ. เอื้อน ชมแผน เป็นผู้อำนวยการกอง

- กองการศึกษา มี นางรุ่งรชต์ ธิติวรดา เป็นผู้อำนวยการกอง โดยมีหน้าที่หลักใน

ด้านการสนับสนุนการศึกษา และสนับสนุนการกีฬา และการออกกำลังกายในพื้นที่

1.4.4 สถานอนุบาล เป็นหน่วยงานที่อยู่ในความดูแลของปลัดเทศบาลเมืองบ้านฉาง

ทุกหน่วยงานของเทศบาลเมืองบ้านฉาง มีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไปตามภารกิจที่กฎหมายกำหนด โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในด้านการกีฬา และการออกกำลังกายคือกองการศึกษา หน้าที่ต่าง ๆ คณะกรรมการบริหารและสภาเทศบาลมีการกำหนดอำนาจหน้าที่เป็นเทศบัญญัติดังนี้

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- 1) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบกทางน้ำ ทางระบายน้ำ และ สุ้วมสาธารณะ
- 2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่าง โดยวิธีอื่น ๆ
- 3) ให้มีการสาธารณสุขการ
- 4) การควบคุมอาคาร

- 5) การสาธารณสุขปโภค
- 6) ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
- 7) ให้มีตลาดท่าเทียบเรือหรือท่าข้าม

ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต

- 1) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้
- 2) ให้มีโรงพยาบาลสัตว์
- 3) ให้มีและบำรุงสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- 4) ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
- 5) จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
- 6) ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการศึกษาและพลศึกษา
- 7) ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 8) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- 9) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- 10) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร

ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย

- 1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- 2) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง

ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว

- 1) ให้จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และประสานการจัดทำแผนพัฒนาสังคม

ตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

- 2) ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น
- 3) ให้มีการบำรุงรักษาสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 4) เทศพาณิชย์

ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1) ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
- 2) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 3) รักษาความสะอาดของถนน ทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและ

สิ่งปฏิกูล

ด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1) บำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

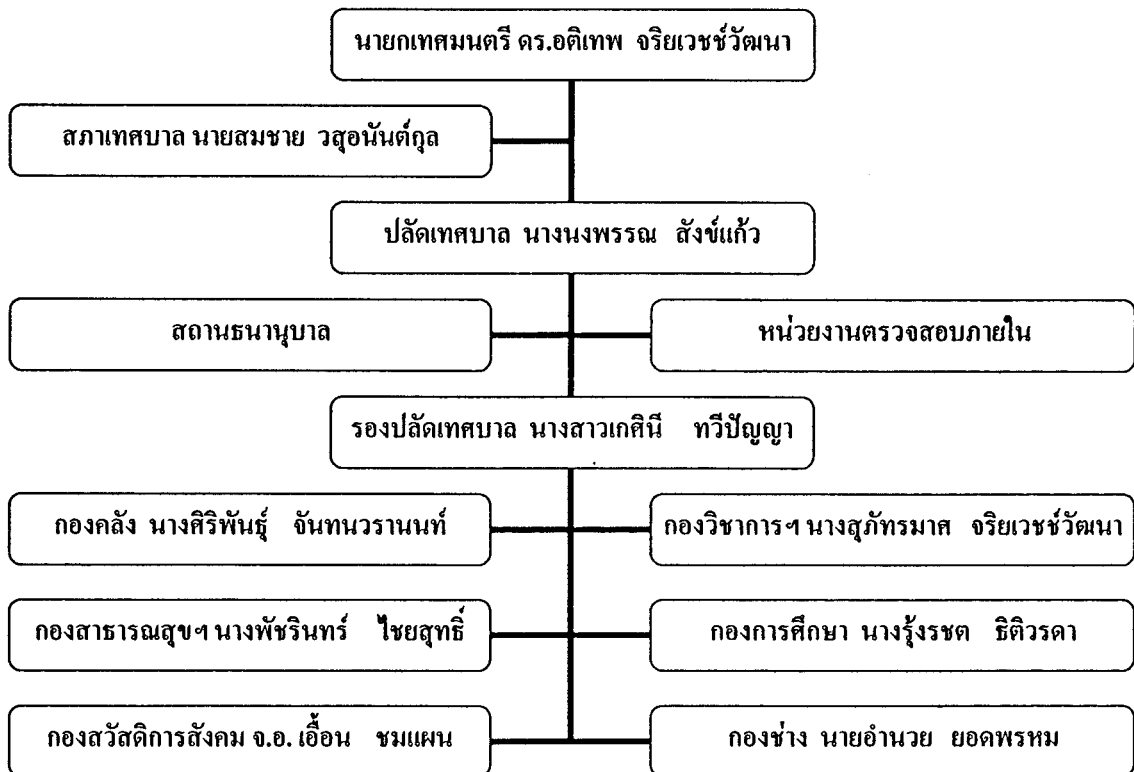
2) การศึกษา การทำนุบำรุง ศาสนา และการส่งเสริมวัฒนธรรม

ด้านการบริหารจัดการ และการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจ ของส่วนราชการ

1) การจัดทำเคเบิลทีวีเพื่อการศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

2) การจ่ายเงินอุดหนุน ตามโครงการ ของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โครงการสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดระยอง อุดหนุนให้กับหน่วยกาชาดจังหวัดระยอง เป็นต้น

แผนผังแสดงโครงสร้างองค์กรเทศบาลเมืองบ้านฉาง

ภาพที่ 4.1 แผนผังโครงสร้างองค์กรเทศบาลเมืองบ้านฉาง

1.5 การดำเนินงานของเทศบาลเมืองบ้านฉางที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการออกกำลังกาย การดำเนินงานที่ผ่านมาของเทศบาลเมืองบ้านฉางที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา เป็นของกองการศึกษาโดยมีสถานที่สำหรับการกีฬาที่รับผิดชอบคือ สนามกีฬาเอนกประสงค์ จำนวน 1 แห่ง จัดตั้งขึ้นในพื้นที่ของเทศบาล ภายในสนามประกอบไปด้วย สนามกีฬาต่าง ๆ ดังนี้

- สนามฟุตบอล จำนวน 1 แห่ง
- สนามบาสเกตบอล จำนวน 1 แห่ง
- สนามตระกร้อ จำนวน 1 แห่ง
- สนามเทนนิส จำนวน 1 แห่ง
- สนามเปตอง จำนวน 1 แห่ง
- สนามฟุตซอล จำนวน 1 แห่ง
- สระว่ายน้ำ จำนวน 1 แห่ง
- ห้องสมุดประชาชน จำนวน 1 แห่ง
- สวนสาธารณะ จำนวน 1 แห่ง
- สนามเด็กเล่น จำนวน 1 แห่ง

และยังมีสนามอื่นๆ นอกสนามกีฬาเอนกประสงค์ ดังนี้

- สนามบาสเกตบอล จำนวน 2 แห่ง
- สนามเทนนิส จำนวน 1 แห่ง
- สนามเด็กเล่น จำนวน 23 แห่ง

การสนับสนุนการออกกำลังกายและกีฬา ของกองการศึกษา จะเน้นในด้านการอำนวยความสะดวกเรื่องของสถานที่ออกกำลังกาย, การประชาสัมพันธ์ การประสานงาน การจัดทำทะเบียนกลุ่มการออกกำลังกายต่าง ๆ และการจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการกีฬาต่าง ๆ ตามนโยบายของเทศบาล เช่น การจัดมหกรรมกีฬาในประเพณีกีฬา กินปลาทะเลหนึ่ง บ้านฉาง การจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลบ้านฉางคัพ การจัดการแข่งขันกีฬาเอโรบิค เป็นต้น กลุ่มการกีฬาที่ทางเทศบาลมีการจัดการแข่งขันคือ ฟุตบอล บาสเกตบอล เซปักตระกร้อ ตะกร้อลอดห่วง เปตอง ปิงปอง ฟุตซอล แบดมินตัน ลีลาศและเอโรบิค โดยกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีการดำเนินงานต่อเนื่อง มีคณะกรรมการชัดเจนคือ กลุ่มกีฬาฟุตบอล และเอโรบิค ซึ่งกลุ่มเอโรบิคที่ทางเทศบาลให้การสนับสนุนอยู่มี 2 ชมรมคือ

- 1) ชมรมเอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งเทศบาลบ้านฉาง
- 2) ชมรมเอโรบิคศาลหลวงเตี้ย

2 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล สามารถสรุปคุณลักษณะส่วนบุคคลได้ดังนี้
 ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	3	13.04
หญิง	20	86.96
อายุ		
21-30 ปี	1	4.34
31-40 ปี	6	26.03
41-50 ปี	6	26.08
51-60 ปี	7	30.43
มากกว่า 60 ปี	3	13.04
Min 23 Max 65		
การศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	3	13.04
มัธยมศึกษา /ปวช.	8	34.78
อนุปริญญา /ปวส.	2	8.69
ปริญญาตรี	6	26.08
สูงกว่าปริญญาตรี	4	17.39
อาชีพ		
นักเรียน-นักศึกษา	1	4.34
แม่บ้าน	7	30.43
เกษียณอายุราชการ/รัฐวิสาหกิจ	1	4.34
รับจ้าง/ลูกจ้างทั่วไป	0	0.0
เกษตรกร (เลี้ยงสัตว์ ประมง ทำไร่ ทำนา ทำสวน)	0	0.0
พนักงานบริษัท/โรงงาน	3	13.04
ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	6	26.08
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	5	21.73

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล (ต่อ)

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย		
ในเขตเทศบาล	22	95.65
นอกเขตเทศบาล	1	4.34
ความเกี่ยวข้องกับกลุ่มออกกำลังกาย		
เป็นผู้บริหารองค์กร	3	13.04
เป็นหัวหน้า/ประธานกลุ่มออกกำลังกาย	1	4.34
เป็นกรรมการ หรือสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร/ดำเนินงาน กลุ่มออกกำลังกาย	5	21.73
เป็นผู้ได้รับประโยชน์ในกิจกรรมของกลุ่มออกกำลังกาย	10	43.47
อื่นๆ	4	17.39
ประสบการณ์ที่ท่านเกี่ยวข้องในการบริหาร/สนับสนุน/ได้รับ ประโยชน์จากกลุ่มออกกำลังกาย		
1-2 ปี	5	21.73
3-5 ปี	6	26.08
6-10 ปี	7	30.43
มากกว่า 10 ปี	5	21.73
Min 1 Max 17		

จากตารางที่ 4.2 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ร้อยละ 86.96 อายุอยู่ในช่วง 51 – 60 ปีมากที่สุด 30.43 รองลงมาคือ อายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี จำนวนเท่ากัน คือร้อยละ 26.08 ไม่พบผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ส่วนมากประกอบอาชีพ แม่บ้าน ร้อยละ 30.43 รองลงมา คืออาชีพ ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 26.08 และ อาชีพ รับราชการ ร้อยละ 21.73 ตามลำดับ ส่วนมาก อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ร้อยละ 95.65 เป็นผู้ได้รับประโยชน์ในกิจกรรมของกลุ่มออกกำลังกาย ร้อยละ 43.47 รองลงมาเป็นกรรมการ หรือสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร หรือดำเนินงานกลุ่มออกกำลังกายร้อยละ 21.73 โดยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มออกกำลังกายที่หลากหลาย ประสบการณ์น้อยที่สุด 1-2 ปี และมากกว่า 10 ปี เท่ากันร้อยละ 21.73 และมี ประสบการณ์นาน 6-10 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 30.73

3 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เทศบาลเมืองบ้านฉาง เป็นพื้นที่ ที่มีกิจกรรมด้านการศึกษา การออกกำลังกายที่ เข้มแข็งและหลากหลาย ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในพื้นที่ สามารถแยกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มชมรมกีฬาบ้านฉาง
 2. กลุ่มชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉาง
 3. ชมรมแอโรบิคศาลหลวงเตี้ย
- และนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพของแต่ละกลุ่มดังนี้

3.1 ชมรมกีฬาบ้านฉาง

3.1.1. สถานการณ์ของกลุ่มออกกำลังกาย ชมรมกีฬาบ้านฉาง

1) ความเป็นมาของกลุ่มออกกำลังกาย

ดร.อดิเทพ จริยเวชช์วัฒนา นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง กล่าวว่า ประชาชนชาวบ้านฉางเองมีการออกกำลังกาย เล่นกีฬา เป็นกลุ่มอยู่แล้ว ก่อนข้างการจัดกระจาย จึงมีความคิดในการรวบรวมกลุ่มออกกำลังกายที่กระจาย ให้เป็นกลุ่มก้อน เกิดความ สามีคคี จึงจัดตั้งชมรมกีฬาบ้านฉางขึ้นให้สอดคล้องกับนโยบาย วัตถุประสงค์ ของแต่ละกลุ่ม โดย เทศบาลเป็นแกนนำ เป็นศูนย์รวม กิจกรรมกีฬาหลายประเภท ทั้ง ปิงปอง ตรีกรีฑา เปตอง เทนนิส แอโรบิค ซึ่งมีอยู่ 4-5 กลุ่ม ลีลาศ วายน้ำ ฟุตบอล ฟุตซอล หมากรุก แบดมินตัน บาสเก็ตบอล วอลเลย์บอล และกีฬาอื่น ๆ ที่ประชาชนให้ความสนใจ “เชิญประธานทุกกลุ่ม มานั่งคุย ให้แต่ละชมรมกำหนดวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกลุ่มตนเอง และแจ้ง ความต้องการของแต่ละชมรม” “ปรับให้สอดคล้องกับนโยบายชมรม นโยบายท้องถิ่น นโยบาย จังหวัด และนโยบายรัฐบาล โดย กำหนดตัวเราเป็นหลัก จากข้างล่างขึ้นบน ไม่ใช่บนลงล่าง ซึ่งไม่สอดคล้องกับพื้นที่ เราทำตาม ความต้องการของเรา ก่อน นโยบายรัฐบาล” และสรุปออกมาเป็นพันธกิจ แจกกรรมการชุมชน สภาชุมชน ประชาชน เพื่อประชาสัมพันธ์ และดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม นั้น ๆ ทาง เทศบาลจะลงช่วยเหลือในการจัดเวทีให้ ได้มีการแข่งขันเพื่อพัฒนา เช่น ประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเล นึ่ง ซึ่งเป็นประเพณีที่มีคู่กับบ้านฉางมานาน เนื่องจากบ้านฉางติดทะเล กลุ่มพ่อค้า ประชาชนมี การจัดงานเพื่อประชาสัมพันธ์อาหารทะเล และแหล่งท่องเที่ยวมาก่อน ทางเทศบาลเลยเพิ่มการจัด กิจกรรมแข่งขันกีฬาร่วมไปด้วย เพื่อสร้างความสนุกสนานสามัคคีเพิ่มขึ้น

(1) วัตถุประสงค์ครั้งแรก คุณลักษณะสมาชิก ทักษะของทางเทศบาล “ท่าน นายกเทศมนตรี อยากสร้างเสริมความสามัคคี โดยรวบรวมกลุ่มประชาชนที่มีการออกกำลังกาย

ประเภทต่างๆ ให้เป็นชมรมที่เข้มแข็ง เพื่อให้การสนับสนุนที่เหมาะสม” ซึ่งประชาชนเขตเทศบาลเมืองบ้านฉางทุกกลุ่มอายุที่มีกิจกรรมออกกำลังกายทุกประเภทเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์

(2) รูปแบบกิจกรรมช่วงแรก กลุ่มออกกำลังกายต่างๆ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมตามความเหมาะสมคือ กลุ่มฟุตบอล บาสเก็ตบอล แบดมินตัน ละครรื้อ ออกกำลังกายทุกวัน ที่สนามกีฬาบ้านฉาง ในช่วงเย็น มีการเก็บเงินบำรุงสนามและอุปกรณ์ ตามกำลังศรัทธา โดยแต่ละกลุ่มบริหารจัดการกันเอง

(3) รูปแบบกิจกรรมและการพัฒนาการของสมาชิกในปัจจุบัน กลุ่มออกกำลังกายมีการรวมกลุ่มเป็นชมรม มีกิจกรรมเป็นประจำ ฝึกฝน ชักซ้อมจนเกิดความชำนาญ และมีการจัดการแข่งขันกีฬาเป็นประจำคือ ชมรมฟุตบอลบ้านฉางคัพ ชมรมเซปักตระกร้อ ชมรมเปตอง ชมรมลีลาศ ชมรมแอโรบิกในประเพณีกีฬา – ชิมปลาทะเลหนึ่งบ้านฉาง ทุกปี สมาชิกในกลุ่มมีการขยายเครือข่าย พัฒนาสร้างนักกีฬาเยาวชนเพิ่มขึ้นเพื่อเข้าแข่งขันในระดับต่าง ๆ

2) สถานการณ์ปัจจุบัน

(1) วัตถุประสงค์ของกลุ่มในปัจจุบัน ดร.อติเทพ นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง กล่าวว่า วัตถุประสงค์ในปัจจุบันคือ การให้บริการแก่พี่น้องประชาชน ในด้านสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี “พ่อผมเป็นนายแพทย์ แม่เป็นพยาบาลที่ รพ. จุฬาลงกรณ์ ผมเห็นผู้ป่วยมาตั้งแต่ เด็ก จึงไม่อยากให้คนบ้านฉางเจ็บป่วย เพราะจะสูญเสียมากทั้งค่าใช้จ่ายและหน้าที่การงาน ผมลงทุนด้านสุขภาพค่อนข้างมาก แต่อย่าเปรียบเทียบกับจำนวนเงิน เพราะการก่อสร้างค่าวัสดุ มันแพง มันต้องมากกว่าอยู่แล้ว ซึ่งคิดว่า ในช่วงต่อไปในอนาคตจะขยายลานกีฬาให้ใหญ่ขึ้น และสามารถให้บริการได้ทุกกลุ่มอายุ ตอนนี้กำลังทำแผนจัดซื้อเรือพารา มาเพื่อให้กลุ่มเด็ก ๆ ได้เล่น และออกกำลังกาย”

(2) รูปแบบกิจกรรมปัจจุบัน จำนวนสมาชิก และวิธีการหาสมาชิกเพิ่ม

นายกเทศมนตรีเทศบาลบ้านฉาง กล่าวว่า กลุ่มการออกกำลังกายโดยทั่วไปจะมีกิจกรรมทุกวัน ซึ่งจะมีแต่ละพื้นที่ที่ทางเทศบาลได้อำนวยความสะดวกให้กับผู้ออกกำลังกาย โดยจะเริ่มตั้งแต่ตี 5 ทางเจ้าหน้าที่ก็จะเปิดสนามกีฬาเอนกประสงค์ของทางเทศบาล ซึ่งประกอบไปด้วยสนามกีฬาต่าง ๆ เช่น ฟุตบอล บาสเก็ตบอล ละครรื้อ สระว่ายน้ำ เทนนิส ฟุตซอล แบดมินตัน สนามเด็กเล่น ลานแอโรบิก เปิดไฟส่องสว่าง จะมีกลุ่มร่วมวิ่งของผู้สูงอายุ กับกลุ่มเดินเร็ว มาใช้ในช่วงเช้า ช่วงกลางวันก็พอมีย่างคนมาใช้สถานีย่อยออกกำลังกายพักผ่อน เป็นสวนสาธารณะไปในตัว ถ้าวันหยุดคนจะมาใช้บริการสระว่ายน้ำกันเยอะ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ช่วงบ่าย ๆ เย็นๆ ลุ่มใหญ่ ก็จะเริ่มมาใช้สถานที่ เช่น แอโรบิก จะมาเวลา 17.30 น. ฟุตบอล บาสเก็ตบอล ละครรื้อ แบดมินตัน เรามีสนามรองรับ มีไฟฟ้าส่องสว่างอำนวยความสะดวกให้ ถึงกลางคืน 22.00 น.ซึ่งช่วงเวลาก็จะแตกต่างกันไป

สมาชิกหรือผู้มาร่วมกิจกรรมหรือใช้ประโยชน์ ก็คือประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายที่มาร่วมกิจกรรม ออกกำลังกายประเภทต่าง ๆ

สำหรับวิธีการหาสมาชิกเพิ่ม ในส่วนนี้ทาง กลุ่มต่าง ๆ จะประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการของแต่ละกลุ่มเอง ทางเทศบาลช่วยจัดงานมหกรรมกีฬา เช่น มหกรรมแข่งขันฟุตบอลบ้านฉางคัพ ,ประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่งบ้านฉาง ก็จะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง ให้ประชาชนได้รับทราบ เพื่อมาขอใช้บริการต่อไป ซึ่งปัจจุบันประชาชนที่มาออกกำลังกาย ทุก ๆ วัน กว่า 500 คน อย่างแอโรบิกก็ร่วม 200 คนแล้ว จนสนามเริ่มคับแคบ

(3)การประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือทำให้กิจกรรมของกลุ่มเป็นที่รู้จัก ผู้บริหารของเทศบาล. กล่าวว่า กิจกรรมของกลุ่มออกกำลังกายบ้านฉาง ในภาพรวมจะเป็นที่รู้จักของผู้ออกกำลังกายแต่ละชนิดที่เป็นสมาชิก และยังเป็นี่รู้จักของประชาชน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในหลายจังหวัด จากการจัดงานประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่งบ้านฉาง และมหกรรมกีฬاب้านฉางคัพ

3.1.2 กระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มออกกำลังกาย

1) การบริหารกลุ่ม นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง กล่าวว่า การบริหารกลุ่ม ใช้วิธีการทำงานของทางเทศบาล แบ่งงานตามสายการบังคับบัญชา ผู้ที่ดูแลกิจกรรมออกกำลังกาย คือ เจ้าหน้าที่สนับสนุนการของกองการศึกษา มีหน้าที่ประสานงานสนับสนุนชมรมต่างๆ ทำในลักษณะบูรณาการเป็นงานปกติโดยจัดประชุมทุก 1 เดือน มีการมอบหมายงานให้กับบุคลากรเป็นงาน ๆ ไป มีการประชุมหารือเสนอข้อคิดเห็น ความต้องการของแต่ละกลุ่มทุก 3 เดือน

2) กระบวนการวางแผนของกลุ่ม ท่านนายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองบ้านฉางกล่าวว่า มีนโยบายส่งเสริม 2 เรื่อง คือสุขภาพ และการศึกษา ในด้านการออกกำลังกาย มีการประชุมระดมความคิดเห็น ตามความต้องการ เรื่อง อุปกรณ์ สถานที่ เช่น ลีลาศต้องการแข่งขัน ไม่ต้องการอุปกรณ์ แอโรบิกต้องการสนาม ค่าครุภัณฑ์ แล้ว นายฯ มาจัดทำแผน ตั้งงบประมาณ ดังนี้

- (1) เตรียมอุปกรณ์ สถานที่ เพื่อสนับสนุนให้ตรงกับความต้องการของแต่ละกลุ่ม
- (2) จัดอบรมกีฬาภาคฤดูร้อนให้กับเยาวชนเพื่อสร้างนักกีฬา ให้มีความรู้
- (3) จัดมหกรรมกีฬاب้านฉาง มีการแข่งขันกีฬา 13 ประเภทเพื่อกระตุ้นให้มีการออกกำลังกาย จัดสนามให้มีการแข่งขัน ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ ซึ่งด้วยบ้านฉางคัพ

(4) ตั้งธนาคารสุขภาพ เพื่อส่งเสริมสุขภาพประชาชนทั่วไป โดยมีกิจกรรมดังนี้

- (5) จัดทีมสุขภาพ ที่มีทั้ง อ.ส.ม. แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ประธาน

ชุมชน ตั้งจุดคัดกรองที่สนามกีฬา ตรวจสอบร่างกายหลังออกกำลังกายและจัดโปรแกรมการดูแลสุขภาพของประชาชน หากพบผู้ป่วย หลังการออกกำลังกาย หรือเจ็บป่วยในชุมชน ส่งตรวจรักษากับโรงพยาบาลกรุงเทพ-ระยอง

(6) กลุ่มเป้าหมายในชุมชนที่ไม่มีการออกกำลังกาย มีการจัดทำข้อตกลงกับโรงพยาบาลกรุงเทพ-ระยอง ในการออกตรวจหามะเร็งเต้านม มะเร็งปากมดลูก ถ้าพบผู้ป่วยก็ดูแล รักษาจนครบทุกขั้นตอน

(7) จัดให้มีรถตรวจสุขภาพเคลื่อนที่ที่คัดแปลงจากรถตู้เทศบาลเพื่อออกให้บริการในวันเทศบาลเคลื่อนที่ บริการฟรี ใน 19 ชุมชน

(8) จัดตั้งสถานบริการสาธารณสุข (ศูนย์อนามัย) 1 ศูนย์ ให้บริการกลุ่มผู้ป่วยในเขตก่อน และสามารถให้บริการได้ในประชาชนทุกคน เน้นจัดโปรแกรมสุขภาพเพื่อให้บริการเชิงรุกในการควบคุมป้องกันโรค

เจ้าหน้าที่สันทนากการกล่าวว่า กลุ่มออกกำลังกายจะบริหารจัดการกันเอง เรามีหน้าที่ประสานงาน และสนับสนุน อำนาจความสะดวกตามบทบาท จะมีทะเบียนรายชื่อประธานหรือผู้ประสานกลุ่มที่เราพร้อมเบอร์โทรศัพท์ เพื่อติดตาม นัดหมายประชุมทำแผน หรือประสานมาร่วมกิจกรรมกีฬา จะมีแต่สะดวกน้ำที่เราบริหารเองเพราะมีค่าบำรุงรักษาสูง โดยเก็บค่าใช้จ่ายคนละ 10 บาทต่อครั้ง

สำหรับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ร่วมรับผิดชอบ ก็จะมีภาคเอกชน ห้างร้าน บริษัท เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ และช่วยสนับสนุนงบประมาณในการจัดประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่งบ้านฉางและมหกรรมกีฬาบ้านฉางคัพด้วย

3) การจัดการด้านบุคลากร ผู้อำนวยการกองการศึกษาของเทศบาล กล่าวว่า ตามสายงาน ตำแหน่งสันทนากการ ของกองการศึกษา จะมีหน้าที่ในการดูแล ประสานงาน และสนับสนุนในเรื่องของสถานที่ และการจัดงานมหกรรมกีฬาต่าง ๆ โดยมีคนงานในสังกัดช่วยเหลือเรื่องความสะดวก และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มออกกำลังกายต่าง ๆ จะบริหารจัดการกันเอง

4) การนำ การสั่งการ บังคับบัญชา ในส่วนของเทศบาลจะเป็นการสั่งการตามสายการบังคับบัญชา จากนายกเทศมนตรีเทศบาล ผ่านปลัดเทศบาล ถึงผู้อำนวยการกองการศึกษา และเจ้าหน้าที่สันทนากการตามลำดับ โดยทางเทศบาลจะขอความร่วมมือจากกลุ่มออกกำลังกายต่าง ๆ ทางตรงคือการประสานกับประธานกลุ่มเลย และทางอ้อมคือมอบหมายให้ประธานชุมชนต่าง ๆ ที่มีกลุ่มออกกำลังกายในรับผิดชอบ คอยดูแล ติดต่อประสานงาน เรื่องความต้องการต่าง ๆ ของชมรม ในส่วนของชมรมจะมีผู้นำกลุ่มของแต่ละกลุ่มเอง ส่วนมากจะเป็นประธานหรือครูนำเดิน ไม่มีรูปแบบอะไรมาก ทุกคนศรัทธาตัวครูก็พร้อมที่จะช่วยทุกอย่าง

ในส่วนของแรงจูงใจให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ผู้บริหารของทางเทศบาลจะจัดงานการประกวด มหกรรมกีฬา บ่อย ๆ เพื่อให้ชมรมได้รับรางวัลมากขึ้น และอำนวยความสะดวก

สะดวกเรื่องสถานที่ มีการจัดทีมสุขภาพมาดูแลสุขภาพผู้ที่ออกกำลังกายที่สนามทุกเดือน มีโปรแกรมการตรวจสุขภาพต่าง ๆ บริการฟรี ทำงานด้วยความจริงใจ ให้กำลังใจผู้ร่วมงาน

5) การจัดการงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ ผู้อำนวยการกองการศึกษาชี้แจงถึงแผนการจัดสรรงบประมาณปี 2552 ที่สนับสนุนกิจกรรมกีฬา ทั้งหมด 12 โครงการ เป็นเงิน 10,130,000 บาท กล่าวว่า “ท่านนายกฯ ชอบและสนับสนุนทางการกีฬา และสุขภาพมาก จากพื้นฐานของครอบครัวท่านที่เป็นแพทย์ พยาบาล จึงจัดสรรงบประมาณให้กองการศึกษา ดำเนินการด้านการกีฬาและการออกกำลังกายค่อนข้างมาก โดยปีหน้าจะมีการจัดสร้างสนามเด็กเล่นเพิ่ม ลงอุปกรณ์เรือหยรษาเพื่อให้เด็กออกกำลังกาย และจะขยายสนามกีฬาให้ใหญ่ขึ้นลงเครื่องออกกำลังกายกลางแจ้ง หลังจากสร้างสำนักงานเทศบาลใหม่แล้ว ในพื้นที่เดียวกัน ตอนนี้อยู่เช่าอาคารทำสำนักงานอยู่” งบประมาณมาจากเงินของเทศบาลที่ได้จากภาษี และจากการสนับสนุนขององค์กรเอกชนอีกเล็กน้อย

6) การควบคุมกำกับและประเมินผล เจ้าหน้าที่สันทนการ ของเทศบาล กล่าวว่า มีการติดตามจากการควบคุมงบประมาณตามระเบียบของทางราชการ ว่าใช้งบไปเท่าไร และเกิดกิจกรรม ต่าง ๆ ตามแผนหรือไม่

3.1.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ในความเห็นของท่านนายกฯ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ “ตัวผู้นำ” ทุกคนมีความศรัทธาทันนายกฯ เหมือนเรารักพ่อแม่ ก็จะทำทุกอย่าง ประชาชนรักเรา จากเดิมที่เป็น สจ.ธรรมดา 4-5 ปีแล้วไปเรียนต่อ โดยผมเริ่มเข้ามาเป็นนายกฯ ปีนี้เป็นปีที่ 8 เข้ามาได้ยกทีม ทำให้มีความมั่นคงทางการเมืองค่อนข้างมาก จึงมีเสียงค้ำน้อย มีเสียงค้ำบ้าง แต่ค้ำด้วยเหตุผล ไม่ใช่การชนะคะคานกัน ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกัน งานก็ไม่สำเร็จ ประเทศชาติ องค์กรแม้กระทั่งสามี ภรรยา จะรักกัน จะพัฒนาได้ต้องมีเหตุผล

ในส่วนปัจจัยความสำเร็จทาง ด้านการบริหารจัดการ ในส่วนนี้เราไม่ได้บริหารจัดการเอง ใช้วิธีการประสานงานเท่านั้น ในส่วนปัจจัยความสำเร็จทาง ด้านกลุ่มเป้าหมาย ก็ถือว่าสมาชิกยังคงมาเป็นประจำ

3.1.4 ปัญหาอุปสรรค

ในมุมมองของผู้บริหารองค์กร ปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ

1) ความไม่เข้าใจของประชาชนเรื่องระเบียบการเงิน การคลัง ทำให้คาดหวังสูง ในขณะที่ระเบียบกำหนดไว้ค่อนข้างต่ำ และไม่มีความคล่องตัวในการเบิกจ่าย

2) สถานที่คับแคบ เทศบาลเองยังไม่มีสำนักงาน ยังเช่าพื้นที่เป็นที่ทำการชั่วคราว และสนามกีฬาก็มีพื้นที่จำกัด ดิถถนนขยายไม่ได้ กำลังจัดทำแผนของงบประมาณมาแก้ไขอยู่

3.1.5 บทเรียนสำคัญ

นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง กล่าวว่าบทเรียนสำคัญที่ได้จากการทำโครงการนี้คือ “การออกกำลังกาย” ประชาชนชาวบ้านฉาง กว่า 50 % มีการออกกำลังกาย ในขณะที่ผมเองยังไม่ออก เริ่มมีความคิดที่จะออกบ้างแล้ว กีฬาที่ชอบคือ ยิงปืน ซึ่งไม่ช่วยลดเอวเท่าไรว่า จะเริ่มที่การเดินก่อน และพบว่าการทำงานด้วยความตั้งใจ รักในหน้าที่ ห่วงใยประชาชนตามรอยพระยุคลบาท ทำให้ได้รับรางวัลพระราชทานเทพทองสาขา ผู้นำองค์กรท้องถิ่นดีเด่น ที่ศาลาสหทัยสมาคม ในพระราชวัง ในเดือนมีนาคม ปี 2552 นี้ เป็นรางวัลโปรดเกล้าพระราชทาน ที่ได้มาอย่างงๆ เพราะไม่ได้ส่งอะไรเข้าประกวด ได้รับการคัดเลือกเลย เป็นรางวัลที่ผมภูมิใจมาก

3.1.6 สิ่งท้าทายที่อยากพัฒนาต่อไป

ท่านนายกฯ กล่าวว่า สิ่งที่ยอยากพัฒนางานต่อไป 1) การตรวจหลอดทางเดินอาหาร และกระเพาะอาหาร โดยการส่องกล้อง เพื่อหาโรคมะเร็ง โดยกำหนด เป้าหมายอนาคต “คนบ้านฉางปลอดมะเร็ง ปี พ.ศ.....” (ถ้าสมัยหน้ายังได้เป็นนายกอยู่) 2) การรับฟัง การได้ยิน โดยคัดกรองผู้ป่วยหูหนวกเพื่อสนับสนุนเครื่องช่วยฟัง ในกลุ่มคนจน คนแก่ นักเรียน ซึ่งได้ทำเรื่อง การตัดแว่น ผ่าตัดต้อ และทำฟันเทียมไปแล้ว

3.2 ชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉาง

3.2.1. สถานการณ์ของกลุ่มออกกำลังกาย ชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉาง

1) ความเป็นมาของกลุ่มออกกำลังกาย

ท่านสมชาย วสุอนันต์กุล ประธานสภาเทศบาลเมืองบ้านฉาง กล่าวว่า เริ่มต้นจัดตั้งกลุ่มมานานแล้ว ตั้งแต่ปี 2540 โดยมีกลุ่มเอกชนเริ่มดำเนินการในรูปแบบธุรกิจ จ้างครูจากกรุงเทพฯ มานำเต้นที่ โรงเรียนวัดบ้านฉาง และเก็บเงินสมาชิก คนละ 100 บาทต่อเดือน สมาชิกเริ่มต้นจาก 40-50 คน ก็เพิ่มขึ้นจนถึง 100-200 คน จนกระทั่ง มีการจ้างครูนำเต้นคนใหม่มา เพราะค่าจ้างถูกกว่า แต่เต้นได้ไม่เก่งเหมือนเดิม ครูนำเต้นคนเดิม (ครูประภัสสร) จึงย้ายมาเต้นเองที่สนามกีฬาของเทศบาล สมาชิกเก่าที่ชอบท่าเต้นของครูประภัสสรจึงย้ายตามมา เริ่มต้นกันแค่ 20 คน ชักชวนกัน ปากต่อปาก ทำให้มีสมาชิกเพิ่มจำนวนเยอะขึ้นเรื่อย ๆ หาเรื่องเสียงกันเอง เก็บเงินบริจาคคนละ 5 บาทต่อครั้ง จนมีสมาชิกร่วม 200 คน มีกรรมการของกลุ่มช่วยกันดำเนินงาน และจัดตั้งเป็นชมรมรวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉาง “ครูประภัสสร เป็นผู้นำเต้นที่เก่ง ชอบเต้นและมีทักษะในการสร้างความสนุกสนานให้สมาชิก มีใจรักการออกกำลังกายเป็น

ทุนเดิม” เทศบาลจึงเข้ามาดูแลเมื่อ 5-6 ปีที่ผ่านมา โดยช่วยเหลือเรื่องสถานที่ และค่าตอบแทนครู นำเต้น

อาจารย์วิไล น้อยสมมิตร ประธานชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉาง กล่าวว่า “จากการนำทีมของครูประภัสสร ทำให้มีการจัดตั้งชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉางขึ้นเมื่อ 12 ปีที่แล้ว ภายใต้การสนับสนุนของท่านปิยะ ปิตุเตชะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 3 จังหวัดระยอง” โดยใช้สถานที่ของ เทศบาลบ้านฉาง

2) วัตถุประสงค์ครั้งแรก คุณลักษณะสมาชิก/ผู้ได้รับประโยชน์ ประธานและสมาชิกชมรม แอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉาง มีความเห็นในเรื่องวัตถุประสงค์คือ “เพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรง และรักษาโรคของสมาชิกบางคน เช่น หอบหืด” ส่วนสมาชิก/ผู้ได้รับประโยชน์คือประชาชนชาวบ้านฉางที่สนใจกิจกรรมแอโรบิค

3) รูปแบบกิจกรรมช่วงแรก กลุ่มแอโรบิคมีการเต้น แอโรบิคมาตรฐาน ทุกวัน ในเวลา 17.30 – 18.30 น. เก็บเงินสมาชิกเพื่อจ่ายเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ เครื่องเสียง คนละ 5 บาทต่อครั้ง

4) รูปแบบกิจกรรมและการพัฒนาการของสมาชิกในปัจจุบัน กลุ่มแอโรบิค มีการปรับเวลาเต้นให้เหมาะสมกับเวลาว่างของสมาชิกเป็นเต้นทุกวัน เวลา 18.00-19.00 มีการเต้นแบบAdvance, New Style Aerobic, Body Combat, Kick-Box, Body Jam, Body attack ผสมกับโยคะ โดยมีการจัดทำเพลงเต้นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของครูและสนาม และขยายเครือข่ายโดยสนับสนุนเพลงเต้น และฝึกอบรมทำเต้น ให้เครือข่าย 42 จังหวัด มีการสนับสนุนให้สมาชิกได้เป็นผู้นำเต้น และร่วมแข่งขัน แอโรบิคในระดับต่าง ๆ จนได้รับรางวัลมากมาย โดยสมาชิกยินดีจ่ายค่าตอบแทนให้ครูคนละ 10 บาทต่อครั้ง และทางเทศบาลสนับสนุนค่าตอบแทน ครูนำเต้น เดือนละ 3,600 บาท

3.2.2 สถานการณ์ปัจจุบัน

1) วัตถุประสงค์ของกลุ่มในปัจจุบัน ครูประภัสสร โรตมนันทกฤต ครูผู้นำเต้นชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉาง กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของชมรม คือ “เพื่อให้สมาชิกมีสุขภาพแข็งแรง ได้พบปะและเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เกิดความสนุกสนานสามัคคีในกลุ่ม มีความสุข และเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนที่สนใจแอโรบิค ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มแอโรบิคเพิ่มขึ้น เข้มแข็ง และกว้างขวางขึ้น”

2) รูปแบบกิจกรรมปัจจุบัน จำนวนสมาชิก และวิธีการหาสมาชิกเพิ่ม ผู้บริหารชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งใน กล่าวไว้ว่า ในรูปแบบของชมรมในปัจจุบันชัดเจนขึ้น มีคณะกรรมการโดยครูวิไลเป็นประธาน มีท่านประธานสภาเทศบาลฯ และท่านนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉางเป็นที่ปรึกษา โดยมีท่านผู้อำนวยการกองการศึกษา กับคุณอ้อย (คุณ

กรรมการ เจ้าหน้าที่สำนักงาน เทศบาลบ้านฉาง) คอยดูแลอำนวยความสะดวกและสนับสนุน ค่าตอบแทนครุฑนำเดิน เดือนละ 3,600 บาท ปัจจุบันเรามีครุฑที่นำเดินได้ 5 คนส่วนใหญ่จะเป็นครุฑ (ประภัสสร) ถ้าครุฑไม่อยู่ก็ครุฑวิไล (ประธานชมรม ฯ) หรือไม่ก็คนอื่น ๆ ที่เหลือขึ้นแทน สมาชิก ก็จะเขอะทุกวัน วันฝนตก ยंत्रอกันจนฝนซา ก็เดินตากฝนกันเลย สมาชิกน่ารักมาก ทางชมรมจะมี คุณมด (ศิริชัย กรรมการที่ปรึกษา สามิครุฑประภัสสร) ช่วยดูแลเรื่องเครื่องเสียงโดยคุณมด(ศิริชัย) จะแต่งเครื่องเสียงใส่ท้ายรถเก๋ง เสียงดีมาก ถึงเวลาก็จะขับมาเตรียมสถานที่และเปิดเพลงรอสมาชิก ซึ่งตอนนี้มี 380 คนชาย 6 คนหญิง 374 คนจะแบ่งเดินเป็น 2 ที่ คือที่สนามกีฬาอนุเคราะห์ของ เทศบาลเมืองบ้านฉางและที่สนามกีฬาโรงเรียนเทศบาลสำนักท้อน อยู่ห่างจากที่นี่ประมาณ 6 กิโลเมตรเพราะสนามที่นี้ค่อนข้างเล็ก เดินได้เต็มที่ประมาณเกือบ 200คนก็แน่นแล้ว

ทางด้านของสมาชิกชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในให้ความเห็นว่า ส่วนใหญ่ กิจกรรมที่ใช้ในการออกกำลังกายก็จะเป็น แอโรบิคแนวใหม่ ซึ่งมีหลายรูปแบบที่ครุฑนำเดินจะ สอน และเปลี่ยนไปแทบทุกวัน เพลงก็สนุกไม่เคยซ้ำกันเลยแต่ละวัน ทำให้สนุก ไม่เบื่อ ได้มาเดิน ทุกวันแล้วมีความสุข ครุฑ(ประภัสสร)จะนำเดินที่นี้เสร็จแล้ว จะนำเดินต่อที่สนามกีฬาโรงเรียน เทศบาลสำนักท้อน ซึ่งเป็นลานแอโรบิคอีกแห่งหนึ่งของชมรมเรา ในเวลา 19.30 – 20.30 น. สมาชิกบางคนมาที่นี้ไม่ทันก็ตาม ไปเดินที่สนามกีฬาโรงเรียนเทศบาลสำนักท้อนได้ไม่ไกลกันมาก

3) การประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือทำให้กิจกรรมของกลุ่มเป็นที่รู้จัก ผู้บริหาร ชมรมแอโรบิค กล่าวว่า ชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในเป็นที่รู้จักของหลายจังหวัด จากการแข่งขัน ในระดับจังหวัด ระดับภาค และยังมีการประชาสัมพันธ์ทาง web site WWW.thaiaerobic.com อีก ด้วย สมาชิกชมรมหลายท่านมีความสามารถ เข้าร่วมแข่งขันแอโรบิคมาราธอนกับทางโลดส์ภาค ตะวันออก และส่วนกลาง บางท่านไปนำเดินในนิคมอุตสาหกรรม และบางท่านก็นำในค่ายทหาร มีการบอกต่อกัน หลายรูปแบบ ทำให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และยังเป็นทีศึกษาดูงานของหลาย ๆ ชมรมในต่างจังหวัดอีกด้วย

3.2.3. กระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มออกกำลังกาย

1) องค์กรประกอบและโครงสร้างกลุ่ม

ผู้บริหารชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งใน กล่าวว่า องค์กรประกอบโครงสร้างของชมรม มีคณะกรรมการดังนี้

(1) คุณสมชาย วสุอนันต์กุล ประธานสภาฯ	ที่ปรึกษาชมรมฯ
(2) คุณวิไล น้อยสมมิตร	ประธานชมรมฯ
(3) คุณจันทร์ทิพย์ คำสาตร์	รองประธานฯ
(4) คุณประภัสสร โรตมนันทกฤต (ครูฝึก)	รองประธานฯ

(5) คุณอุมาพร เกตุคิลกชัย	เหรียญกษาปณ์
(6) คุณภรณ์ พฤษภิชัยพร	เลขานุการฯ
(7) คุณแสงวี ปิยะวรรณรัตน์	ประชาสัมพันธ์
(8) คุณศิริชัย คงทน	ที่ปรึกษาชมรมฯ แผนกเครื่อง

เสียง

โดยกรรมการแต่ละท่านจะมีหน้าที่บทบาท ตามแต่ท่านประธาน และที่ปรึกษาจะมอบหมาย โดยมีครูประภัสสรเป็นศูนย์กลางหลัก คุณเลททุกอย่างร่วมกับคุณศิริชัย คงทน (คุณมด) ทั้งเรื่องประสานสถานที่ เครื่องเสียง และการบริหารจัดการเงินทั้งหมด โดยครูวิไล ประธานชมรม ออกความเห็นและร่วมสั่งการ คุณมดเป็นศูนย์กลางในการประสานเครือข่ายต่าง ๆ การรับศึกษาดูงานและการ เผยแพร่ซีดี เพลง ทำเดินต่าง ๆ

2) *กระบวนการวางแผนของกลุ่ม* คณะกรรมการจะมีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ มีการพูดคุยในขณะรับประทานอาหารร่วมกันถึงแผนงาน โครงการของชมรม โดยไม่มีการพูดถึงเรื่องงบประมาณ จะเป็นหน้าที่ของครูสรซึ่งคุณมด (ศิริชัย) กล่าวถึงแผนของชมรมในอนาคตว่า จะขยายเครือข่ายเพิ่ม เพื่อเผยแพร่หลักการออกกำลังกายแบบแอโรบิกที่ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ได้จริง ประยุกต์ใช้ได้จากมาตรฐานของแอโรบิกที่ได้เรียน ไม่ใช่เดินตามครูเป็นบล็อก ๆ แล้วประยุกต์ทำใหม่ไม่ได้ และมีแผนที่จะส่งเสริมให้สมาชิกมีโอกาสเข้าร่วมแข่งขันแอโรบิกมาราธอน เพื่อพัฒนาฝีมือ และกำลังด้วย

ทางด้านสมาชิกชมรมแอโรบิก ให้ความเห็นว่าการบริหารจัดการเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ โดยมีประธานสภาเป็นที่ปรึกษาอยู่ ครูวิไลเป็นประธาน โดยครูประภัสสรเป็นผู้นำเดิน และบริหารจัดการทุกเรื่องของชมรมร่วมกับคุณมด สามี ได้รับสนับสนุนสถานที่ ค่าตอบแทน ผู้นำเดินจากทางเทศบาล

3) *การจัดการด้านบุคลากร* ผู้บริหารชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในกล่าวว่า สมาชิกของชมรม ส่วนมากเป็นวัยทำงาน เป็นแม่บ้านทหารเรือ และแม่บ้านของนายช่างในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่บ้านฉางตามครอบครัว โดยทุกคนที่มามีใจรักการออกกำลังกายเป็นทุน คนพื้นที่มีอยู่ประมาณ 50% โดยครูสรเองเป็นคนบ้านฉางโดยกำเนิด “ชมรมไม่ได้คัดเลือก หรือบังคับใคร ต่างคนต่างมา แล้วก็มาช่วยกันด้วยใจ” “ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน มีอะไรมาเราก็ช่วยกัน จึงไม่มีขั้นตอนอะไรที่ยุ่งยาก เพราะเราไม่ใช่หน่วยงานของทางราชการ”

คุณมด (ศิริชัย) กล่าวว่า การพัฒนาทีมงาน ก็จะมีการฝึกสมาชิกของเราเอง โดยครูสรเพราะครูสร(ประภัสสร) เป็นหนึ่งในทำเนียบครูแอโรบิกของเมืองไทย และส่งคนเหล่านี้เข้า

ประกวดเวทีต่าง ๆ หรือไปนำเดิน โชว์ในงานต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญมา ก็จะเป็นการสร้างครูฝึกเพิ่มขึ้น เพิ่มความมั่นใจให้สมาชิก และมาถ่ายทอดได้

ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ในขณะนี้ คือ “เราขาดการช่วยเหลือดูแลจากทางราชการ บางส่วน ตอนนี้มีแต่ทางเทศบาลที่ดูแล อย่างทางการกีฬา ทางจังหวัด หรือส่วนอื่น ๆ ยังไม่เคยได้ติดต่อกับใครเลย” “ทางชมรมต้องการสนับสนุนงบประมาณเพิ่ม เพราะตอนนี้หลายชมรมติดต่อมาขอแผ่นซีดี มากขึ้นเรื่อย ๆ เราแจกฟรีโดยตลอด ทำให้มีปัญหาเรื่องงบประมาณบ้าง ได้สนับสนุนก็จะทำเผยแพร่ได้มากกว่านี้”

4) การนำ การสั่งการ บังคับบัญชาของกลุ่ม ครูสร กล่าวว่า การสั่งการในชมรมเราไม่ได้ใช้ จะมีเพียงขอความร่วมมือ เวลามีกิจกรรมที่ต้องร่วมแรง ร่วมใจกัน

5) การจัดการงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ คุณมด (ศิริชัย) และครูวิไล ผู้บริหารชมรมแอโรบิก กล่าวว่า ส่วนหนึ่งมาจากสมาชิกที่มาบริจาคเข้าชมรมที่เราได้เตรียมกระป๋องไว้คนละ 10 บาท หยอดใส่กระป๋องได้เลย บางคนจ่ายเป็นเดือน ก็คนละ 200 บาท เราไม่ได้บังคับใครไม่สะดวกจะไม่จ่ายก็ได้ แต่ส่วนมากเขาจะซื้อสัตย์ และอยากช่วยครูฝึกก็เต็มใจจ่าย และก็ได้รายเดือนจากทางเทศบาล 3,600 บาท บางครั้งก็ได้จากกลุ่มที่มาศึกษาดูงานบ้าง เราไม่ได้ทำธุรกิจจากแอโรบิก รายได้ที่ได้ไม่พอกับการบริหารจัดการหรอก เราทำเพราะใจรัก ครูสรถ้าไม่ได้เดินจะไม่มีความสุข บางทีต้องขับรถให้ไปเดินที่พัทธา ก็ช่วย ๆ กันพอได้ค่าน้ำมัน ค่าเสื้อผ้า “สั่งเกตได้เลยถ้าชมรมไหนดำเนินการโดยยึดเรื่องเงินเป็นหลัก มักจะไปไม่รอด ของเรายู่มาลิบกว่าปีแล้วไม่มีปัญหา”

6) การควบคุมกำกับและประเมินผล ครูประภัสสรกล่าวว่า ไม่มี การติดตามอะไร นอกจากตามดูสมาชิกที่ไปแข่งที่ต่าง ๆ ว่าได้รางวัลอะไรกลับมาที่รวบรวมไว้ที่สำนักงาน ที่บ้านครูเอง และดูจากเครือข่ายต่างจังหวัดที่ติดต่อกลับมาขอแผ่นซีดี หรือวิทยากร หรือมาดูงานที่ชมรม

3.2.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ผู้บริหารชมรมแอโรบิก กล่าวว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากสมาชิกที่มีความตั้งใจ มีใจรัก และศรัทธาต่อตัวครูผู้นำเดิน มีใจรักในการสร้างสุขภาพตนเอง รักการออกกำลังกาย “มีใจเหมือนกัน ตรงกัน ก็สำเร็จไปกว่าครึ่งแล้ว”

ทางด้านของสมาชิกชมรมแอโรบิก ให้ความเห็นเห็นว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จ นั่นคือสมาชิกทุกคนที่มาเดิน มีใจเอื้อเพื่อกัน ช่วยเหลือกัน และที่สำคัญคือครูนำเดิน ที่เก่ง สนุกสนาน เป็นกันเอง และมีการพัฒนาท่าเดินและ เพลงที่ใช้อย่างสม่ำเสมอ

ในส่วนปัจจัยความสำเร็จทาง ด้านหน่วยงาน ก็คงไม่มีเพราะเราไม่ได้ตั้งเป็นหน่วยงาน

ในส่วนปัจจัยความสำเร็จทางด้านการบริหารจัดการ ในส่วนนี้เราไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นทางการ ใช้วิธีการประสานงานและขอความร่วมมือเท่านั้น ในส่วนปัจจัยความสำเร็จทาง ด้านกลุ่มเป้าหมาย คือ ความตั้งใจ มุ่งมั่น และมีวินัย มีความร่วมมือ และรักสุขภาพ

3.2.5 ปัญหาอุปสรรค

ทางด้านของกลุ่มสมาชิก ให้ความเห็นว่า ปัญหาในขณะนี้คือ สถานที่ ที่ค่อนข้างคับแคบ และไม่มีหลังคา เวลาฝนตกจะเดินไม่ได้ และเรื่องของความปลอดภัย สมาชิกส่วนมากมาด้วยรถจักรยานยนต์ และต้องจอดไว้อีกด้านของสนามซึ่งห่างจากจุดที่เดิน ทำให้เป็นห่วงรถ และมีปัญหารถหายเป็นประจำ

3.2.6 บทเรียนสำคัญ

ผู้นำเอโรบิกกล่าวว่า บทเรียนที่สำคัญคือ การดูแลสุขภาพตนเอง ถ้าเราสนใจก็แข็งแรง คอยออกกำลังกาย ป้าอำไพ..อายุ 60 ปีแล้ว แต่ยังคงไม่แก่เลย และแข็งแรงด้วย มาเดินไม่เคยขาด อ.วิไล นี้ก็ 50 แล้ว คุณเป็นสาวอยู่เลย “ เรื่องสุขภาพ ใครทำ ใครได้จริง ๆ”

3.2.7 สิ่งท้าทายที่อยากพัฒนาต่อไป

ผู้บริหารชมรมเอโรบิก กล่าวว่า ส่วนหนึ่งในอนาคตคิดว่าอยากให้มีสมาชิกหรือผู้ที่มาออกกำลังกาย ที่สามารถนำไปเดินได้ หรือ อาจจะเป็นผู้นำในการเดิน ในรูปแบบสลับสับเปลี่ยนกันไป และอยากจะทำต่อประสานงานกับหน่วยราชการอื่น ๆ ที่สามารถสนับสนุนงบประมาณ ให้ทางชมรมได้

ทางด้านของกลุ่มผู้ออกกำลังกาย ให้ความเห็นว่า อยากให้ทางเทศบาลจัดการสถานที่ให้เพียงพอ ปลอดภัย มีไฟส่องสว่างตามถนน เพื่อเวลากลับจะมีความปลอดภัยมากขึ้น

3.3 ชมรมเอโรบิกศาลหลวงเตี้ย

3.3.1. สถานการณ์ของกลุ่มออกกำลังกาย

1) ความเป็นมาของกลุ่มออกกำลังกาย

ท่านสมชาย วสุอนันต์กุล ประธานสภาเทศบาลเมืองบ้านฉาง กล่าวว่า เริ่มต้นจัดตั้งกลุ่มเมื่อ 5-6 ปีที่ผ่านมา ชมรมเอโรบิกศาลหลวงเตี้ย อยู่คนละฝั่งถนน จัดตั้งขึ้นเพราะประชาชนที่เป็นสมาชิกเดินทางมาลำบาก อายุมากกว่าชมรมเอโรบิครวมใจเป็นหนึ่ง มีครูนามโก้ ซึ่งชอบออกกำลังกาย จัดตั้งกลุ่ม และนำเดินในชมรมศาลหลวงเตี้ย ซึ่งอยู่คนละฝั่งถนนกับสนามกีฬา สมาชิกจะน้อยกว่าทางเอโรบิครวมใจเป็นหนึ่ง

ครุฑนามโก้ ผู้นำเดิน ประธานชมรมศาลหลวงเตี้ย กล่าวว่า เดิมเลย ยังไม่มีกลุ่ม ก็เป็นสมาชิกอยู่ ได้รับการอบรมจากจังหวัดระยอง และก็ชอบเดิน ชอบออกกำลังกาย พาเพื่อนบ้านแถวนี้เดินกันอยู่เดิม ไม่กี่คน มีคนสนใจเพิ่มอยากให้มานำเดิน พอดีกับทางเทศบาลอยากให้มีกลุ่มแอโรบิกทางฝั่งนี้ เพื่อช่วยให้สมาชิกสะดวกขึ้น จึงมีการจัดตั้งเป็นชมรมขึ้นมาเมื่อ 5 ปีที่แล้ว

2) วัตถุประสงค์ครั้งแรก คุณลักษณะสมาชิก/ผู้ได้รับประโยชน์ ครุฑนามโก้กล่าวว่า ชมรมถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อ ช่วยเหลือสมาชิกที่อยากออกกำลังกาย แต่เดินทางไม่สะดวก และเพื่อส่งเสริมสุขภาพให้กับสมาชิกที่ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ และมีปัญหาสุขภาพ ซึ่งประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้ศาลหลวงเตี้ย และรักการออกกำลังกายเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์

3) รูปแบบกิจกรรมช่วงแรก กลุ่มแอโรบิกมีการเดิน แอโรบิกมาตรฐาน สลับกับการลีลาศ และโยคะ ทุกวัน จันทร์ ถึงศุกร์ ในเวลา 18.30 – 19.30 น. เก็บเงินสมาชิกเพื่อจ่ายเป็น ค่าไฟ เครื่องเสียง คนละ 10 บาทต่อครั้ง โดยครุฑนามโก้จะขนเครื่องเสียงและลำโพงมาจากบ้าน

4) รูปแบบกิจกรรมและการพัฒนาการของสมาชิกในปัจจุบัน มีการปรับเวลาเดินให้เหมาะสมกับเวลาว่างของสมาชิก เป็น 19.30 – 20.30 ทุกวัน จันทร์ ถึงศุกร์ มีการเดินแอโรบิก พื้นฐาน ผสมกับโยคะ ในท่าที่ง่าย ไม่เร็วเกินไป โดยมีครุฑนามโก้ เป็นผู้นำเดิน โดยมีสมาชิกฝึกเดิน จนสามารถนำเดินได้ 2 คน ในเวลาที่ครุฑนามโก้ไม่ว่าง ด้านการเงิน จะมีเจ้าหน้าที่เก็บค่าใช้จ่ายสมาชิกคนละ 10 บาทต่อวัน เพื่อจ่ายเป็นค่าไฟ และค่าเครื่องเสียงให้ทางศาลหลวงเตี้ย และทางเทศบาลสนับสนุนค่าตอบแทน ครุฑนามโก้ เดือนละ 3,600 บาท ครุฑนามโก้เองมีการพัฒนาทักษะอยู่ตลอดเวลา โดยการเป็นวิทยากรแอโรบิกให้กับสถานพินิจ และการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของจังหวัดระยอง และยังพัฒนาทีมโดยการส่งเข้าประกวดระดับเขต และจัดโชว์ในงานประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่งของเทศบาลเมืองบ้านฉางอีกด้วย

3.3.2 สถานการณ์ปัจจุบัน

1) วัตถุประสงค์ของกลุ่ม ครุฑนามโก้ ประธานชมรมแอโรบิกศาลหลวงเตี้ย กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของชมรม คือ “เพื่อให้สมาชิกมีสุขภาพแข็งแรง ห่างจากการเจ็บป่วย และมีความสุข”

2) รูปแบบกิจกรรมปัจจุบัน จำนวนสมาชิก และวิธีการหาสมาชิกเพิ่ม ครุฑนามโก้ กล่าวว่า “ในรูปแบบของชมรมในปัจจุบัน เป็นแบบง่าย ๆ อยู่กันด้วยใจแบบพี่ แบบน้อง เราไม่มีคณะกรรมการดำเนินงาน สมาชิกเรามีน้อย แค่ 35 คน ใครว่างก็มา ใครสะดวกก็มา สมาชิกก็พร้อมใจกันให้ ครุฑเป็นประธาน เป็นผู้นำเดิน และบริหารจัดการทุกอย่างเบ็ดเสร็จ โดยมีทางเทศบาล คอยดูแลอำนวยความสะดวก และสนับสนุนค่าตอบแทนครุฑนำเดิน เดือนละ 3,600 บาท” ตัวครุฑนามโก้จะนำเดิน ทุกวันเว้นวันพุธ และศุกร์ เพราะติดภารกิจที่สถานพินิจ เนื่องจากครุฑเป็นคณะกรรมการสงเคราะห์ของสถานพินิจจังหวัดระยองด้วย ก็จะมีกิจกรรมในการนำ และฝึกเด็ก ๆ

เรื่องออกกำลังกายเหมือนกัน ในวันพุธ และศุกร์ ครูจะติดต่อก่อนนำเดินจากเทศบาลตำบลพลตา อำเภอบ้านฉางมานำเดินแทน ปัจจุบันเรามีการติดตั้งเครื่องเสียงไว้ประจำที่ศาลหลวงเตี้ยเลย โดยไม่ต้องชน ทำตุ้ลื้อกไว้เรียบร้อย สมาชิกก็จะมาสมาเสมอทุกวัน สมาชิกส่วนมากจะรู้จักกัน หมกเป็นคนฝั่งนี้ ที่ไปสนามกีฬาไม่สะดวก และเดินตามเขาไม่ทัน เพราะฝั่งโน้น เดินยาก เร็ว ส่วนมากถ้าเป็นผู้สูงอายุหน่อยก็จะตามไม่ทัน บางครั้งจะมีสมาชิกใหม่มาร่วมเดินด้วย ส่วนมากจะเป็นญาติ หรือคนในครอบครัวของสมาชิกที่ชักชวน ต่อ ๆ กันมา แต่จำนวนสมาชิกส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 30 -35 คนมาโดยตลอด มีทั้งผู้หญิงและชาย ผู้ชายมีน้อย 2 - 3 คน โดยใช้สถานที่ในศาลหลวงเตี้ย ซึ่งเวลากลางวันเป็นที่จอดรถ พอเย็น เจ้าของรถจะมาเอารถออก เราก็เข้ามาเดินได้ แต่มีบางวันที่เจ้าของรถกลับค่ำ มาขายรถตอนที่สมาชิกกำลังเดิน อยู่ก็มีเราก็ จะค่อย ๆ หลบรถ แล้วก็เดินต่อ ส่วนมากก็จะเป็นครูนาม โก่อ่งที่ดูแล เตรียมสถานที่เครื่องเสียง โดยเก็บเงินสมาชิกคนละ 10 บาท เพื่อจ่ายเป็นค่าไฟให้ศาลเจ้า

ทางด้านของสมาชิกชมรมแอโรบิคศาลหลวงเตี้ย ให้ความเห็นว่า ส่วนใหญ่กิจกรรมที่ใช้ในการออกกำลังกายก็จะเป็น แอโรบิค รวมกับ โยคะ เดินง่าย ๆ แต่ได้เหงื่อ ไม่ไว้มาก ใช้เพลงที่เรารู้จัก จะสนุก เดินตามง่าย สมาชิกเรามีอยู่ ประมาณ 30 คน

3) การประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือทำให้กิจกรรมของกลุ่มเป็นที่รู้จัก ครูนามโก่อ่งเคยจัดทีมเข้าร่วมแข่งขันที่จังหวัดชลบุรี ได้ที่ 3 โดยได้รับการสนับสนุนเสื้อผ้าในการประกวดจากนายกเทศมนตรี ส่วนการประชาสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ส่วนมากเป็นการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อบุคคล ปากต่อปาก ของสมาชิกเอง และของครูนามโก่อ่ง ที่เป็นคณะกรรมการสงเคราะห์ในสถานพินิจ และยังเป็นผู้นำเดินในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดอีกด้วย

3.3.3 กระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มออกกำลังกาย

1) การบริหารกลุ่ม ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน เป็นการบริหารจัดการกันเองโดยสมาชิกที่มีความสามารถ ชอบช่วยเหลือ โดยไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

2) กระบวนการวางแผนของกลุ่ม ครูนามโก่อ่ง มีการวางแผนในการส่งเสริมให้สมาชิกสามารถเป็นผู้นำเดินได้ และมีการติดต่อให้ทางเทศบาลช่วยสนับสนุนค่าไฟให้กับทางศาลเพื่อช่วยสมาชิกประหยัดค่าใช้จ่าย ในรูปแบบของกลุ่มยังไม่มีการวางแผน

ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ในขณะนี้ คือ “เราขาดการช่วยเหลือจากทางเทศบาล ในเรื่องความสะดวกของสถานที่ ศาลหลวงเตี้ยจะเป็นที่จอดรถอยู่เดิม แคบ และก็มีค่าใช้จ่าย จึงไม่ค่อยสะดวก “ทางชมรมต้องการสนับสนุนงบประมาณเพิ่ม เพื่อพัฒนาชมรมให้เข้มแข็งขึ้น”

3) การนำ การบังคับบัญชาของกลุ่ม มีภาวะผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นในชมรมโดยผู้นำเดินแอโรบิค ที่สมาชิกมีใจศรัทธาต่อตัวผู้นำ จึงมีการสั่งการที่ง่าย ไม่มีขั้นตอนยุ่งยาก

4) การจัดการงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ ครุฑนาม โก้ กล่าวว่า ส่วนหนึ่งมาจากสมาชิกที่มาบริจาคเข้าชมรม คนละ 10 บาท บางคนจ่ายเป็นเดือน ก็คนละ 200 บาท โดยส่วนนี้จะถูกนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องสถานที่ และเครื่องเสียงเกือบหมด และได้รายเดือนจากทางเทศบาล 3600 บาท เป็นค่าตอบแทนผู้นำเดิน

5) การควบคุมกำกับและประเมินผล ทางชมรมยังไม่มี การติดตามประเมินผล ทางด้านสมาชิกชมรมแอโรบิค ให้ความเห็นว่าการบริหารจัดการเป็นหน้าที่ของครุฑนาม โก้ทุกเรื่องของชมรม และได้รับสนับสนุน ค่าตอบแทนจากทางเทศบาล

3.3.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ครุฑนาม โก้ กล่าวว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากสมาชิกมีความตั้งใจ มีใจรักสุขภาพตนเอง และมีวินัย คือทุกคนจะรู้หน้าที่ หลังเสร็จสิ้นภารกิจทางครอบครัว ก็จะมาร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ ทางด้านของสมาชิกชมรมแอโรบิค ให้ความเห็นว่าการ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ นั้นคือสมาชิกทุกคนที่มาเดิน มีใจเอื้อเฟื้อกัน ช่วยเหลือกัน และที่สำคัญคือครุฑนาม โก้ที่เก่ง นำเดินได้ดี ไม่มีทำยากหรือเร็วเกินไป

3.3.5 ปัญหาอุปสรรค

ในมุมมองของครุฑนาม โก้ เกี่ยวกับชมรมไม่มีปัญหาอะไร ทางด้านของกลุ่มผู้ออกกำลังกาย ให้ความเห็นว่าการ ปัญหาในขณะนี้คือ สถานที่ ที่ค่อนข้างคับแคบ ของศาลหลวงเตี้ยและ ไม่มีความเป็นส่วนตัวในขณะเดิน

3.3.6 บทเรียนสำคัญ

ผู้นำแอโรบิคกล่าวว่า บทเรียนที่สำคัญคือ การดูแลสุขภาพตนเอง ถ้าเราสนใจก็แข็งแรง ไม่เกี่ยงอายุ สมาชิกในทีม อายุมากที่สุด 78 ปี ยังแข็งแรง ขอให้ใจรักก็พอ

3.3.7 สิ่งที่ทำที่ยากพัฒนาต่อไป

ครุฑนาม โก้ กล่าวว่า ปัจจุบันครุฑนาม โก้มีโอกาสได้ทำคดีด้วยการเป็น ประธานอาสาสมัครคุมประพฤติของจังหวัด และเป็นคณะกรรมการของสถานพินิจ อยากส่งเสริมการออกกำลังกายให้กับเยาวชนที่มีปัญหาเหล่านี้ เพราะตามวัยแล้ว เป็นวัยที่มีกำลังมาก ถ้าไม่มีการใช้กำลังในทางที่ถูกก็จะเป็นปัญหาเรื่องการชกต่อย ปัญหาผู้สาว ครูกำลังรวบรวมอุปกรณ์การออกกำลังกายจากหน่วยงาน ครัวเรือน ศูนย์ออกกำลัง ที่เขาไม่ใช้แล้ว มาจัดเป็นศูนย์ออกกำลังกายในสถานพินิจ และอยากจัดทำค่ายมวยในสถานพินิจด้วย โดยจะพยายามพัฒนาสมาชิกที่มีศักยภาพไปช่วยงานในสถานพินิจ โดยอาจเป็นครูฝึกสอน หรือนำเดินก็ได้ ทางด้านของสมาชิก อยากให้ทางเทศบาลจัดการสถานที่ให้เพียงพอ ใกล้เคียงบ้าน ปลอดภัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มออกกำลังกายในพื้นที่ที่จะศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง คือกลุ่มออกกำลังกายที่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม และการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกายเป็นที่รู้จักของประชาชน จำนวน 3 ชมรม โดยใช้ในการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ศึกษาขอเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับกลุ่มออกกำลังกาย กระบวนการจัดการของกลุ่มออกกำลังกาย ปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานและแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมทั้งปัจจัยแห่งความสำเร็จ และสิ่งท้าทายที่จะพัฒนาต่อไปในมุมมองของกลุ่มออกกำลังกาย ที่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยเลือกเจาะจงกลุ่มออกกำลังกายที่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง จำนวน 3 ชมรม ซึ่งได้แก่ ชมรมกีฬาเทศบาลบ้านฉาง ชมรมแอโรบิก รวมใจเป็นหนึ่ง เทศบาลบ้านฉาง และชมรมแอโรบิก ศาลหลวงเตี้ย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งเป็นตัวอย่างในการศึกษา เลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารของเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผู้บริหารกลุ่มออกกำลังกาย และกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากกลุ่มออกกำลังกาย จำนวน 23 ราย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ร้อยละ 86.96 อายุอยู่ในช่วง 51 – 60 ปี มากที่สุด 30.43 ส่วนมากมีอาชีพ แม่บ้าน ร้อยละ 30.43 และ รองลงมา คืออาชีพ ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 26.08 และ อาชีพรับราชการ ร้อยละ 21.73 ตามลำดับ โดยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มออกกำลังกายที่หลากหลาย ส่วนมากอยู่ในช่วง 6 – 10 ปี ที่มีประสบการณ์น้อยที่สุดคือ 1 ปี และมากที่สุดคือ 17 ปี

การเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม 2552 เป็นระยะเวลา 4 วัน ใช้เทคนิค การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้ศึกษา และผู้ช่วยทำการ

สังเกต สถานที่คือ สนามกีฬาอเนกประสงค์ สำนักงานเทศบาลบ้านฉางชั่วคราว ลานอเนกประสงค์ศาล หลวงเตี้ย และบริเวณอื่นๆ ที่อยู่ในเทศบาลเมืองบ้านฉาง และสังเกตผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดด้วย

เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้บริหารของเทศบาล และผู้บริหารของชมรม โดยผู้วิจัย จะทำการนัดหมายก่อนการสัมภาษณ์ ใช้เวลา ครั้งถึง สองชั่วโมง และ การสนทนากลุ่มตัวแทนสมาชิก ชมรมและผู้ได้รับประโยชน์ ใช้เวลา หนึ่ง ถึง สองชั่วโมง ประเด็นในการสัมภาษณ์ทุกกลุ่มจะเหมือนกัน ทุกครั้ง โดยผู้วิจัยมีการตั้งข้อคำถามไว้เบื้องต้นในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อภิปรายใน ลักษณะของข้อมูลเชิงลึก และให้รายละเอียดเพื่อสร้างความชัดเจนของข้อมูล

บันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกภาคสนาม บันทึกเทป ถ่ายภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว แล้วนำมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำไป ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันทั้งในด้านบุคคล เวลา และสถานที่ ตรวจสอบโดยใช้ผู้ เก็บข้อมูลที่ต่างกัน และตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน โดยเปรียบเทียบกับหนังสือแนะนำตัวชมรม แอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งและความรู้การออกกำลังกาย และรายงานกิจกรรมประจำปี 2551 เทศบาลเมือง บ้านฉาง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยการถอดเทปการสัมภาษณ์จาก ผู้ให้ข้อมูล มีการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูล จำแนกและจัดระบบข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน นำมา เขียนเป็นข้อสรุปย่อยๆ และผูกกันให้เห็นเป็นแบบแผนของข้อสรุปที่ได้จากการศึกษา ทั้งนี้ การวิเคราะห์ ข้อมูล ในแต่ละขั้นตอนได้ควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อถือได้ของข้อมูล

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 สถานการณ์ของกลุ่มออกกำลังกาย

จากการศึกษากระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกายภายใต้การสนับสนุนของเทศบาลเมือง บ้านฉาง จังหวัดระยองในครั้งนี้ พบว่า

3.1.1 ความเป็นมาและการก่อกำเนิดของกลุ่มออกกำลังกาย พบว่ากลุ่มออกกำลังกายทั้งสาม ชมรมมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ เริ่มจากการรวมตัวของสมาชิกที่ต้องการออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพ ตามรูปแบบที่ตนถนัด จากกลุ่มเล็ก ๆ ในพื้นที่ชุมชนบ้านฉาง- เนินกระปรอก ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เป็น คนพื้นที่ดั้งเดิม มีการรวมตัวกัน สืบทอดประเพณีต่อ ๆ กันมา โดยให้ความเคารพศรัทธาในบุคคลสูงอายุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา จนมีการขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นจากความสมัครใจ โดยเริ่มต้นในรูปแบบ แอโรบิคใน 2 ชมรม และเริ่มต้นด้วยกีฬาตามความถนัดในชมรมกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง ซึ่งสมาชิก ของแต่ละชมรมต่างมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในเบื้องต้น คือ อยากมีสุขภาพดี ด้วยการออกกำลังกาย และ

เล่นกีฬา โดยแต่ละกลุ่มมีการกำหนดรูปแบบในการออกกำลังที่เหมาะสมกับสมาชิกของชมรมแตกต่างกันออกไป

ระยะเวลาในการก่อตั้ง ชมรมแอโรบิค รวมใจเป็นหนึ่งในเทศบาลบ้านฉาง เริ่มต้นก่อนชมรมอื่น ๆ คือ ประมาณ 12 ปีก่อน ในขณะที่ชมรมแอโรบิคหลวงเตี้ย กับชมรมกีฬาเทศบาลบ้านฉาง เริ่มต้นในระยะเวลาใกล้เคียงกัน คือ 5 – 7 ปี พร้อม ๆ กับการเข้ามาดำรงตำแหน่งของท่านนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง โดยเทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยองให้การสนับสนุนการจัดการชมรมในช่วงแรกๆ เริ่มดำเนินการกิจกรรมกลุ่ม ในการจัดสถานที่ในการออกกำลังกาย และสนับสนุนงบประมาณในการจ้างครูนำเต้นในชมรมแอโรบิคทั้ง 2 ชมรม

3.1.2 สถานการณ์ปัจจุบัน กลุ่มการออกกำลังกายของเทศบาลเมืองบ้านฉาง ทั้ง 3 ชมรม ยังมีการดำเนินการต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ สุขภาพที่แข็งแรง และวัตถุประสงค์รอง คือเพื่อความสามัคคี สนุกสนาน และเพื่อการแข่งขัน เพื่อสร้างชื่อเสียง มีรูปแบบการดำเนินงานแตกต่างกันตามเป้าหมายของสมาชิกแต่ละชมรม

โดยชมรมแอโรบิค รวมใจเป็นหนึ่งใน มีการเต้นแอโรบิคในรูปของแอโรบิคสมัยใหม่ประยุกต์ทุกวันในช่วงเวลา 18.00 – 19.00 น. ที่สนามกีฬาเทศบาล โดยผู้นำเต้นหลัก 1 คน และมีตัวแทนกรณีผู้นำเต้นหลักติดภารกิจ มีคณะกรรมการดำเนินงานที่ชัดเจน ดูแลเรื่องสถานที่ เครื่องเสียง และความสะอาดสบายต่าง ๆ มีประธานสมาชิกสภาเทศบาลเมืองบ้านฉางซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่คนในชุมชนให้ความนับถือ เป็นกรรมการที่ปรึกษา และประสานงานระหว่างชมรมและเทศบาล

มีการตรวจสุขภาพร่างกายสมาชิกทุกปี โดยเทศบาลเมืองบ้านฉางร่วมกับโรงพยาบาลกรุงเทพของบริการเคลื่อนที่ในพื้นที่สนามกีฬา มีการตรวจวัดความดันโลหิต เจาะเลือดหาค่าน้ำตาลในเลือดและซั่งน้ำหนักร โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาลทุกเดือน แต่ยังไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านสุขภาพของสมาชิก

จำนวนสมาชิกมีการขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้น จาก 20 คน จนถึง 380 คนในปัจจุบัน โดยสมาชิกทุกคนมาด้วยความสมัครใจ และยินยอมจ่ายค่าบำรุง 10 บาท ต่อครั้ง มีการเผยแพร่ความรู้โดยการเป็นวิทยากรในหลาย ๆ จังหวัด และเผยแพร่เพลง และทำเต้นโดยบันทึกแผ่นซีดี และแจกจ่าย ทั่วประเทศ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุชุมชน เอกสาร แผ่นซีดี และเว็บไซต์ โดยชมรมดำเนินการเองทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นชมรมที่เข้มแข็งมากที่สุดของเทศบาลเมืองบ้านฉาง

ชมรมแอโรบิคศาลหลวงเตี้ย มีการเต้นแอโรบิคพื้นฐาน ผสมผสานกับโยคะ ทุกวัน เวลา 19.30 - 20.30 โดยมีผู้นำเต้น 2 คนสลับกัน มีสมาชิก 35 คน และมีการเก็บค่าไฟคนละ 10 บาทต่อครั้ง ชมรมจะดำเนินการอย่างค่อยๆเป็น ค่อยๆไป เริ่มต้นจากจุดเล็กๆ ของชุมชน ขยายจากบ้านหนึ่งไปบ้านหนึ่ง โดยใช้ความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติเป็นยุทธศาสตร์ ใช้สถานที่ทางศาสนาที่ประชาชน

ให้ความศรัทธาเป็นสถานที่ในการรวมกลุ่มออกกำลังกาย ไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการ บริหารจัดการ โดยผู้นำเดินเพียงคนเดียว โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของกลุ่มสมาชิกเอง

ส่วนชมรมกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉางนั้น จัดตั้งจากแนวคิดของทางเทศบาลโดยเจ้าหน้าที่ สันทนาการของกองการศึกษา เทศบาลเมืองบ้านฉาง เป็นผู้รับผิดชอบหลัก เข้าไปเริ่มรวบรวม เป็น ชมรม จากกลุ่มกีฬาที่หลากหลาย และยังไม่มีการจัดการเป็นรูปแบบของกลุ่มที่ชัดเจน มีเพียงทะเบียน รายชื่อผู้ประสานของแต่ละประเภทกีฬาจากกรรมการชุมชน และประธานแต่ละกลุ่มกีฬานั้น ส่งผล ทำให้การจัดกิจกรรมในภาพรวมของชมรมไม่ต่อเนื่อง หยุดเป็นช่วงๆ ในขณะที่สมาชิกของชมรมมี กิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ ตามประเภทกีฬาที่เป็นกลุ่มเดิม

การบริหารจัดการยังไม่ชัดเจน จะมีการรวมกลุ่มกันเวลาที่มีกิจกรรมพิเศษ เช่น เทศกาลกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่ง หรือมีการแข่งขันต่าง ๆ และเมื่อมีบริการตรวจสุขภาพโดยโรงพยาบาลกรุงพระของที่ ทางเทศบาลประสานและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้

3.1.3 ผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย ผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกายทั้ง สามกลุ่มมีความเหมือน และแตกต่างกันในแต่ละประเด็นดังนี้

ผลที่เกิดกับสมาชิกกลุ่ม พบว่าทั้ง 3 ชมรมเกิดผลเหมือนกันคือสมาชิกมีร่างกายที่แข็งแรง หายจากการเจ็บป่วย มีรูปร่างดีขึ้น มีความสุข เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และเกิดความภาคภูมิใจเมื่อ ชมรมมีกิจกรรมการประกวดหรือแสดงในสถานที่ต่าง ๆ

ผลที่เกิดกับกลุ่ม พบว่าทั้ง 3 ชมรมเกิดผลที่แตกต่างกัน ในชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่ง มี ผลการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด มีการบริหารจัดการ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการกลุ่มของสมาชิก มีโครงสร้าง ขั้นตอนการเกิดกลุ่มตาม แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มที่หลายคนได้ศึกษาไว้ชัดเจน จนทำให้เกิดผลงานเชิงประจักษ์ คือรางวัลต่าง ๆ ที่ ได้รับจากการแข่งขันทุก ๆ ปี ทั้งในระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับภาค ทั้งในหน่วยงานเทศบาลเอง และ ต่างหน่วยงาน เช่นการประกวดของบริษัทเทสโก้โลตัส และของหน่วยราชการในจังหวัด การร่วมแสดง โชว์การเดินแอโรบิคในงานสำคัญ ๆ ของทางจังหวัด และเทศบาล โดยตัวผู้นำเดินเอง และสมาชิกหลาย ๆ ท่านที่มีความสามารถ ในการประกวด และการเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เห็นได้จากภาพ กิจกรรม โล่รางวัล และ ถ้วยรางวัลจำนวนมากที่สำนักงานของชมรม

ในขณะที่ผลงานของชมรมแอโรบิคสากลหลวงเตี้ย ในภาพของกลุ่มไม่เด่นชัด ผลงานที่เกิด ส่วนมากจะเกิดจากตัวผู้นำเดิน เช่นการเป็นอาจารย์พิเศษให้กับสถานพินิจ และสำนักงานสาธารณสุข จังหวัด เป็นต้น

ผลงานของชมรมกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง จะมีผลงานที่แตกต่าง แยกไปตามกิจกรรมกีฬา ประเภทต่าง ๆ เช่น กลุ่มจักรยานบ้านฉาง มีการจัดกิจกรรมจักรยานแรลลี่ ทุกปี และยังร่วมจัดกิจกรรมใน

ระดับภาคอีกด้วย กลุ่มฟุตบอลมีการจัดประเพณีฟุตบอลบ้านฉางคัพ มีทีมจากหลายจังหวัดเข้าร่วมแข่งขัน และยังสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดนักกีฬาฟุตบอลของเทศบาล และจังหวัดอีกด้วย กลุ่มลีลาศมีการจัดกิจกรรมที่เข้มแข็ง มีการฝึกลีลาศให้กับนักเรียน และส่งประกวดจนได้รางวัลระดับประเทศ

จากผลการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มประเภทกีฬา ส่งผลให้กิจกรรมสนับสนุนการกีฬาของเทศบาลบ้านฉางเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ทางเทศบาลเองมีการประชาสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง ต่อเนื่องใน ประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่งเทศบาลบ้านฉางทุกปี ซึ่งเป็นผลงานเด่นของชมรม ภายใต้การสนับสนุนของเทศบาลเมืองบ้านฉาง ที่มีการส่งเสริมกิจกรรมกีฬาเข้ากับงานประจำปีของพื้นที่ จนเป็นประเพณี ดังกล่าว

3.2. กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มออกกำลังกาย

การบริหารจัดการ กลุ่มออกกำลังกายทั้งสามแห่ง มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้ *ชมรมแอโรบิคศาลหลวงเตี้ย* ไม่มีคณะกรรมการดำเนินงาน มีการบริหารจัดการทั้งหมด โดยครูนามไก่อ้ และสมาชิกอีกบางท่านช่วยในการประสานงานเป็นครั้ง ๆ ไป ซึ่งพบว่าสมาชิกทุกคนมีความไว้วางใจในตัวผู้นำกลุ่มค่อนข้างสูง แต่ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการ มีความเป็นกันเองในกลุ่มสมาชิก มีการประสานงานกันในระดับเครือข่ายและเพื่อนบ้าน

ค่านงบประมาณ มีเงินสนับสนุนเป็นค่าตอบแทนผู้นำเดินจากเทศบาลเดือนละ 3,600 บาท และมีเงินบำรุงชมรมซึ่งใช้ในการบำรุงสถานที่ เครื่องเสียง จากสมาชิก คนละ 10 บาท/วัน โดยครูนามไก่อ้บริหารจัดการการเงินเองทั้งหมด เมื่อบประมาณไม่เพียงพอก็รับผิดชอบจัดหาเพิ่มเติมเอง

ชมรมกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง การบริหารจัดการเป็นไปในรูปแบบทางราชการ ตามสายการบังคับบัญชา โดยมีเจ้าหน้าที่สันตนาการ กองการศึกษา ของเทศบาลเมืองบ้านฉางเป็นผู้ประสาน ติดตามให้มีการประชุมทุกเดือนแบบบูรณาการ และประชุมทุก 3 เดือนเพื่อรับทราบปัญหา ความต้องการของแต่ละกลุ่ม และรับทราบนโยบายจากท่านนายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองบ้านฉาง โดยมีการมอบหมายให้ประธานชุมชนแต่ละชุมชนรับผิดชอบดูแลกลุ่มกีฬาแต่ละประเภท อย่างน้อยคนละ 1 กลุ่ม สมาชิกจะมีการรวมกลุ่มกันเวลาที่มิกิจกรรมพิเศษ เช่นงานประเพณีกีฬา ชิมปลาทะเลหนึ่ง หรือมีการแข่งขันต่าง ๆ และเมื่อมีบริการตรวจสุขภาพโดยโรงพยาบาลกรุงพระของที่ทางเทศบาลประสานและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้

ค่านงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมกีฬา มีแผนงาน โครงการรองรับชัดเจนตามรูปแบบของทางราชการ โดยมีการสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬาและออกกำลังกายสำหรับสมาชิกทุกกลุ่มเป้าหมาย 12 โครงการ เป็นเงินถึง 10,130,000 บาท (10.53% ของงบประมาณปี 2552)

ชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่ง เทศบาลเมืองบ้านฉาง มีโครงสร้างของคณะกรรมการบริหารที่ชัดเจน จำนวน 8 คน มีประธานสภาเทศบาลฯ เป็นกรรมการที่ปรึกษา โดยกรรมการ

แต่ละท่านจะมีหน้าที่บทบาท ตามแต่ท่านประธาน และที่ปรึกษาจะมอบหมาย โดยมีครูประภัสสรเป็นศูนย์กลางหลัก ดูแลทุกอย่างร่วมกับคุณติรชัย คงทน (คุณมด) ทั้งเรื่องประสานสถานที่ เครื่องเสียง และการบริหารจัดการเงินทั้งหมด โดยครูวิไล ประธานชมรม ออกความเห็นและร่วมสั่งการ คุณมดเป็นศูนย์กลางในการประสานเครือข่ายต่าง ๆ การรับศึกษาดูงานและการ เผยแพร่ซีดี เพลง ทำเดินต่าง ๆ

คณะกรรมการมีการประชุมกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยการพูดคุย รับประทานอาหารร่วมกัน เป็นประจำ ก่อน และหลังการออกกำลังกาย กิจกรรมกลุ่มเป็นไปตามธรรมชาติ ต่อเนื่องมีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นจากเวทีออกกำลังกายในแต่ละครั้ง ร่วมดำเนินการในการรวบรวมเงินบำรุงจากสมาชิกใส่กระป๋องที่เตรียมไว้ และขึ้นนำเดินร่วมกับครูประภัสสร โดยสมาชิกส่วนใหญ่ มีความศรัทธาในตัวผู้นำเดิน จึงให้ความร่วมมือ ร่วมใจเป็นอย่างดี

งบประมาณ มีรายได้เข้าจากเงินสนับสนุนค่าตอบแทนผู้นำเดินจากเทศบาลเมืองบ้านฉาง 3,600 บาทต่อเดือน จากเงินบริจาคของสมาชิกที่มาเดิน 10 – 20 บาท บางคนยินดีบริจาคเป็นรายเดือน ๆ ละ 200 – 300 บาท และยังมีเงินบริจาคจากการศึกษาดูงานของชมรมต่าง ๆ อีกเล็กน้อย ในขณะที่ชมรมมีการจัดทำ ซีดี เพลงประกอบการเดิน และทำเดิน ไว้เผยแพร่สมาชิกที่เดิน ไม่ทันหรือสมาชิกใหม่เพื่อไปฝึกเดินที่บ้าน แจกฟรี และสนับสนุนให้ชมรมแอโรบิคต่าง ๆ ที่สนใจทำหนังสือติดต่อมา หรือติดต่อทางโทรศัพท์และทางเว็บไซต์ ค่าใช้จ่ายแล้วแต่ทางชมรมนั้น ๆ จะบริจาค เป็นค่าจัดทำ และจัดส่ง

3.3. ข้อมูลเกี่ยวกับการรับประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มออกกำลังกาย

จากการสนทนากลุ่ม ทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ มาร่วมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ทำให้สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ได้พบปะพูดคุย เกิดความสามัคคี มีความสุข ได้ผ่อนคลาย สิ่งจูงใจที่สมาชิกร่วมกิจกรรม คือ เพื่อสุขภาพ ความสามัคคี ได้เพื่อนได้สังคม โดยแต่ละคนมีปัจจัยที่เข้ามาร่วมกิจกรรมแตกต่างกันไป ทั้งเรื่องของอาชีพ รายได้ การรับรู้ข่าวสารจากเทศบาล การชักชวนของเพื่อน ๆ โดยทุกคนเต็มใจ มีอิสระในการมาร่วมกิจกรรม

ส่วนความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของกิจกรรม และความสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกรวม พบว่าคล้ายคลึงกันทั้งสามกลุ่มคือกิจกรรมของชมรมมีความเหมาะสม มีหลายรูปแบบ เพราะมีการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่มอยู่แล้ว ผู้นำเดินของแต่ละชมรม เป็นผู้นำที่มีความสามารถสูง และเป็นบุคคลที่สมาชิกรักและศรัทธา มีการสอนและเอาใจใส่สมาชิกดี

ส่วนปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรม และข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มพบว่าทั้งสามกลุ่มมีปัญหาเรื่องสถานที่ที่คับแคบและไม่สะดวกคล้ายกัน

ชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในชมรมกีฬาเทศบาลบ้านฉาง ใช้สถานที่ในสนามกีฬาเทศบาลร่วมกัน พบปัญหาเรื่องสถานที่ที่คับแคบเพราะมีประชาชนมาออกกำลังกายจำนวนมาก และในฤดู

ฝน จะไม่สะดวกเพราะสนามยังไม่มีหลังคา และยังพบปัญหาเรื่องสถานที่จอดรถอยู่ไกลจากลานแอโรบิกและสนามกีฬาอื่น ๆ เวลาเสร็จภารกิจจะมีคนและเคยมีปัญหาเรื่องโจรกรรมรถจักรยานยนต์ด้วย

ชมรมศาลหลวงเตี้ย สมาชิกน้อยแต่พบปัญหาเรื่องสถานที่เช่นเดียวกัน จากการสังเกตพบว่า ขณะที่มีการเดินแอโรบิก สมาชิกบางคนต้องหยุดเดินเพื่อหลบรถที่จะออกจากโรงจอด เพราะมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันกับทางศาลเจ้าที่ใช้ลานเป็นที่จอดรถในตอนกลางวัน

3.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับ จากการศึกษาทั้งสามกลุ่มสรุปได้ดังนี้

3.4.1 ปัจจัยด้านตัวบุคคล (Personal Attribute)

- 1) ผู้นำกลุ่ม/ชมรม ที่มีความมุ่งมั่น มีความรู้ ความสามารถในการออกกำลังกายที่ดี มีความเสียสละ มีความเป็นผู้นำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทุ่มเทร่างกายและแรงใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชมรมฯ และสามารถโน้มน้าวจิตใจให้สมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรม และมีทักษะในการบริหารคน บริหารงบประมาณ และวางแผนกิจกรรมที่ดี ทั้งสามกลุ่ม
- 2) สมาชิกที่มีความตั้งใจ ใส่ใจสุขภาพ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อสมาชิกด้วยกัน และมีใจศรัทธาในตัวผู้นำเด่น มีวินัยและความรับผิดชอบ

3.4.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคม (Social Structure)

- 1) กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นกันเอง ไม่มีรูปแบบที่ยุ่งยาก และรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ทุกกลุ่ม
- 2) วัฒนธรรมชุมชน ค่านิยมในการออกกำลังกาย ความศรัทธาต่อตัวบุคคลที่เป็นต้นแบบในการออกกำลังกายซึ่งเป็นคนเก่าแก่ ในพื้นที่ และความศรัทธาต่อศาสนาที่ใช้ศาลเจ้าเป็นสถานที่ในการออกกำลังกาย

3.5. ปัญหาอุปสรรค/ความล้มเหลวที่พบในอดีต

ปัญหาอุปสรรค/ความล้มเหลวที่พบในอดีตและแนวทางแก้ไขหรือเอาชนะอุปสรรคที่ได้ผลจากการสนทนากลุ่มพบว่ากลุ่มออกกำลังกายทั้งสามกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน คือ

การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่างๆ ทั้งในเรื่องสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณ ฯลฯ ซึ่งที่ผ่านมาทั้ง 3 ชมรมมีการรวมกลุ่มกันขึ้นมาเอง จากความตั้งใจที่ตรงกันของสมาชิก และผู้นำกลุ่ม โดยขาดการสนับสนุนจากหน่วยราชการต่าง ๆ แนวทางแก้ปัญหาที่ผ่านมา คือ กลุ่มพยายามจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เข้มแข็ง สร้างพลังของกลุ่มให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป และจึงประสานงานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีเทศบาลเมืองบ้านฉางเป็นหน่วยงานแรกที่ทำให้

การสนับสนุนดังกล่าว และยังพบปัญหาความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ออกกำลังกายกับหน่วยงานราชการในเรื่องของการสนับสนุนที่มี เงื่อนไข ระเบียบการ ค่อนข้างมาก

ในชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งในอดีตยังพบปัญหาการขัดแย้งระหว่างสมาชิกและ ประชาชนในชุมชนรอบ ๆ สถานที่ออกกำลังกาย เรื่องของเสียงรบกวน และทัศนคติ ต่อมาได้มีการจัดการ โดยปรับปรุงระบบเสียงเป็นเปิดจากรถ และหันลำโพงเข้ากลุ่มสมาชิกเอง ไม่รบกวนชุมชนรอบ ๆ และมี การชักชวนประชาชนในชุมชนดังกล่าวมาร่วมเป็นสมาชิกชมรมในปัจจุบัน

3.6. บทเรียนสำคัญ

บทเรียนสำคัญที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย ที่จะเป็นแนวทาง ให้กับหน่วยงานอื่น คือ แนวคิดในการดูแลสุขภาพตนเองของทุกคน ที่เข้มแข็ง มุ่งมั่น เห็นการรัก สุขภาพเป็นสำคัญ ซึ่งเกิดจากการหล่อหลอมของวัฒนธรรม ค่านิยมของชุมชน การทำด้วยศรัทธาจึงเกิด ประโยชน์อย่างแท้จริง และจะนำมาซึ่งผู้นำที่เสียสละ มีความรับผิดชอบ ให้เกียรติสมาชิก และสมาชิกที่ มีวินัย ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เมื่อมีวัตถุประสงค์เดียวกัน เกิดแรงศรัทธาเป็นพลังขับเคลื่อนร่วมกัน

3.7. สิ่งท้าทายที่อยากทำ/พัฒนาต่อไปในอนาคต

สิ่งท้าทายที่อยากทำ/พัฒนาต่อไปในอนาคตในมุมผู้บริหาร จากการสนทนากลุ่มพบว่ากลุ่ม ออกกำลังกายทั้งสามกลุ่มมีความแตกต่างกัน ในรายละเอียดของกิจกรรม แต่สิ่งที่เหมือนกันของทุกกลุ่ม คือ ภาวะสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ ของสมาชิก และประชาชนทุกคน โดยแต่ละชมรมมีแผนงาน/กิจกรรมดังนี้

ชมรมกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง ท่านนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง กล่าวถึง เป้าหมายอนาคต “คนบ้านฉางปลอดมะเร็ง ปี พ.ศ.....” โดยเน้นในเรื่องของการตรวจสุขภาพเพื่อ ค้นหา คัดกรอง โรครในระยะเริ่มต้น ก่อนเกิดการเจ็บป่วย

ชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งใน อยากให้มีสมาชิกหรือผู้ที่มาออกกำลังกายที่สามารถนำไป เดินได้ หรือ อาจจะเป็นผู้นำในการเดิน ในรูปแบบสลับสับเปลี่ยนกันไป เพื่อส่งเสริมให้มีการขยายผล เรื่องการเดินแอโรบิคให้กว้างขวางเพื่อสร้างเสริมสุขภาพสมาชิกต่อไป

ชมรมแอโรบิคศาลหลวงเตี้ย อยากส่งเสริมการออกกำลังกายให้กับเยาวชนที่มีปัญหาใน สถานพินิจ โดยการจัดเป็นศูนย์ออกกำลังกายในสถานพินิจจากการรับบริจาคเครื่องออกกำลังกายที่ไม่ใช้ แล้วจากประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ

4. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย : กรณีศึกษา

เทศบาลเมืองบ้านฉาง จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัย ไว้ดังนี้

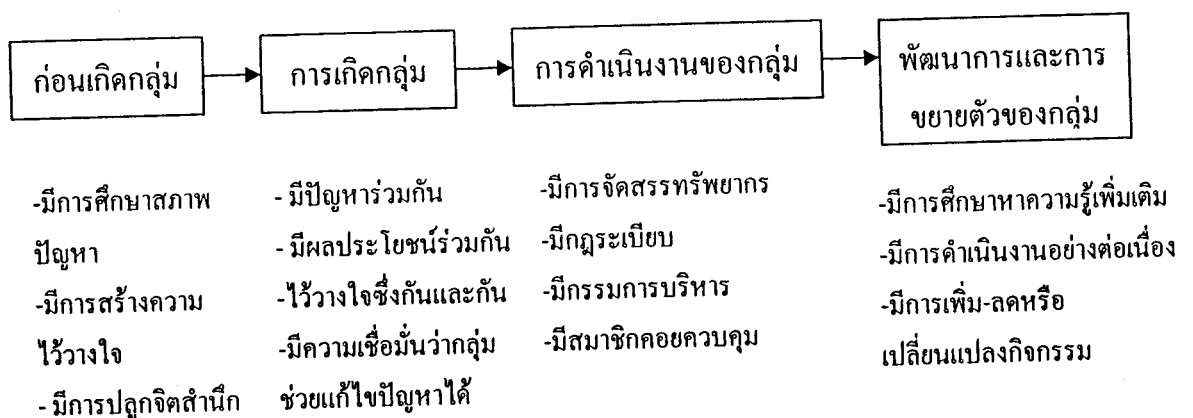
4.1 สถานการณ์ของกลุ่มออกกำลังกาย

ความเป็นมา และการก่อกำเนิดของกลุ่มออกกำลังกายทั้งสามชมรม มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในด้านวัตถุประสงค์ คือสมาชิกที่ต้องการออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพ ตามรูปแบบที่ตนถนัด และขั้นตอน คือ จากกลุ่มเล็ก ๆ จนมีการขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นจากความสมัครใจ สอดคล้องกับที่มีผู้ให้ความหมายของกลุ่ม ไว้ในแง่มุมแตกต่างกัน (กาญจนา และ ทนงศักดิ์ แก้วเทพ 2538 สุพัตรา สุภาพ 2541 สวงวน สุทธิเลิศอรุณ 2543 ปธาน สุวรรณมงคล 2522 อ่างใน อภิชัย คุณิพงษ์ 2547 และ เสถียร จิรรังสิมันต์ 2549) สรุปได้ว่า กลุ่ม คือ การรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ตลอดจนมีบรรทัดฐาน ความสามัคคี การแสดงพฤติกรรม และโครงสร้างกลุ่มที่ชัดเจน โดยแต่ละกลุ่มมีเหตุผลในการรวมกลุ่มของสมาชิกที่คล้ายกันคือ เพื่อความเป็นกลุ่มก้อน เพิ่มศักดิ์ศรีและคุณค่าให้ตนเอง เพื่อความมีชื่อเสียงของชมรมทำให้ตนเองได้รับการยอมรับจากชุมชน เกิดพลังอำนาจในการเจรจาต่อรองกับทางหน่วยงานต่าง ๆ อย่างปลอดภัย สอดคล้องกับแนวคิด ของ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544)

สิ่งที่แตกต่างคือ รูปแบบของกิจกรรม โดยเริ่มต้นในรูปแบบแอโรบิก ที่รูปแบบกิจกรรมแตกต่างกัน 2 ชมรม และเริ่มต้นด้วยกีฬาตามความถนัดในชมรมกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง โดยแต่ละกลุ่มมีการกำหนดกิจกรรมตามความต้องการของสมาชิก สอดคล้องกับการอธิบายถึงประเภทกลุ่มและองค์ประกอบของกลุ่ม ที่ว่ากิจกรรมของกลุ่มสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก (อัญชลี เชี่ยวโสธร 2529 อุทัย บุญประเสริฐ 2532 และ ศักดิ์ชัย สุรกีจวรร 2542)

ทั้ง 3 กลุ่มมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง และมีการขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นทั้งในเทศบาล อำเภอ จังหวัดตนเอง และจังหวัดอื่น ๆ

ระยะเวลาในการก่อตั้ง ชมรมที่แตกต่างกันพบว่ากลุ่มที่มีการก่อตั้งมานาน จะผ่านกระบวนการขั้นตอนของการเกิดกลุ่มที่ครบถ้วนตามขั้นตอนทำให้ผลการดำเนินงานค่อนข้างประสบความสำเร็จได้ดีกว่าชมรมที่ก่อตั้งในระยะเวลาที่น้อยกว่า ดังแสดงเป็นกรอบแนวคิดพัฒนาการของกลุ่ม ได้ดังนี้ (อภิชัย คุณิพงษ์ 2547)

สำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน

จากจุดเริ่มต้นและแนวคิดที่แตกต่างกัน พบว่า ชมรมแอโรบิกทั้ง 2 ชมรม ก่อตั้งขึ้นจากความ ต้องการของสมาชิก ตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ ชมรมมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะชมรม แอโรบิก ภูมิใจเป็นหนึ่งที่มีความเข้มแข็งมาก ซึ่งทั้งสองกลุ่มนับเป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการ ในขณะที่ ชมรมกีฬาบ้านฉาง มีจุดเริ่มต้นจากกระบวนการของระบบราชการที่ดึงกลุ่มออกกำลังกายต่าง ๆ มาเป็น ชมรมตามวัตถุประสงค์ของทางเทศบาล มีการดำเนินการตามรูปแบบที่อิงระเบียบของทางราชการ ทำให้ สถานการณ์ปัจจุบันไม่ต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานไม่ชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ ผ่องผิว หิรัญ รังสิต (2539) ที่พบว่า การรวมกลุ่มของสตรีในชนบท มีลักษณะค่อยๆ รวมตัวกัน ขยายจากกลุ่มเล็กๆ เป็นกลุ่มใหญ่ กิจกรรมเป็นไปด้วยความสมัครใจ และ กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการตั้งของราชการ และเกิดจาก นโยบาย และวัตถุประสงค์ของทางราชการ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นไปด้วยความเกรงใจ ความสัมพันธ์ กลุ่มไม่เหนียวแน่น การดำเนินงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ

ผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย ทั้งสามกลุ่มมีความเหมือน และ แตกต่างกันในแต่ ละประเด็นดังนี้

ผลที่เกิดกับสมาชิกกลุ่ม พบว่าทั้ง 3 ชมรมเกิดผลเหมือนกันคือสมาชิกมีร่างกายที่แข็งแรง หายจากการเจ็บป่วย มีรูปร่างดีขึ้น มีความสุข เกิดความภาคภูมิใจ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ ประโยชน์ของการออกกำลังกายที่มีผลต่อความแข็งแรงทั้งร่างกาย จิตใจ มีผลต่อสมรรถนะของร่างกาย และช่วยป้องกันโรค (เกษม ต้นติผลาชีวะและกุลยา ต้นติผลาชีวะ 2528 สำนักส่งเสริมสุขภาพ 2543 และ กันทิกา หลวงทิพย์ คาริณี สีนวล 2550)

ผลที่เกิดกับกลุ่ม พบว่าทั้ง 3 ชมรมเกิดผลที่แตกต่างกัน ในชมรมแอโรบิกภูมิใจเป็นหนึ่ง มี ผลการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด มีการบริหาร จัดการ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการกลุ่มของสมาชิก มีโครงสร้าง ขั้นตอนการเกิดกลุ่มตาม แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มที่หลายคนได้ศึกษาไว้ชัดเจน จนทำให้เกิดผลงานเชิงประจักษ์ คือรางวัลต่าง ๆ ที่ ได้รับจากการแข่งขันทุก ๆ ปี ทั้งในระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับภาค ทั้งในหน่วยงานเทศบาลเอง และ ต่างหน่วยงาน และยังเป็นທີ່ศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ด้วย สอดคล้องกับการศึกษา ของ เมืองทอง แฉมมณี (2527) สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540) นิคม ดีพอ (2541) และอัญชติ พรประสาผล (2542) ที่พบว่า องค์กรชาวบ้าน/กลุ่ม/ชมรม ที่มีความเข้มแข็ง พบว่า เกิดจากการที่องค์กรมีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ ส่งผลทำให้องค์กรนั้นสามารถเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานและขยายผลสู่องค์กรชาวบ้านอื่นๆ ได้ และ องค์กรประกอบของกลุ่มที่สำคัญทำให้กลุ่มทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะที่ผลงานของชมรมแอโรบิกศาลหลวงเตี้ย ภาพผลงานของกลุ่มไม่เด่นชัด ผลงานที่ เกิดส่วนมากจะเกิดจากตัวผู้นำเด่น เช่นการเป็นอาจารย์พิเศษให้กับสถานพินิจ และสำนักงานสาธารณสุข

จังหวัด ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิด เมืองทอง เขมมณี (2527) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของกลุ่มที่ทำให้กลุ่มทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือผู้นำกลุ่มที่มีความเป็นผู้นำสูง และสมาชิกที่สามัคคีกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระยะเวลาในการก่อตั้งกลุ่มค่อนข้างสั้น และจำนวนสมาชิกไม่มากทั้งยังเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ หรือ รวมในกระบวนการวางแผนหรือจัดการในขั้นตอนอื่น ๆ นอกจากการร่วมรับผลประโยชน์ จึงอาจเป็นข้อจำกัดต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม

ผลงานของชมรมกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง จะมีผลงานที่แตกต่าง แยกไปตามกิจกรรมกีฬาประเภทต่าง ๆ เช่นกลุ่มจักรยานบ้านฉาง มีการจัดกิจกรรมจักรยานแรลลี่ กลุ่มฟุตบอลมีการจัดประเพณีฟุตบอลบ้านฉางคัพ กลุ่มลีลาศมีการฝึกลีลาศให้กับนักเรียน และส่งประกวดจนได้รางวัล จากผลการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มประเภทกีฬา ส่งผลให้กิจกรรมสนับสนุนการกีฬาของเทศบาลบ้านฉางเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป โดยลักษณะการแบ่งกลุ่มดังกล่าวเป็นการแบ่งกลุ่มตามความสมัครใจ ในรูปแบบของกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ ตามแนวคิด ของ สัมพันธ์ เตชะอธิก (2540) ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร (2542) และเรื่องอิทธิพลของกลุ่มที่มีผลต่อสมาชิกให้ปฏิบัติตาม ของ นิตยา เพ็ญศิริรักษา (2547)

4.2 กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มออกกำลังกาย

กลุ่มออกกำลังกายทั้งสามกลุ่มมีการเลือกผู้นำกลุ่มขึ้นมาเองแบบไม่เป็นทางการในเบื้องต้นเพื่อบริหารจัดการ ในระยะต่อมาจึงมีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ โดยผู้นำกลุ่มแอโรบิก คือผู้นำเดินที่มีความสามารถ มีคุณสมบัติของผู้นำทั้ง 2 กลุ่ม และกลุ่มชมรมกีฬาเทศบาลเมืองบ้านฉาง ผู้นำกลุ่มคือท่าน ดร.อดิเทพ จริยเวชช์วัฒนา พบว่าบุคคลทั้ง 3 เป็นผู้ที่มิภาวะผู้นำสูง มีบทบาทที่ชัดเจนในการก่อตั้งชมรม การบริหารจัดการ และเป็นจุดศูนย์รวมของแรงศรัทธาของสมาชิก โดยมีลักษณะความเป็นผู้นำเสียสละ ทุ่มเทร่างกายและแรงใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชมรมฯ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชมรมฯ เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งหางบประมาณสนับสนุนและทรัพยากรต่างๆ ในการจัดการชมรมฯ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540) นิคม ดีพอ (2541) และอัญชลี พรประสาผล (2542) และวรรณกร คำรงกุล สุพิชชา แวนแก้ว (2547) ที่พบว่า องค์กรชาวบ้าน/กลุ่ม/ชมรมที่มีความเข้มแข็ง พบว่า เกิดจากการที่องค์กรมีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ ส่งผลทำให้องค์กรนั้นสามารถเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานและขยายผลสู่องค์กรชาวบ้านอื่นๆ ได้

โดยเฉพาะ ครูประภัสสร โรตมนันทกฤต และครูนามโก้ อันมัน เป็นผู้นำเดินที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นอย่างมาก จากการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและดูแลเอาใจใส่สมาชิก ทำให้ได้ใจสมาชิก และสามารถโน้มน้าวจิตใจให้สมาชิกมีความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรมฯ ได้เป็นอย่างดี ส่งผลทำให้ชมรมฯ ทั้งสองสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรมฯ ได้อย่างต่อเนื่อง และมีความเข้มแข็งสอดคล้องกับ แนวคิดของ อคิน รพีพัฒน์ (2527) ที่กล่าวว่า โครงการจะประสบความสำเร็จ หรือเงื่อนไข

ที่ทำให้กลุ่ม/องค์กรชุมชน ประสบผลสำเร็จ คือ ผู้นำที่ชาวบ้านรักใคร่นับถือ ไว้วางใจ และได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน และตรงกับคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ของสำนักข้าราชการและพลเรือน (2537) อีกด้วย จากการดำเนินงานของทั้ง 3 ชมรม พบว่ามีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับทฤษฎี Maslow – Hierarchy of needs ,ทฤษฎี Y ของแมคกรีกอร์ และแนวคิดการบริหาร 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) และการบริหารงานทั่วไป (Management) และหลัก 5 ป. ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และประชาสัมพันธ์ โดยเป็นรูปแบบของการบริหารองค์กรที่ไม่สังกัดภาครัฐ และไม่หวังผลกำไร มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือผู้นำกลุ่มที่เกิดตามธรรมชาติ และมีคุณสมบัติความเป็นผู้นำ และผู้บริหารที่ครบถ้วน (สมพงษ์ เกษมสิน 2523 ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ 2542 สมศักดิ์ คงเที่ยง 2542 ธงชัย สันติวงษ์ 2543 และ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ 2548)

4.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ จากการศึกษาทั้งสามกลุ่มสรุปแยกได้ 2 ด้าน คือ

3.4.1 ปัจจัยด้านตัวบุคคล (Personal Attribute)

- 1) ผู้นำกลุ่ม/ชมรม ที่มีความมุ่งมั่น มีความรู้ ความสามารถในการออกกำลังกายที่ดี มีความเสียสละ มีความเป็นผู้นำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พุ่มพวงร่างกายและแรงใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชมรมฯ และสามารถโน้มน้าวจิตใจให้สมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรม และมีทักษะในการบริหารคน บริหารงบประมาณ และวางแผนกิจกรรมที่ดี ทั้งสามกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อकिन รพีพัฒน์ (2527) อัญชลี เชี่ยวโสธร (2529) อุทัย บุญประเสริฐ (2532) สำนักงานข้าราชการพลเรือน (2537) อภิชัย คุณิพงษ์ (2547) อำพล จินดาวัฒนะ (2547) และเสาวนิต เสวณานนท์ (ม.ป.ป.) ที่พบว่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่ม/ชมรม/องค์กรภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง และประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็งในชุมชนและเข้าใจการสร้างสุขภาพ
- 2) สมาชิกที่มีความตั้งใจ ใส่ใจสุขภาพ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อสมาชิกด้วยกัน และมีใจศรัทธาในตัวผู้นำเด่น มีวินัยและความรับผิดชอบ สอดคล้องกับ Reeves (1970) กล่าวถึงลักษณะที่มีประสิทธิภาพ โดยสรุปคือ กลุ่มมีวัตถุประสงค์ที่ทำได้จริง สมาชิกกระตือรือร้น จงรักภักดี เต็มใจทำงานหนัก มีการวางแผน และตัดสินใจร่วมกัน และความรู้สึกร่วมกัน และความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มทุกๆ ขั้นตอน เช่น ในการกำหนดรูปแบบการเดิน การบริจาคค่าตอบแทนผู้นำเด่น ทำให้สมาชิกมีความพึงพอใจ และเกิดแรงจูงใจที่จะพัฒนากิจกรรมของกลุ่มให้ต่อเนื่อง สอดคล้องกับการแนวคิดเรื่องขั้นตอนลักษณะ และประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของ ฉอาน วุฑฒิกกรรมรักษา (2526) เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) บุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ปัญญาวัฒน์ สันติเวส (2542) และวนิดา วิระกุล และถวิล เลิกชัยภูมิ (2543)

3.4.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคม (Social Structure)

1) กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นกันเอง ไม่มีรูปแบบที่ยุ่งยาก และรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ทุกกลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของภาววิชาธาศรีสุทธิ (2542) อัมพล จินดาวัฒนะ และคณะ (2547) และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548)

2) วัฒนธรรมชุมชน ค่านิยมในการออกกำลังกาย ความศรัทธาต่อตัวบุคคลที่เป็นต้นแบบในการออกกำลังกายซึ่งเป็นคนเก่าแก่ ในพื้นที่ มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นทำให้ประชาชนรุ่นหลังมีทัศนคติที่ดีต่อการออกกำลังกาย รวมทั้งความศรัทธาต่อสถานที่ออกกำลังกาย ที่เป็นสถานที่ทางศาสนา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยทางสังคมที่เกื้อหนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในที่นี้ค่านิยม ความศรัทธาต่อผู้นำสถานที่ บุคคล ในด้านการออกกำลังกาย จึงเกิดพฤติกรรมด้านสุขภาพที่ดีในชุมชนบ้านฉาง สอดคล้องกับการศึกษาของ พิษณุ อภิสมจาร โยธิน (2549) ที่พบว่าปัจจัยทางสังคมเป็นปัจจัยเกื้อต่อพฤติกรรมสุขภาพ

4.4 ปัญหาอุปสรรค

จากผลการวิจัย พบว่า ปัญหาอุปสรรค ของชมรมเอโรบิกที่พบคือ

4.4.1 การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรหน่วยงานอื่นๆ ถึงจะพบว่าทางเทศบาลเมืองบ้านฉางมีการสนับสนุนด้าน สถานที่ อุปกรณ์ และงบประมาณบางส่วนมากกว่า 6 ปี แล้ว แต่ไม่พบการช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนจากองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การกีฬาและการท่องเที่ยว สำนักงานสาธารณสุขสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือหน่วยงานอื่น ๆ

4.4.2 ด้านอาคาร สถานที่ และความสะดวกต่าง ๆ จากการขยายชมรมที่กว้างขวาง จำนวนสมาชิกที่มีมากขึ้น ทำให้สถานที่ในการออกกำลังกายของทุกกลุ่มไม่เพียงพอ และไม่มีหลังคาทำให้เป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมออกกำลังกายในฤดูฝน รวมทั้งการเดินทางที่ไม่สะดวกในเรื่องสถานที่จอดรถ ไฟส่องสว่าง และการจราจรที่หนาแน่น อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสมาชิกได้

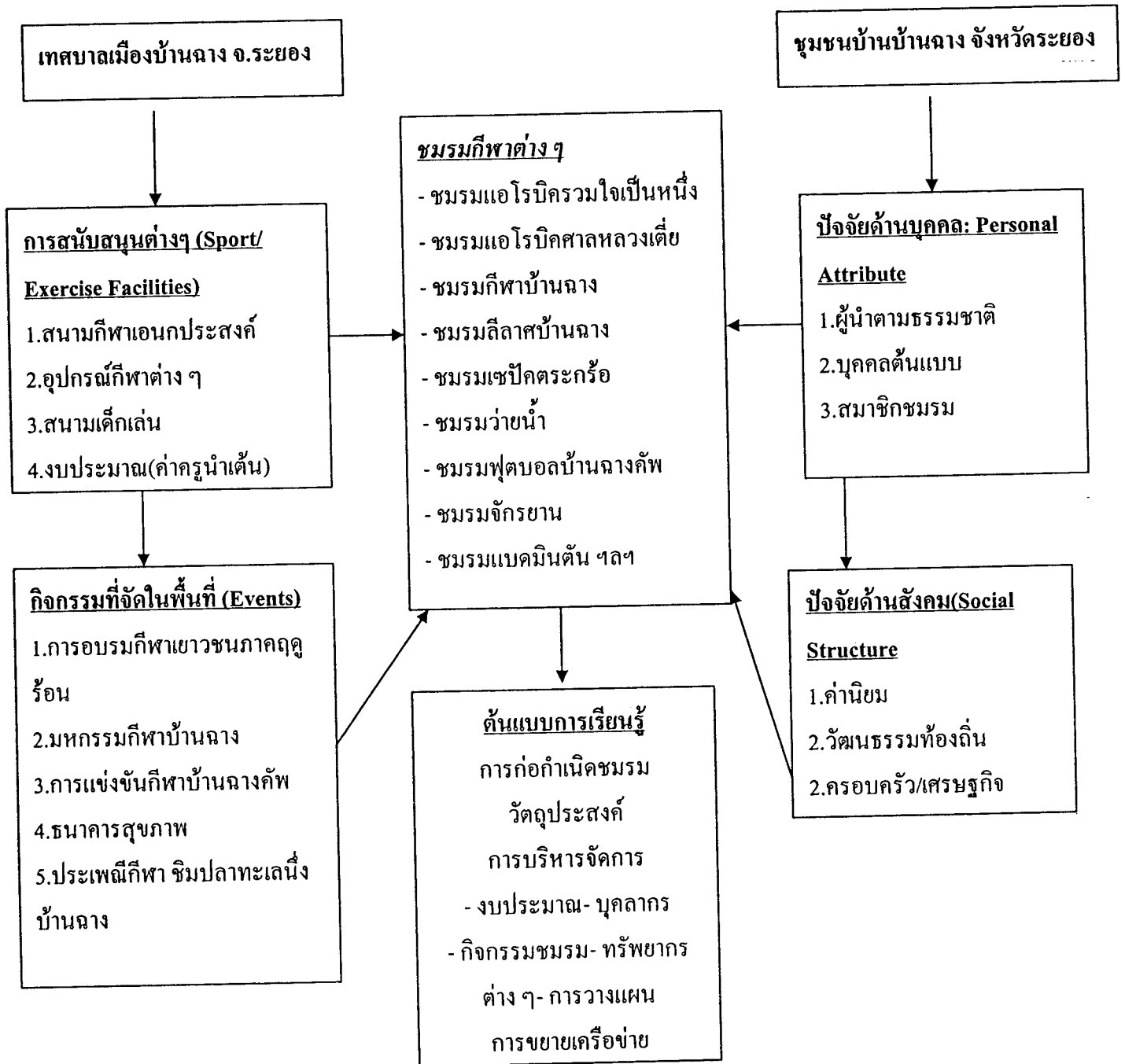
4.4.3 ด้านบุคลากร จะเห็นว่าแต่ละชมรมมีการดำเนินการด้วยบุคลากรในชุมชนนั้น ๆ เอง ซึ่งผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการนำกลุ่ม การบริหารจัดการ การนำออกกำลังกาย ที่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนคนปัจจุบัน พบได้น้อยมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของกองสุศึกษา (2546)

4.5 บทเรียนสำคัญ

บทเรียนสำคัญที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย ที่จะเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานอื่น จากผลการวิจัยพบว่า แนวคิดในการดูแลสุขภาพตนเองของทุกคน ที่เข้มแข็ง มุ่งมั่นเห็นการรักสุขภาพเป็นสำคัญ ทำด้วยศรัทธาจึงเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง สอดคล้องกับคำที่ว่า สุขภาพดีไม่มีขาย ถ้าอยากได้ต้องทำเอง เมื่อมีจุดมุ่งหมายที่ตรงกันของสมาชิก จะส่งผลให้การดำเนินการของกลุ่ม

ประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ต้องมีผู้นำกลุ่มที่มีศักยภาพด้วย และภายใต้สภาพแวดล้อม ค่านิยม วิถีชุมชนที่เอื้อต่อการสร้างสุขภาพ

จากการศึกษาผู้ศึกษานำผลการศึกษาที่ได้ประกอบการอ้างอิงแนวคิดของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษม นครเขตต์ เสนอเป็นกรอบแนวคิด ของกระบวนการจัดการของกลุ่มออกกำลังกาย เพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานอื่น ดังภาพ

ภาพที่ 5.1 กรอบแนวคิด (Conception Framework) สรุปจากผลการศึกษา

4.6 สิ่งท้าทายที่อยากทำ/พัฒนาต่อไปในอนาคต

สิ่งท้าทายที่อยากทำ/พัฒนาต่อไปในอนาคตในมุมมองผู้บริหารจากการสนทนากลุ่มพบว่ากลุ่มออกกำลังกายทั้งสามกลุ่มมีความแตกต่างกัน ในรายละเอียดของกิจกรรม แต่สิ่งที่เหมือนกันของทุกกลุ่มคือ เป้าหมายที่ต้องการให้มีภาวะสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ ของสมาชิก และประชาชนทุกคนในแต่ละกลุ่มมีการพัฒนา ขยายเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างสุขภาพให้กลุ่มเป้าหมายต่อไป

5. ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มีข้อจำกัดในด้านเวลา และสถานที่ ที่ไม่ใช่สถานที่ปฏิบัติงาน หรือสถานที่ที่ผู้วิจัยคุ้นเคย และภารกิจทางด้านหน้าที่การงานของผู้วิจัยเอง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่าน ทำให้อาจขาดความสมบูรณ์ในด้านเนื้อหา และนอกจากนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเลือกพื้นที่การศึกษาเฉพาะกรณีที่กลุ่มการออกกำลังกายของเทศบาลบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยอาจไม่สามารถไปใช้อ้างอิงกับประชากรกลุ่มอื่นได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยในครั้งนี้พบปัญหาอุปสรรค 3 ด้านที่สำคัญ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1.1. การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรหน่วยงานอื่น ๆ เนื่องจากทางกลุ่มไม่มีความรู้ในเรื่องระบบ ขั้นตอน การประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ทางเทศบาลควรจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ในด้านการวางแผนงาน/การเขียน โครงการเพื่อเสนอขอ งบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้กับกลุ่มออกกำลังกายที่สนับสนุนอยู่เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับกลุ่มในการบริหารจัดการ และการวางแผนของกลุ่มเอง โดยในระยะแรกทางเทศบาลอาจต้องเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มต่าง ๆ ในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ไปก่อน และเมื่อกลุ่มมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นทางเทศบาลจะสามารถลดภาระงานในการสนับสนุนด้านการบริหารจัดการของกลุ่มต่าง ๆ ลงได้

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ภารกิจของเทศบาลเมืองตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 กำหนดให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการศึกษาและพลศึกษา เป็นกิจที่อาจจัดทำนั้น เทศบาลเมืองบ้านฉางดำเนินการได้ดีมากโดยใช้งบประมาณส่วนท้องถิ่นดำเนินการ เพื่อให้มีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และทั้งกลุ่มออกกำลังกายต่าง ๆ หากมีการกำหนดเป็นนโยบายให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีภารกิจด้านการส่งเสริมสนับสนุนการออกกำลังกาย เป็นภารกิจที่ต้องทำแทนภารกิจที่อาจจัดทำ น่าจะเกิดความต่อเนื่อง ยั่งยืน ในการสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกายในพื้นที่ ได้ดียิ่งขึ้น อันส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ต่อไป

6.1.2 ความสะดวก ด้านอาคาร สถานที่ ในการออกกำลังกาย พบว่ายังคับแคบ มีปัญหา ในช่วงฤดูฝน ทางเทศบาลควรมีการจัดทำแผนงบประมาณในการพัฒนาอาคารสถานที่ ที่มีอยู่เดิมให้ เหมาะสมกับการออกกำลังกาย ขยายพื้นที่ในส่วนที่ไม่ใช้งานให้รองรับกิจกรรมออกกำลังกาย และจัดทำ หลังคาคลุมพื้นที่ออกกำลังกายเพื่อป้องกันฝน และแดด ทำให้กิจกรรมของกลุ่มเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ไม่ เป็นปัญหาอุปสรรค ในเรื่องสภาพภูมิอากาศ

6.1.3 ด้านบุคลากร ในส่วนของกลุ่มต่าง ๆ ควรมีการพัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่มในเรื่อง ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการ และการออกกำลังกาย เพื่อขยายผลสร้างบุคลากรที่มีความสามารถเพิ่มขึ้น จากผู้ที่มีความรู้ความสามารถอยู่เดิม และควรมีขบวนการสรรหาผู้นำเด่นที่มีใจรัก เสียสละ มีทักษะการ เด่นที่สนุก หลากหลาย เพื่อพัฒนาและขยายไปในหลาย ๆ พื้นที่ ในส่วนของเทศบาล ควรมีการบริหาร จัดการให้มีผู้รับผิดชอบกิจกรรมด้านกีฬาและการออกกำลังกายเพิ่มขึ้น โดยสามารถเป็นผู้ประสานงาน ดูแลสนับสนุนในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มออกกำลังกายที่มีอยู่เป็นจำนวนมากได้อย่างทั่วถึง และมี ประสิทธิภาพ และควรมีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายโดยเทศบาลดำเนินการเอง เน้นในกลุ่ม บุคลากรของเทศบาลในรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และเพื่อสุขภาพที่ดีของบุคลากร เพิ่มขึ้นจากการสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกายของประชาชนในพื้นที่

4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.2.1 การศึกษาวิจัยในกลุ่มออกกำลังกายอื่น ๆ ที่มีความเข้มแข็ง ที่กระจายให้ครอบคลุมพื้นที่ และในจังหวัดอื่น ๆ และควรเพิ่มการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณร่วมกับ ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถ อ้างอิงผลการศึกษาได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

4.2.2 การศึกษาวิจัยและพัฒนา (R&D) กระบวนการจัดการ กลุ่มออกกำลังกายของเทศบาล เมืองบ้านฉาง อย่างเป็นทางการ โดยนำผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ไปทดลองใช้ในพื้นที่จริง เพื่อให้ได้รูปแบบกระบวนการจัดการ กลุ่มออกกำลังให้เข้มแข็งและยั่งยืน ต่อไป

4.2.3 การพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบ ในด้านการจัดการสุขภาพที่เข้มแข็ง จากปัจจัยแห่ง ความสำเร็จที่มีอยู่ เพื่อสร้างให้เกิดภาวะสุขภาพดีของประชาชนชาวบ้านฉาง และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับ ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข (2544) *ชมรมสร้างสุขภาพ* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมชน
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

----- (2546) *แผนพัฒนาชมรมสร้างสุขภาพ* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย

----- (2546) *รายงานผลการศึกษาโครงการศึกษากระบวนการพัฒนาชมรมสร้างสุขภาพ*
นนทบุรี กระทรวงสาธารณสุข

----- (2547) *การเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ ประเด็น พฤติกรรมการออกกำลังกาย ช่วงเวลา
ระยะเวลา สถานที่ออกกำลังกาย และเงื่อนไขที่ไม่สามารถออกกำลังกายได้* นนทบุรี
กระทรวงสาธารณสุข

กองออกกำลังกายเพื่อสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2546)
“ผลสำรวจเรื่อง สถานการณ์ของคนไทย ภายหลังมหกรรมรวมพลังสร้างสุขภาพ ที่ท้อง
สนามหลวง วันที่ 23 พฤศจิกายน 2545 : กรณีศึกษาประชาชนทั่วไป ที่มีอายุ 15-65 ปี ใน
เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” (เอกสารอัดสำเนา)

กันทิกา หลวงทิพย์ และคาริณี สีนวล (2550) “การศึกษาพฤติกรรมกรรมการออกกำลังกายของบุคลากร
ในโรงพยาบาลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี” ปรินญาณีพนธ์วิทยาศาสตร์บัณฑิต
สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครปฐม

กาญจนา และทองศักดิ์ แก้วเทพ (2530) *การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์

เกษม ตันติผลาชีวะ (2528) *การรักษาสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ* กรุงเทพมหานคร อรุณการพิมพ์

เกษรา ชาวนาห้วยตะโก และจิราพรณ ชื่นเจริญ (2550) “พฤติกรรมสร้างเสริมพฤติกรรม
สุขภาพของประชาชน หมู่ที่ 9 ต.นครปฐม อ.เมือง จ.นครปฐม” ปรินญาณีพนธ์
วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

จรรยาวัฒน์ ทับจันทร์ และคณะ (2552) พยาบาลพันธุ์ใหม่ จุดก่อเกิดนักวิจัย นครราชสีมา โชค
เจริญมาร์เกิดตั้ง จำกัด

จินตนา เหล็กม่วง (2549) “ปัจจัยที่สามารถจำแนกความสำเร็จของการนำนโยบายออกกำลังกาย
เพื่อสุขภาพไปปฏิบัติ จังหวัดปราจีนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาบริหารสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

จุมพล หนิมพานิช (2529) “บุคคล กลุ่ม และองค์กร” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการจัดการ
หน่วย 1-5 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง 2526 การบริหารการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร โอเคียนสตรี

ฉลอง ภิรมย์รัตน์ (2521) กระบวนการกลุ่ม ภูเก็ต วิทยาลัยครูภูเก็ตการพิมพ์

ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (2526) “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของ
ประชาชนในโครงสร้างฐานในชุมชนบทศึกษาเฉพาะกรณีโครงการได้รับรางวัลดีเด่น
ตำบล คุยพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ ปริญญาสังคมสงเคราะห์
ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชมรมแอโรบิครวมใจเป็นหนึ่งเทศบาลบ้านฉาง (2551) “หนังสือแนะนำตัวชมรมแอโรบิคเทศบาล
เมืองบ้านฉาง ระยอง และความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายแบบแอโรบิคแนวใหม่อย่าง
ถูกวิธี ถูกต้องและปลอดภัย โดยครูสร บ้านฉาง ระยอง” (เอกสารอัดสำเนา)

ชินรัตน์ สมสืบ (2539) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท นนทบุรี มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช

ชวงส์ ฉายาบุตร(2539) การปกครองท้องถิ่นไทย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์บริษัท พิณเนศพรินต์ติ้ง
เซนเตอร์ จำกัด

คำรง อองคะเสน (2540) “การรวมกลุ่มของสตรีกับการพัฒนาชนบท” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ธงชัย ทวีชาติ และคณะ (2541) เรื่องความเครียดและสุขภาพจิตของคนไทย ม.ป.ท.

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) องค์การและการบริหาร พิมพ์ครั้งที่ 11 กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนา
พานิช

- นงลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์ (2543) “องค์กรทางสังคมกับการพัฒนาประชาคมตำบล : กรณีศึกษา อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น” *วารสารสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข* 23, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม) 43-48
- นิคม ดีพอ (2543) “องค์กรทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคมตำบล กรณีศึกษา : ตำบล เมืองจัง กิ่งอำเภอภูเพียง” *วารสารสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข* 23, 1 (มกราคม-มีนาคม) : 13-18
- นิตยา เพ็ญศิริรักษา (2547) “พลังกลุ่มกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม” ใน ประมวลสาระ ชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์และสังคมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม หน่วยที่ 9 หน้า 59-121 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ สุขภาพ
- นิภา สุวรรณแสง ตุมรสุนทร (2525) *การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- นิภาภรณ์ หวะสุวรรณ (2543) “การทดลองใช้กระบวนการประชุมปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ขององค์กร(AIC)เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการนำ แผนพัฒนาสาธารณสุขไปสู่การปฏิบัติ:กรณีศึกษาแผนงานป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออกระดับหมู่บ้าน จังหวัดชัยภูมิ” รายงานการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) *กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กรุงเทพมหานคร ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล*
- นิรันดร์ ปรัชญกุล (2547) “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลบ้านฉาง” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบาย สาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
- นิตา ชูโต (2540) *การวิจัยเชิงคุณภาพ กรุงเทพมหานคร พี. เอ็น. การพิมพ์*
- บุญมา สุนทรารวิรัตน์ (2548) “สถานการณ์การบริหารจัดการงบประมาณดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลในภารกิจด้านสุขภาพ จังหวัดเลย” วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- บุญเลิศ เลี้ยวประไพ (2544) “การใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลยุทธ์ในการบรรลุสถานะการบริหารจัดการที่ดี องค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดกาญจนบุรี” การวิจัยเชิงปฏิบัติการ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- เบญจมา อ่อนท้วม (2531) กลวิธีในการทำงานเป็นกลุ่ม เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพายัพ
- ปธาน สุวรรณมงคล (2522) “การรวมกลุ่มและการผูกพันทางสังคม” ใน เอกสารการสอนวิชา พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย หน่วยที่ 1 หน้า 5-8 นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ปัญญาวัฒน์ สันติเวส (2547) รายงานการประเมินผลระบบสุขภาพภาคประชาชนปี 2547 กรุงเทพมหานคร กองทุนสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข
- ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ (2545) แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ม.ป.ท.
- ผ่องผิว หิรัญรังสิต (2539) “การรวมกลุ่มสตรีในชนบท : กรณีศึกษากลุ่มสตรีบ้านศรีคอนมูล ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พิมพ์พิมล พลเวียง (ม.ป.ป.) “สรุปผลการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาอุปสรรคในการจัดสวัสดิการสังคมของท้องถิ่น” ค้นคืนวันที่ 7 พฤษภาคม 2552 จาก www.m-society.go.th/document/page/age-1820.doc
- พิชญ์ อภิธมาจาร โยธิน (2549) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองตามยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยในจังหวัดนครปฐม” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชา พื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน” ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา กรุงเทพมหานคร ศักดิ์โสภณการพิมพ์

- ภิรมย์ จงคำอาจ (2545) “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตชนบทภาคเหนือ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ภาณี วงษ์เอก (2543) *คู่มือการวิจัยพฤติกรรมสุขภาพ : วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ นครปฐม* สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- ภาวिका ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โควณะบุตร (2542) *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง*
- มานพ วงศ์คช (2548) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช” *การค้นคว้าอิสระสาขารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี*
- เมืองทอง เขมมณี (2527) “คุณสมบัติของกลุ่มที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ” ใน *กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ* หน้า 152 – 153 กรุงเทพมหานคร บุรพาการพิมพ์
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) *การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร ไทยอนุเคราะห์ไทย*
- โยธิน แสงวงศ์ (2546) “วิธีการและขั้นตอนรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ” ใน *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย* 16, 3 (ก.ค.-ก.ย.2546) 511-524
- รุ่งทิพย์ มั่นคง (2542) “การปฏิบัติงานตามกิจกรรมเฝ้าระวังและติดตามทางโภชนาการในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม” วิทยานิพนธ์ปริญญาสาขารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ระวี แก้วสุกใส (2545) “ความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุวัดคำในอำเภอบุณยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน” วิทยานิพนธ์ปริญญาสาขารณสุขมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วรรณกร คำรงกุล และสุพิชา แว่นแก้ว (2547) “การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการบริหารจัดการแก้ปัญหาของชุมชนของผู้นำชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังกระจับ หมู่ 1 ต.ค้อทราย อ.คำบางระจัน จ.สิงห์บุรี” ม.ป.ท.
- วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภกุล (2522) *กระบวนการกลุ่ม กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์*

- วนิดา วิรุฎ และถวิล เลิกชัยภูมิ (2543) รายงานผลการศึกษาศึกษาการประเมินศักยภาพการพึ่งตนเอง
ด้านสาธารณสุขของชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอนแก่น โรงพิมพ์คลังนาวิทยา
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ
ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โพธิ์เพช
- (2548) การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและ
หน่วยงานของรัฐ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม
- ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร (2542) ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม พิมพ์ครั้งที่ 4 สกลนคร
สถาบันราชภัฏสกลนคร
- ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์ (2542)
“ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขภาคเหนือต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสุข
มูลฐานภายใต้งบประมาณแนวใหม่ ปี 2542” (เอกสารอัดสำเนา)
- เสาวนิต เสอาณานนท์ (ม.ป.ป.) ภาวะผู้นำ (Leadership) ค้นคืนวันที่ 2 พฤษภาคม 2552 จาก
<http://www.people-insights.com/KnowledSharedLeaderShip/tabid/71/Default.aspx>
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543) พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน กรุงเทพมหานคร อักษราพัฒนา
สมพงษ์ เกษมสิน (2523) การบริหาร พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- สมศักดิ์ คงเที่ยง (ม.ป.ป.) หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา กรุงเทพมหานคร มิตรภาพ การ
พิมพ์และสตีวดีโอ
- สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540) NGOs : ทางเลือกแห่งพลังการเปลี่ยนแปลง
กรุงเทพมหานคร พิมพ์ดี
- สุพัตรา สุภาพ (2541) สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- สุภางค์ จันทวานิช (2547) “การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล” ใน วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ
หน้า 128 – 160 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุมิตร สุวรรณ (2549) สถานภาพและทิศทางของบัณฑิตศึกษาด้านการพัฒนาทรัพยากร
กรุงเทพมหานคร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เสถียร จิรรังสีมันต์ (2549) ความรู้เกี่ยวกับองค์กรเครือข่าย ค้นคืนวันที่ 7 พ.ค. 2552 จาก
<http://www2.nesac.go.th/document/show11.php?did=06110001>

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537) “แนวคิดในการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ”

ใน วารสารการศึกษาแห่งชาติ 29 ,1 (ต.ค.-พ.ย.37)

สำนักงานข้าราชการพลเรือน (2537) *หลักการบริหารเบื้องต้น* พิมพ์ครั้งที่ 15 กรุงเทพมหานคร

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี (2542) รายงานการสำรวจพฤติกรรมการเล่นกีฬา และการดูกีฬาของประชากร พ.ศ 2542 กรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน (2542 ข) คู่มือเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงานเกี่ยวกับ อาสาสมัครสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์

สำนักงานเทศบาลเมืองบ้านฉาง (2551) รายงานประจำปี 2551 เทศบาลเมืองบ้านฉาง ระยอง บริษัทบ้านผู้นำ- กรุ๊ป จำกัด

อดิน รพีพัฒน์ (2527) “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ วัฒนธรรมไทย” ใน *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา* หน้า 49-50, 84,113,320 กรุงเทพมหานคร ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข

อัญชลี เชี่ยวโสธร และ (2529) *กลุ่มสัมพันธ์* ม.ป.ท.

อัญชลี พรประสาทผล (2542) “ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุในชุมชนแออัด ของกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อารีย์วรรณ อ่วมธานี การวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นคืนวันที่ 7พฤษภาคม 2552 จาก www.niparat.co.th/PA913BB.doc

อำพล จินดาวัฒนะ และคณะ (2547) รายงานการวิจัยข้อเสนอทิศทางการสนับสนุนประชาคม *สร้างสุขภาพ* กรุงเทพ ฯ สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ

อุทัย บุญประเสริฐ (2532) *กลุ่มสัมพันธ์และการบริหารทีมงานที่มีประสิทธิภาพ* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

Cohen. J. M. and N. T. Uphoff. (1967) *Rural Delvelopment Participation ; Concept and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation.* Rural Delopment Committee Center for International Studies. Carnell University.

Reeves.T. Elton.(1970) *The Dynamics of Group Behavior.* USA : Management Association, Inc.

Zander , Alvin. (1982) *Making Group Effective*. Francisco : Jossey Ban Inc.

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ชื่อ	1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัลลภินี อคฺลยำนนท์ 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษม นครเขตต์ 3. นายวิวัฒน์ วิกรานตโนรส 4. นายณรงค์ เทียมเมฆ 5. นพ.มานิตย์ ประพันธ์ศิลป์
ตำแหน่ง	ที่ปรึกษาสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)
สถานที่ทำงาน	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มออกกำลังกาย

เรื่อง “สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองบ้านฉาง
จังหวัดระยอง”

ชื่อกลุ่ม.....
 ชื่อหน่วยงาน/องค์กรหลักที่รับผิดชอบ/ให้การสนับสนุน.....
 สถานที่ตั้ง.....
 ชื่อผู้ประสานงานในการเก็บข้อมูล.....ตำแหน่ง.....
 เบอร์โทร.....โทรสาร.....เก็บข้อมูลวันที่.....
 ผู้เก็บข้อมูล.....เบอร์โทร.....

แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้ข้อมูล

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ 1. หญิง 2. ชาย
2. อายุ.....ปี (นับปีเต็ม)
3. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ 1. ไม่ได้เรียน	☐ 2. ประถมศึกษา	☐ 3. มัธยมศึกษา /ปวช.
☐ 4. อนุปริญญา /ปวส.	☐ 5. ปริญญาตรี	☐ 6. สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ

☐ 1. นักเรียน-นักศึกษา	☐ 2. แม่บ้าน
☐ 3. เกษียณอายุราชการ/รัฐวิสาหกิจ	☐ 4. รับจ้าง/ลูกจ้างทั่วไป
☐ 5. พนักงานบริษัท/โรงงาน	☐ 6. เกษตรกร (เลี้ยงสัตว์ ประมง ทำไร่ ทำนา ทำสวน)
☐ 7. ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	☐ 8. ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ 9. อื่นๆ ระบุ.....	
5. ที่อยู่อาศัย

☐ 1. เขตเทศบาล	☐ 2. นอกเขตเทศบาล
---------------------------------------	--
7. ความเกี่ยวข้องกับกลุ่มออกกำลังกาย

☐ 1. เป็นผู้บริหารองค์กร ระบุตำแหน่ง.....
☐ 2. เป็นหัวหน้า/ประธานกลุ่มออกกำลังกาย
☐ 3. เป็นกรรมการ หรือสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร/ดำเนินงานกลุ่มออกกำลังกาย
☐ 4. เป็นผู้ได้รับประโยชน์ในกิจกรรมของกลุ่มออกกำลังกาย
☐ 5. อื่นๆ ระบุ.....
8. ประสบการณ์ที่ท่านเกี่ยวข้องในการบริหาร/สนับสนุน/ได้รับประโยชน์จากกลุ่มออกกำลังกายมานาน.....ปี

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “สถานการณ์และกระบวนการจัดการกลุ่มออกกำลังกาย : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองบ้านฉาง
จังหวัดระยอง”

กรอบที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก หรือการสนทนากลุ่ม

1. สัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรแบบเจาะลึก รายบุคคล 1 คน
2. สนทนากลุ่มผู้บริหารกลุ่มออกกำลังกาย สมาชิกที่เป็นกรรมการกลุ่ม (รวม 2-4 คน)

1. สถานการณ์ของกลุ่มออกกำลังกาย

1.1 ความเป็นมาของกลุ่มออกกำลังกาย

-เป็นมาอย่างไร

-ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อใด

-วัตถุประสงค์/จุดมุ่งหมายครั้งแรกคืออะไร ใครคือสมาชิก/ผู้ได้รับประโยชน์ มีคุณลักษณะอย่างไร

-รูปแบบ/กิจกรรมช่วงแรกเป็นอย่างไร

-รูปแบบ/กิจกรรม และสมาชิกมีพัฒนาการอย่างไรจากจุดกำเนิดจนถึงปัจจุบัน

1.2 สถานการณ์ปัจจุบัน

-วัตถุประสงค์ของกลุ่มในปัจจุบัน คืออะไร

-ปัจจุบันกลุ่มออกกำลังกายมีการดำเนินการกิจกรรมอะไรบ้าง มีสมาชิกหรือผู้มาร่วมกิจกรรมคือ

ใคร มีลักษณะอย่างไร มีจำนวนเท่าใด มีวิธีการหาสมาชิกเพิ่มอย่างไร

-ผลการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกายเป็นอย่างไร

-กิจกรรมของกลุ่มเป็นที่รู้จักของใครบ้าง มากน้อยเพียงใด อะไรที่ทำให้เขาเหล่านั้นรู้จักกิจกรรมของกลุ่ม

2. กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มออกกำลังกาย

2.1 องค์ประกอบและโครงสร้างกลุ่ม

-การบริหารกลุ่ม โดยใคร มีโครงสร้างการบริหารอย่างไร องค์ประกอบของคณะกรรมการที่บริหาร มีใคร/ตำแหน่งใดบ้าง มีใคร/หน่วยงานด้าน ที่มาร่วมเป็นเครือข่ายในการบริหาร เพราะเหตุใดที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานดังกล่าว

ใครเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย

-การวางแผน ที่ผ่านมาวางแผนงานของกลุ่มอย่างไร ใครเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง กระบวนการวางแผน ทำอย่างไร ปัญหาอุปสรรคที่พบ และการแก้ไข

-การจัดการด้านบุคลากร ทีมทำงานประกอบด้วยใครบ้าง พิจารณาอย่างไร ดึงคนเข้ามาทำงานด้วยวิธีใด ทำอย่างไรคนทำงานถึงมีศักยภาพ พัฒนาทีมทำงานอย่างไร ปัญหาอุปสรรคที่พบ และการแก้ไข

-การนำ การสั่งการ บังคับบัญชาทำโดยใคร อย่างไร ภาวะผู้นำกลุ่มเป็นอย่างไร ใช้รูปแบบการบริการอย่างไร มีแนวทางการจูงใจ การให้ขวัญกำลังใจแก่คนทำงานอย่างไร ปัญหาอุปสรรคที่พบ และการแก้ไข

-การจัดการงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ แหล่งงบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจากไหน ได้มาอย่างไร แต่ละปีได้มากน้อยเพียงใด การบริหารงบประมาณทำอย่างไร

-การควบคุมกำกับและประเมินผล มีการการควบคุมกำกับกับการดำเนินงานและการใช้งบประมาณอย่างไร มีการประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มหรือไม่ ด้วยวิธีใด ถัด/ห่างแค่ไหน

3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

-อะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่รู้จัก (ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีภารกิจหลักในด้านนี้)

 ด้านหน่วยงาน/องค์กร

 ด้านการบริหารจัดการ

 ด้านกลุ่มเป้าหมาย

 อื่นๆ

4. ปัญหาอุปสรรค/ความล้มเหลวที่พบในอดีต

-คืออะไร มีสาเหตุจากอะไร และแนวทางแก้ไขหรือเอาชนะอุปสรรคที่ได้ผลทำอย่างไร

5. บทเรียนสำคัญ

-บทเรียนสำคัญอะไรที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกาย ที่จะป็นแนวทางให้กับหน่วยงานอื่น

6. สิ่งท้าทายที่อยากทำ/พัฒนาต่อไปในอนาคต

-คืออะไร เพราะอะไรจึงอยากทำ

กรอบที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก หรือการสนทนากลุ่ม
สมาชิก/ผู้ได้รับประโยชน์จากกลุ่มออกกำลังกาย (รวม 4-7 คน)

1. สถานการณ์ของกลุ่มออกกำลังกาย

1.1 ความเป็นมาของกลุ่มออกกำลังกาย (เท่าที่ตอบได้)

-เป็นมาอย่างไร

-ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อใด

-วัตถุประสงค์/จุดมุ่งหมายครั้งแรกคืออะไร ใครคือสมาชิก/ผู้ได้รับประโยชน์ มีคุณลักษณะอย่างไร

-รูปแบบ/กิจกรรมช่วงแรกเป็นอย่างไร

-รูปแบบ/กิจกรรม และสมาชิกมีพัฒนาการอย่างไรจากจุดกำเนิดจนถึงปัจจุบัน

1.2 สถานการณ์ปัจจุบัน

-ปัจจุบันกลุ่มออกกำลังกายมีการดำเนินการกิจกรรมอะไรบ้าง

-ผู้มาเป็นสมาชิก และเข้าร่วมกิจกรรมมีลักษณะอย่างไร จำนวนมากน้อยเพียงใด กิจกรรมใดที่คนนิยมมาร่วมมาก ร่วมน้อย เพราะเหตุใด

-การดำเนินงานของกลุ่มออกกำลังกายเป็นอย่างไรในมุมมองสมาชิกและคนทั่วไป

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิก/การรับประโยชน์จากกลุ่มออกกำลังกาย

-ท่านมาเข้าร่วมกิจกรรมอะไร บ่อยเพียงใด อะไรเป็นมูลเหตุให้ท่านมาเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

-ท่านได้ประโยชน์จากการมาร่วมกิจกรรมของกลุ่มในประเด็นใดบ้าง

-ความคิดเห็นของท่านต่อความเหมาะสมของกิจกรรม และความสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก/กลุ่มเป้าหมาย ความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณและทรัพยากร

-ปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรม และข้อเสนอแนะ

3. กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มออกกำลังกาย

-ท่านทราบหรือไม่ว่ากลุ่มนี้บริหารโดยใคร มีองค์ประกอบอย่างไร คณะกรรมการได้มาอย่างไร

-การบริหารจัดการของกลุ่มมีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงคิดอย่างนั้น

-ความพร้อมของบุคลากรและทีมงานดำเนินการของกลุ่ม ด้านความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความทุ่มเทเสียสละ

-ความพร้อมของทรัพยากรอื่น ๆ เช่น งบประมาณดำเนินการ สถานที่ อุปกรณ์กีฬา

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

-อะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง เป็นที่รู้จัก และต้องการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้รับประโยชน์ (ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีภารกิจหลักในด้านนี้)

ด้านหน่วยงาน/องค์กร

ด้านการบริหารจัดการ

ด้านกลุ่มเป้าหมาย

อื่นๆ

5. ปัญหาอุปสรรค

-ปัญหาอุปสรรคที่พบในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม และการเข้าร่วมกิจกรรมของท่าน และข้อเสนอแนะต่อการบริหารและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม คืออะไร

6. สิ่งที่ต้องการให้พัฒนาหรือขยายเพิ่มเติมในการจัดกิจกรรมของกลุ่มออกกำลังกายในอนาคต

-คืออะไร เพราะเหตุใด

7. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางอังศุมาลิน มั่งคั่ง
วัน เดือน ปีเกิด	9 ธันวาคม พ.ศ. 2510
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
ประวัติการศึกษา	ประกาศนียบัตรการพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้นสูง วิทยาลัยพยาบาลพระ บรมราชชนนีชลบุรี พ.ศ. 2536 สาขารณสุขศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2537
สถานที่ทำงาน	โรงพยาบาลปากพลี อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
ตำแหน่ง	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ